

Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων & Προαγωγής
της Ψυχοκοινωνικής Υγείας Π.Ε. Λάρισας - Θ.ΚΑ.Ν.Α

11 Τα παραμύθια της σχολικής λάιβε σχολείων

Εκπαιδευτικό Υλικό Πρωτογενούς Πρόληψης και Προαγωγής
της Ψυχοκοινωνικής Υγείας για παιδιά Προσχολικής & Σχολικής ηλικίας

Κέντρο Πρόληψης
των Εξαρτήσεων & Προαγωγής
της Ψυχοκοινωνικής Υγείας
Π.Ε. Λάρισας

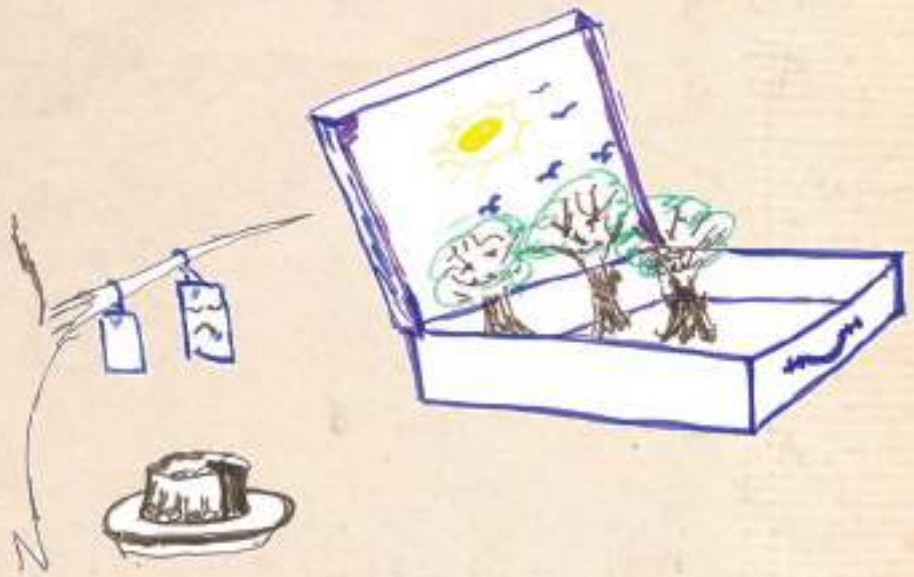

Κέντρο Πρόληψης των
Εξαρτήσεων & Προαγωγής
της Ψυχοκοινωνικής Υγείας
OKANA

Λάρισα 2017

11 Τα παραμύθια
της Σίβιλης
πέντε σχολεία

**Κέντρο Πρόληψης
Συντονίστρια Ομάδας
Τσιτάτα Βασιλική Κοινωνιολόγος**

Στέλεχος Πρόληψης του Κέντρου Πρόληψης Π.Ε. Λάρισας - Ο.ΚΑ.ΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

**Ομάδα Εκπαιδευτικών
Αμπελώμου Ματρώνη**

Νηπιαγωγός 30ο Νηπιαγωγείο Λάρισας

Γκοντικούλη Μαρία

Δασκάλα 22ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας

Γρίβα Τασούλα

Νηπιαγωγός Νηπιαγωγείο Δένδρων

Ζιώγα Ελισσάβητ

Νηπιαγωγός 2ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

Καραούλη Γεωργία (Γιούλα)

Νηπιαγωγός 3ο Νηπιαγωγείο Λάρισας

Κονδυλοπούλου Μαρίνα

Νηπιαγωγός 6ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

Κορκιδάκη Κων/να

Δασκάλα 13ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας

Λάππα Αμαλία

Νηπιαγωγός 19ο Νηπιαγωγείο Λάρισας

Μάγγου Ελένη (Λέλα)

Νηπιαγωγός 2ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

Μαρούδα Θεονίτσα

Δασκάλα 19ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας)

Σουτζούκη Έλση

Νηπιαγωγός 6ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

Στρουζιώτου Ελένη

Δασκάλα Δημοτικό Σχολείο Δένδρων

Ταμπάρη Ελένη

Νηπιαγωγός 2ο Νηπιαγωγείο Αμπελών

Τάσσου Σούλα

Δασκάλα 43ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας

Τσιτσιρίγκου Αργυρώ

Νηπιαγωγός 6ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

Χαυτίκα Αντιγόνη

Δασκάλα 29ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας

11 Τα παραμύθια
της Σηφίας
Λάβε σχολείο

παραμύθια

«Υπάρχει τίποτα αληθινότερο από την αλήθεια; Ναι, το παραμύθι! Αυτό δίνει νόημα αθάνατο στην εφήμερη αλήθεια»

Νίκος Καζαντζάκης, «Αναφορά στον Γκρέκο»

Μια νεαρή μητέρα ρώτησε τον Αϊνστάιν τι θα μπορούσε να κάνει για να προετοιμάσει καλύτερα το πεντάχρονο παιδί της για το σχολείο και τη ζωή. Ήρεμος και χαμογελαστός, ο μεγάλος φυσικός της απάντησε:

«Να του λέτε παραμύθια».

«Καλά τα παραμύθια, αλλά τι άλλο;» απόρησε η νέα μητέρα.

«Πολλά παραμύθια», επέμεινε ο άνθρωπος που σφράγισε τη σύγχρονη επιστήμη. Και όταν η μητέρα ρώτησε τρίτη φορά, κάπως δύσπιστα:

«Καλά, εντάξει, αλλά και τι άλλο;», ο Αϊνστάιν είπε πως

«δε χρειάζεται τίποτα περισσότερο. Μονάχα κι άλλα παραμύθια. Πάρα πολλά παραμύθια».

Άλμπερτ Αϊνστάιν, φυσικός (Νόμπελ φυσικής 1921)

«η διαφορά ανάμεσα στο ψέμα και το παραμύθι είναι ότι το ψέμα σε βοηθά να υπεκφεύγεις τις δυσκολίες της ζωής, ενώ το παραμύθι να τις αντιμετωπίζεις».

Ίνγκμαρ Μπέργκμαν, Σουηδός σκηνοθέτης

«τα παραμύθια δεν φτιάχτηκαν για να αποκοιμίζουν τα παιδιά, αλλά για να αφυπνίζουν τους μεγάλους».

Χαραντί, Άραβας Αφηγητής

Διαβάζοντας με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον το υλικό που προέκυψε από τη συνεργασία της Κικής με την ομάδα των Εκπαιδευτικών, θυμήθηκα την εποχή που το Κέντρο Πρόληψης Λάρισας ξεκινούσε τις δράσεις του.

Ήταν το μακρινό 1999 και όλοι εμείς ως νεοφώτιστα στελέχη της Πρόληψης, αντικρίζαμε με δέος ψυχοεκπαιδευτικά υλικά - συνήθως φερμένα από το εξωτερικό- και αναρωτιόμασταν για την εφαρμογή τους στην Ελληνική πραγματικότητα.

Για αυτό λοιπόν, είναι τεράστια η χαρά, η συγκίνηση και η περηφάνια μας για το γεγονός ότι το Κέντρο Πρόληψης Λάρισας παρουσιάζει σήμερα ένα τόσο αξιόλογο υλικό Πρόληψης, ενσωματώνοντας εκπαίδευση και εμπειρία σχεδόν είκοσι χρόνων και παντρεύοντας τα με την πλούσια λαϊκή μας παράδοση.

Όσο για την Κική, διαβάζοντας το υλικό, αναγνώρισα την μεθοδικότητα, τον επαγγελματισμό και την προσοχή που δίνει σε κάθε λεπτομέρεια.

Πάνω από όλα όμως αναγνώρισα την αγάπη της, τόσο για τις ιστορίες όσο και την δουλειά σε ομάδες.

Της εύχομαι να συνεχίζει να συντονίζει και να εμπυχώνει ομάδες από τις οποίες παράγονται τόσο αληθινά και όμορφα αποτελέσματα σαν το «Ωραίο φύλο» και τα «Παραμύθια της Παγιάς».

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω όλες τις υπέροχες Εκπαιδευτικούς που με τη δουλειά και το μεράκι τους δίνουν νόημα και υπόσταση στην έννοια της Πρόληψης.

Ήταν μεγάλη μου χαρά να τις πετυχαίνω στους διαδρόμους του Κέντρου, πριν ξεκινήσουν την ομάδα.

Από τα γέλια, την επαγγελματική τους συγκρότηση και την θετική τους διάθεση ήξερα εκ των προτέρων ότι το υλικό θα ήταν απολύτως μοναδικό.

Και είναι.

Ειρήνη Κουφάκη Επιστημονική Υπεύθυνη του Κέντρου Πρόληψης Π.Ε. Λάρισας -Ο.ΚΑ.ΝΑ

Περιεχόμενα

Αντί προλόγου	8
Εισαγωγή	10
Λίγα λόγια για την εφαρμογή του υλικού	13
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ	15
Ο γεωργός και ο λύκος	16
Ο Λιόντος	24
το Δεσποινί	32
Η Κάληω και οι καδικάντζαροι	36
Ο γέρος και τα τρία αδέρφια	40
Οι τρεις καλές συμβουλές	48
Κουδούνα	56
Τα δώδεκα αδέρφια που εγίνονταν πουλιά	64
Η Λάμια	72
Παράρτημα	
α.Προτάσεις για επεξεργασία παραμυθιών	82
β.Δραστηριότητες	91
Βαλίτσες και φύγαμε	94
Βιβλιογραφία	100

Μια φορά κι 'έναν καιρό, σε μια χώρα όχι και τόσο μακρινή, που τη λέγαν Ευτοπία, ζούσε ένα μοναδικής ομορφιάς δάσος, ξακουστό σ' όλο τον κόσμο.

Σ' αυτό το δάσος υπήρχαν δέντρα λογιών λογιών. Ζούσαν αρμονικά και φρόντιζαν τον εαυτό τους. Φρόντιζαν εξίσου τις ρίζες, τον κορμό, τα κλαδιά και το φύλλωμά τους.

Ήταν γι' αυτό όμορφα πολύ, με γερό κορμό, όμορφα κλαδιά και φύλλα, χοντρές και βαθιές ρίζες, που άντεχαν στους φοβερούς ανέμους και έμεναν στους αιώνες όρθια και αγέρωχα.

Ήταν δε τέτοια η απόστασή τους, ώστε και χώρος υπήρχε ανάμεσά τους για να τρυπώνει ο ήλιος και να τα λούζει με το ζεστό ζωογόνο φως του, αλλά και αρκετά κοντά ώστε να μπορούν να συνομιλούν και να παίρνουν αποφάσεις για τα θέματα που τα απασχολούσαν, αλλά και για να στηρίζουν το ένα το άλλο, όταν αυτό χρειαζόταν. Και κάθε που ο αέρας έφερνε τις μυρουδιές και τις μουσικές του κόσμου, στο δάσος μας στήνονταν τρανές γιορτές!

Και έτσι κυλούσαν όμορφα οι μέρες, οι μήνες, τα χρόνια, και η φήμη του δάσους απλωνόταν στα πέρατα του κόσμου.

Θέλησαν λοιπόν κάποιοι βασιλιάδες από τα γύρω δάση που ζήλευαν τη δόξα του, να το κατακτήσουν και έστειλαν πολλές φορές το στρατό τους. Ήταν όμως τέτοια η οργάνωση και η εκπαίδευση του δάσους μας που αυτό δεν μπορούσε κανείς να το πετύχει.

Σκέφτηκαν λοιπόν, ότι έπρεπε να βρουν έναν δόλιο τρόπο για να το πετύχουν. Κάλεσαν τους μάγους, και τους σοφούς των βασιλείων τους και τους συμβουλευτήκαν. Και όλοι κατέληξαν στο ίδιο συμπέρασμα...

Ένα ηρωινό, πριν ο ήλιος φανεί καλά καλά στον ουρανό, θόρυβοι κ' άγριες φωνές τάραξαν την ψυχία του δάσους. Καμιόνια φορτωμένα μούγκριζαν περνώντας ανάμεσα από τα δέντρα.

Με γρήγορες κινήσεις, μπότες μαύρες και γυαλιστερές, πηδούν κάτω και αρχίζουν να ξεφορτώνουν μεγάλα κιβώτια.

Χέρια ξεσκίζουν τα κουτιά και βγάζουν από μέσα χιλιάδες αστραφτερά καθρεφτάκια.

Προσφέρουν απλόχερα τα δώρα τους κρεμώντας τα στα κλαδιά

των δέντρων.

Τα δέντρα, μουδιασμένα ακόμα από τον βαθύ τους ύπνο κι' ανήμπορα να αντιδράσουν, νιώθουν το βάρος απ' τους καθρέφτες στις φυλλωσιές τους.

Με το πρώτο φως του ήλιου, οι χιλιάδες καθρέφτες λαμπυρίζουν και λούζουν το δάσος με απίστευτα χρώματα που χορεύουν, θαμπώνουν και τρομάζουν πουλιά και ζώα.

Τα δέντρα όμως μαγεύονται καθώς βλέπουν μέσα στα καθρεφτάκια την αντανάκλαση του εαυτού τους. Σαγνεύονται από την ομορφιά τους.

Το μοναδικό καθημερινό τους μέλημα πλέον ο εξωτερικός καλλωπισμός τους.

Αντί προλόγου

Μικροί νάρκισσοι αρχίζουν να ξεπηδούν από παντού και να αγκαλιάζουν σφιχτά κορμό, κλαδιά και φυλλωσιές. Τα κλαδιά που μέχρι χτες άγγιζαν και έκαναν παιχνίδια με τους διπλανούς τους, μαζεύονται και σφιχταγκαλιάζουν τον κορμό τους.

Το δάσος σωπαίνει....

Τα δέντρα κλείνονται στον εαυτό τους και ρίχνουν κλεφτές ματιές το ένα στο άλλο και μόνο οι νάρκισσοι ακούγονται να ψιθυρίζουν σαν άλλες σειρήνες.....

Έχεις την πιο όμορφη και πλούσια φυλλωσιά! Ποιος άλλος έχει τόσο λυγρό κορμό!

Τα φύλλα σου είναι τα πιο φανταχτερά όλων!

Για τις ρίζες που αρχίζουν να ατροφούν ούτε λόγος.....

Άλλωστε μέσα στο χώμα κανείς δεν τις βλέπει για να τις θαυμάσει.

Και τα χρόνια περνούν...

Και το δάσος μαραζώνει και σιγεί...

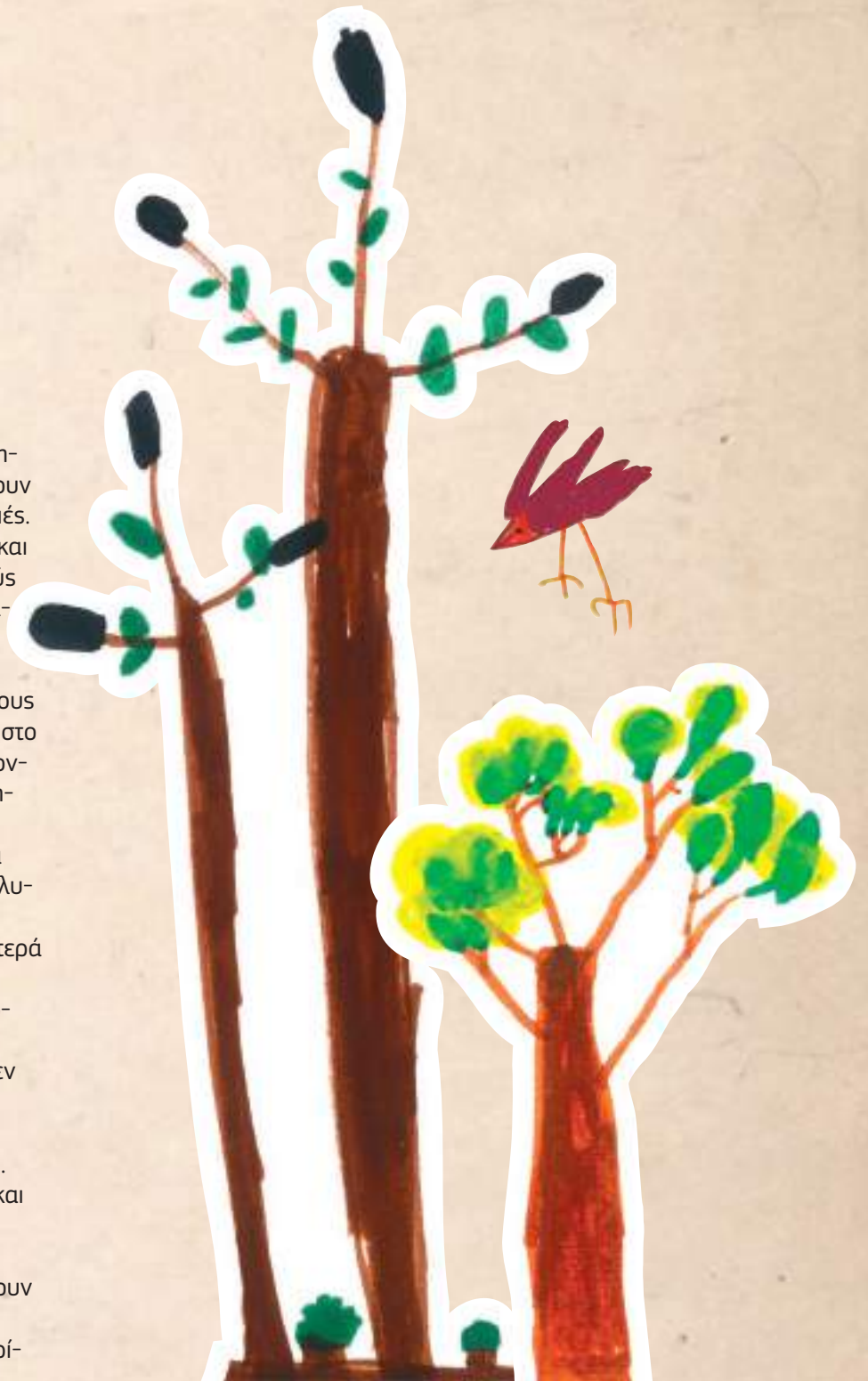
Οι ρίζες των δέντρων καχεκτικές και αδύναμες να τα στηρίξουν.

Οι κορμοί αρχίζουν να λυγίζουν.

Τα κλαδιά αδύναμα πια να βαστάξουν το αστραφτερό τους φορτίο.

Οι ξένοι βασιλιάδες αρχίζουν να τρίβουν τα χέρια τους γεμάτοι χαρά....

Κι' ένα βράδυ, καθώς δροσερό αεράκι φυσάει, καϊδεύει τα δέντρα και τα ξεκουράζει από τις έγνοιες της μέρας, φέρνει μαζί του και μοιράζει τους ψίθυρους που έρχονται από το ξέφωτο στην άλλη άκρη του δάσους.

Μια γέριχη Ελιά, έχει απλώσει τα κλαδιά της προς τα νεαρά δεντράκια που έχουν φυτρώσει εκεί κοντά της και με τη γλυκιά και ψυχαστική φωνή της, τους διηγείται ιστορίες για τη ζωή στο δάσος, πολλά χρόνια πριν. Τότε που η φήμη του έφτανε στα πέριχα του κόσμου....

Εισαγωγή

«Τα παραμύθια της γιαγιάς πάνε σχολείο» φιλοδοξούν να αποτελέσουν ένα υλικό πρόληψης και προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας, που θα βοηθήσει στην ψυχολογική ανοσοποίηση των παιδιών ηλικίας 5 - 12 ετών.

Ένα πολύτιμο εργαλείο για κάθε εκπαιδευτικό (και όχι μόνο), που θέλει να προάγει την ψυχοκοινωνική υγεία των μαθητών του με εργαλείο το παραμύθι.

Βασικός στόχος του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού υλικού, είναι να συμβάλλει στην απόκτηση και ενίσχυση των ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων των παιδιών του νηπιαγωγείου και του δημοτικού.

Βασικά εργαλεία του είναι:

Η βιωματική προσέγγιση της δουλειάς μέσα σε μια ομάδα.

Ο άνθρωπος λειτουργεί και αναπτύσσεται αλληλεπιδρώντας μέσα από τις σχέσεις του, οπότε το καταλληλότερο πεδίο δράσης για παρέμβαση σε ψυχοκοινωνικό επίπεδο, αποτελεί το περιβάλλον μιας ομάδας.

Η βιωματική προσέγγιση του παραμυθιού, μέσα από τη δουλειά σε ομάδα, δίνει στο παιδί μια καταπληκτική ευκαιρία να δουλέψει τις σχέσεις του σε ένα προστατευμένο περιβάλλον, με έναν ενημερωμένο και ειδικά εκπαιδευμένο συντονιστή και βέβαια τη βοήθεια των συνομηλίκων του.

Αναθέτοντας στο κάθε παιδί μικρές και απλές εργασίες, στις οποίες μπορεί να αντεπεξέλθει, το βοηθάμε να αποκτήσει μια θετική εικόνα για τον εαυτό του, δίνοντάς του παράλληλα το αίσθημα της ικανοποίησης.

Η αυτοεκτίμησή του βελτιώνεται και οδηγείται σταδιακά σε πιο σύνθετες νοητικές διεργασίες.

Η εργασία σε μικρές ομάδες – σπάζοντας τη μεγαλύτερη ομάδα των 20-25 περίπου παιδιών – αναπτύσσει στα παιδιά τις αξίες του σεβασμού, της αξιοπρέπειας, της συνεργασίας και της αλληλεγγύης, στοιχεία άκρως απαραίτητα, ειδικά σε περιόδους κρίσης σαν και αυτή που διανύουμε.

Στόχος μας είναι τα παιδιά να μάθουν να συνεργάζονται αλλά και να διαφωνούν, να εκφράζουν τις διαφωνίες τους με σεβασμό στην προσωπικότητα

του άλλου και γενικότερα, με τρόπο δημιουργικό, που θα εξελίξει το ίδιο το παιδί αλλά και την ομάδα και θα βοηθήσει στη συνοχή της.

Παράλληλα, τα παιδιά μαθαίνουν με έναν τρόπο ευχάριστο και δημιουργικό. Θεωρούμε λοιπόν ότι, η ενίσχυση της συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών και κυρίως η βελτίωση των διαπροσωπικών τους σχέσεων, ανήκει στους βασικότερους στόχους της πρόληψης των εξαρτήσεων και της προαγωγής της ψυχοκοινωνικής υγείας τους.

Κύριος στόχος μας είναι, αφού τα παιδιά γίνουν ομάδα, να τους δοθεί η δυνατότητα μέσα από το συμβολισμό και τους μηχανισμούς ταύτισης και προβολής των παραμυθιών, να κατανοήσουν τον εαυτό τους και τους άλλους και να διαπραγματευτούν θέματα που τα απασχολούν στην καθημερινότητά τους, ασκώντας παράλληλα τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους.

Ως εργαλείο πρόληψης, το παραμύθι, αποσκοπεί στο να προσεγγίσουν τα παιδιά ζητήματα, όπως η συνεργασία, η διαφορετικότητα, η συλλογικότητα, η λήψη αποφάσεων, η επίλυση συγκρούσεων, η ατομική και κοινωνική ευθύνη κ.α., συμβάλλοντας έτσι στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξή τους.

Το παραδοσιακό λαϊκό παραμύθι

Πιο συγκεκριμένα:

Το παραμύθι, έχει ως σκοπό:

- να ψυχαγωγήσει τα παιδιά, να τους τραβήξει το ενδιαφέρον, να τους γεμίσει με εικόνες, να τους διεγείρει τη φαντασία,
- να ταυτιστούν με τους ήρωες ή τις ηρωίδες,
- να τους εισάγει σε κόσμους μυθικούς, ονειρικούς, όπου τα πάντα είναι εφικτά.

Το παραμύθι καλλιεργεί το πνεύμα των παιδιών, τα βοηθάει να ξεκαθαρίζουν τα συναισθήματά τους, να αντιλαμβάνονται τις δυσκολίες και ταυτόχρονα προτείνει λύσεις στα προβλήματά τους. Κάνει το αδύνατο δυνατό.

Τα παραδοσιακά παραμύθια εντυπωσιάζουν τα παιδιά, γίνονται ένας τρόπος μάθησης γι' αυτά, διότι είναι ο λαϊκός πολιτισμός του τόπου μας και παράλληλα τα ψυχαγωγεί.

Το παραδοσιακό λαϊκό παραμύθι, είναι ένας εξαιρετικός δρόμος για να ταξιδέψουν τα παιδιά στο μακρινό τους παρελθόν και να γνωρίσουν τις ρίζες του τόπου τους, τη γλώσσα των γιαγιάδων τους και των παππούδων τους. Να έρθουν σε επαφή με τις ντοπιολαλιές, τις λαϊκές παραδόσεις και τα έθιμα του τόπου μας, τη νοσταλγική μαγεία της απλής αφήγησης που διαθέτει τόσο πνευματική πληρότητα, όσο και μορφολογική αρτιότητα και ομορφιά.

Βρίσκεται εδώ από πάρα πολύ παλιά και σκοπό έχει την διέγερση της φαντασίας του παιδιού αλλά και του ενήλικα. Ικανοποιεί σε φανταστικό επίπεδο τις πιο βαθιές επιθυμίες του κάθε ανθρώπου. Μέσα από το παραμύθι το παιδί ηρεμεί και γαληνεύει από τις καθημερινές εντάσεις που βιώνει.

Το παραμύθι δίνει τη δυνατότητα να παρακολουθήσουμε την παρέμβαση του ανθρώπου σε μια κατάσταση που τον περιβάλλει. Μια κατάσταση συνήθως δύσκολη, με πολλά εμπόδια. Εμπόδια τα οποία ο ήρωας του παραμυθιού θα υπερπηδήσει τελικά, δουλεύοντας σκληρά και επιστρατεύοντας τις ικανότητες και τις δεξιότητές του. Το παιδί ταυτίζεται με τους ήρωες των παραμυθιών και μέσα από την αφήγηση μπορεί να βιώσει τις λύσεις των προβλημάτων τους, που θα μπορούσαν με μεγάλη πιθανότητα να ήταν δικά του.

Κι' αυτή η γνώση είναι ζωτικής σημασίας, γιατί δυναμώνει τα παιδιά και τους δείχνει το δρόμο, χωρίς συμβουλές και διδακτισμούς.

Η πρόταση με την οποία ξεκινάει ένα παραμύθι: «Ήταν μια φορά και ένα καιρό», μεταφέρει το παιδί σε ένα κόσμο μαγικό, φανταστικό, παρασέρνοντάς το σε ένα ταξίδι εξωπραγματικό. Το ταξίδι αυτό μέσα στο φανταστικό και το εξωπραγματικό δεν αφήνει το παιδί να σκεφτεί ότι το αφορούν άμεσα όλα αυτά, ή το απειλούν.

Με απλά λόγια, το παραδοσιακό παραμύθι παίρνει πολύ σοβαρά τα υπαρξιακά άγχη και διλήμματα του παιδιού και απευθύνεται έμμεσα σε αυτά. Συγκεκριμένα απευθύνεται στην ανάγκη να μας αγαπούν, να μας σέβονται, στην αγάπη για τη ζωή, στο φόβο του θανάτου, στην ανάγκη για ενηλικίωση – αυτονόμηση, δίνοντας συγχρόνως λύσεις σε πιεστικές δυσκολίες.

Τέλος, τα παραμύθια αποτελούν το διεπικοινωνιακό αντικείμενο ανάμεσα σ' έναν ενήλικα και ένα παιδί. Προσφέρουν μια πολύτιμη συναισθηματική εμπειρία και στους δύο και διευκολύνουν το «πλησίασμα» και το «άκουσμα» των λεκτικών και εξωλεκτικών μηνυμάτων χωρίς διδακτισμό και συμβουλές.

Η πρόληψη

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, η πρόληψη αναφέρεται στις παρεμβάσεις πριν την εκδήλωση ενός προβλήματος ή φαινομένου και οι οποίες στοχεύουν στις αιτίες του προβλήματος, με τον περιορισμό της επίδρασης ή την εξάλειψη μιας ή περισσοτέρων από αυτές.

Πρόληψη σημαίνει ότι παρεμβαίνω σε μια μελλοντική κατάσταση που δεν υπάρχει ακόμα. Είναι μια διαδικασία που συντελείται στο σήμερα, αλλά στοχεύει στο αύριο.

Είναι κοινά αποδεκτό σήμερα ότι η χρήση ουσιών αλλά και η εμφάνιση άλλων εξαρτητικών συμπεριφορών είναι ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο με πολλές διαστάσεις.

Η απλή πληροφόρηση για τους κινδύνους που τυχόν υπάρχουν από την ανάπτυξη τέτοιων εξαρτητικών συμπεριφορών δεν επαρκούν. Απαιτείται ένας συνδυασμός προστατευτικών παραγόντων προκειμένου να υπάρξει πρόληψη και προαγωγή της ψυχοκοινωνικής υγείας.

Αυτό σημαίνει υιοθέτηση υπεύθυνων στάσεων και συμπεριφορών, που προάγουν τη σωματική και την ψυχοκοινωνική υγεία του ατόμου και του κοινωνικού συνόλου.

Σημαίνει εκμάθηση, διάδοση και προώθηση δεξιοτήτων ζωής, που θα προστατέψουν τα παιδιά και τους νέους από οποιαδήποτε επιβλαβή συμπεριφορά, θα τους διευκολύνουν να αντισταθούν στην προσφορά των ουσιών, ή στις κάθε είδους εξαρτητικές συμπεριφορές, να ενηλικιωθούν και να κατακτήσουν την Αυτονομία.

Το 1985, κατά τον εορτασμό της 30ης επετείου της ανακάλυψης του εμβολίου της πολιομυελίτιδας από τον Jonas Salk, αυτός ρωτήθηκε πάνω σε τι θα δούλευε σήμερα, αν βρισκόταν στις αρχές της καριέρας του. Η χωρίς δισταγμό απάντησή του, εξέπληξε πολλούς: «Θα ασχολούμουν είτε ακόμη με την ανοσοποίηση, μόνο που θα προτιμούσα την ψυχολογική από την βιολογική».

Αν αναλογιστεί κανείς ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1950 η πολιομυελίτιδα ήταν η πρώτη αιτία θανάτου και αναπηρίας ανάμεσα στις μεταδιδόμενες ασθένειες και ο φόβος και τρόμος των γονέων, τότε μπορεί να καταλάβει την βαρύτητα της δήλωσης Salk. («2011 βήματα για τη ζωή»).

Γιατί στις συγκεκριμένες ηλικίες;

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και παλαιότερα, αυτή η ηλικιακή περίοδος θεωρούνταν ανώριμη για να παρέμβει κανείς σε επίπεδο Πρόληψης και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας.

Σήμερα, γνωρίζουμε ότι κάτι τέτοιο δεν ευσταθεί.

Η ηλικία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης - λανθάνουσα κατά τα αναπτυξιακά στάδια του Freud - αποτελεί μια πιο «ήσυχη» περίοδο, αν τη συγκρίνει κανείς με την Εφηβεία, και γι' αυτό ενδείκνυται για Ψυχοπαιδαγωγικές Παρεμβάσεις.

Τα παιδιά σ' αυτή τη φάση έχουν απομακρυνθεί από το κλειστό και προστατευμένο οικογενειακό περιβάλλον και επιχειρούν μία πρώτη «έξοδο» προς την κοινότητα.

Σταδιακά, ο ρόλος και η παρουσία των γονέων περιορίζονται σε μικρότερες διαστάσεις και κάνουν έντονη την εμφάνισή τους οι εκπαιδευτικοί και οι συμμαθητές.

Επίσης, σ' αυτή τη φάση, το παιχνίδι που αποτελεί τη βασική ενασχόληση των παιδιών στην προσχολική ηλικία, περιορίζεται, ενώ αποκτά βασικό ρόλο η ανάθεση έργου, δηλαδή το σχολείο.

Αυτός είναι και ο λόγος που σ' αυτή τη χρονική περίοδο, πολλά ψυχολογικά δυναμικά, βρίσκονται εν υπνώσει (λανθάνουσα περίοδος), για να βοηθήσουν το παιδί να αφιερωθεί στην κατάκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων.

Στόχοι σχετικά με ψυχοκοινωνικές δεξιότητες:

- Να αναπτυχθεί η φαντασία και κατά συνέπεια η δημιουργικότητα των μαθητών.
- Να κοινωνικοποιηθούν μέσα από τη συμμετοχή τους σε ομαδικές εργασίες.
- Να έρθουν σε επαφή με διαχρονικές αξίες.
- Να μάθουν να συνεργάζονται για να φέρουν εις πέρας τις εργασίες τους.
- Να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες.
- Να συναποφασίζουν.
- Να μπαίνουν στη θέση του άλλου- Ενσυναίσθηση.
- Να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη
- Να μάθουν να λένε όχι
- Να αναζητούν λύσεις.
- Να αντιδρούν στη βία.
- Να απομυθοποιήσουν τυχόν φόβους, τέρατα, δράκους, μάγισσες κ.λ.π των παραδοσιακών παραμυθιών και να τους αποδώσουν χιουμοριστική - ανάλαφρη διάσταση.
- Να ενισχυθεί η ικανότητα τους για πράξη, μέσα από την ενθάρρυνση και την ασφάλεια της ομάδας.
- Να δουλεύουν για την επίτευξη του στόχου τους με υπομονή και επιμονή.
- Να σέβονται τη διαφορετικότητα.

- Να λαμβάνουν αποφάσεις.
- Να επιλύουν δημιουργικά συγκρούσεις.
- Να κατανοήσουν τι σημαίνει θετική εικόνα αυτού - Αυτοεκτίμηση.
- Να κατανοήσουν ότι δεν υπάρχουν καλά και κακά συναισθήματα, αλλά λειτουργικές ή μη λειτουργικές αντιδράσεις-συμπεριφορές σαν αποτέλεσμα της διαχείρισης αυτών των συναισθημάτων.
- Να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα τους και να συνειδητοποιήσουν την αξία της έκφρασής τους.
- Να διαχειρίζονται τα έντονα συναισθήματα όπως φόβος, θυμός κ.α. με τρόπο δημιουργικό.
- Να μάθουν να επικοινωνούν με λόγια όσα σκέφτονται και κάνουν, και να διαπραγματεύονται τις ιδέες τους.
- Να αναγνωρίσουν το σημαντικό ρόλο ανάληψης της ατομικής και κοινωνικής ευθύνης στην πορεία προς την ενηλικίωσή τους.

Μαθησιακοί στόχοι

- Να μάθουν να χειρίζονται την ελληνική γλώσσα, χρησιμοποιώντας ρήματα, επίθετα, συνδέσμους κλπ.
- Να αναπτύξουν τον προφορικό τους λόγο
- Να αναπτυχθεί η αισθητική τους καλλιέργεια.
- Να αντιληφθούν τα μαθηματικά ως εργαλείο επίλυσης προβλημάτων στον πραγματικό κόσμο, να συνδέσουν την αφηρημένη γλώσσα τους με τη γλώσσα της καθημερινής επικοινωνίας και να εξοικειωθούν μαζί της.
- Να διερευνήσουν την έννοια του αριθμού και των διαδικασιών αρίθμησης και μέτρησης.
- Να κατανοήσουν έννοιες χωρικές και χρονικές
- Να μπορούν να οργανώνουν και να επεξεργάζονται τα δεδομένα που τους δίνονται.
- Να γίνουν ενεργοί θεατές, αλλά και να εμπλεκούν στο σχεδιασμό μιας παράστασης.
- Να αναπτύξουν όλες τις δυνατότητες της λογοπλασίας, του χιούμορ τους, και του ρυθμού.
- Να ακροαστούν και να απαγγείλουν, να παράγουν ποιητικό λόγο ελεύθερα, χωρίς περιορισμούς
- Να καλλιεργηθεί το μουσικό κριτήριο, ώστε απολαμβάνοντας και δημιουργώντας μουσική και ρυθμό τα ίδια τα παιδιά, να αποκτήσουν ισόρροπη ψυχική και πνευματική ανάπτυξη.
- Να δημιουργηθεί ευχάριστο κλίμα στην τάξη με σκοπό ο ρυθμός να συμβάλλει στην μέγιστη επικοινωνία των παιδιών μεταξύ τους αλλά και των παιδιών με τον/την εκπαιδευτικό.

Λίγα λόγια για την εφαρμογή του υλικού

Για το συγκεκριμένο υλικό, επιλέχθηκαν 10 παραδοσιακά παραμύθια. Ο κάθε εκπαιδευτικός όμως μπορεί να δουλέψει και με άλλα παραμύθια στην τάξη του. Είτε με κάποια που μπορεί να επιλέξει από τα καταγεγραμμένα στον κατάλογο των λαϊκών παραδοσιακών παραμυθιών, είτε με αυτά που μπορεί να φέρουν οι μαθητές/τριες της τάξης του/της από τους γονείς ή τους παππούδες και τις γιαγιάδες τους.

Στόχος και παράλληλα φιλοδοξία μας, είναι η ευελιξία του συγκεκριμένου υλικού.

Οι δραστηριότητες, που θα βρείτε σε κάθε παραμύθι, δουλεύτηκαν σε μία ή περισσότερες και διαφορετικές τάξεις, άλλες από μικρότερα και άλλες από μεγαλύτερα παιδιά. Προσπαθήσαμε να υπάρχει μια συνέχεια και επαναλαμβάνουμε ότι είναι ενδεικτικές της δουλειάς των δικών μας ομάδων, στις δικές μας τάξεις και πολλές δραστηριότητες προτάθηκαν από τα ίδια τα παιδιά.

Μπορείτε να επιλέξετε κάποιες από αυτές, κάποιες από το παράρτημα, ή και κάποιες άλλες που εσείς κρίνετε ότι ταιριάζουν περισσότερο σε εσάς και στις ομάδες - τάξεις σας ή ακόμη καλύτερα κάποιες που θα προτείνουν τα δικά σας παιδιά.

Με άλλα λόγια, ότι σας ταιριάζει και νιώθετε καλά μ' αυτό κρατήστε το, ότι δεν ταιριάζει σε σας ή στους μαθητές σας, αλλάξτε το και κάντε το με το δικό σας τρόπο.

Δεν προτείνουμε την τυφλή εφαρμογή της δικής μας δουλειάς. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αποφύγουμε το διδακτισμό και τις συμβουλές και να αφήσουμε το συμβολικό λόγο των παραμυθιών να κάνει τη δουλειά του. Να αφήσουμε να αναδυθεί ο πλούτος της φαντασίας, των συναισθημάτων, και των ιδεών που θα γεννηθούν στα παιδιά ακούγοντας τα παραμύθια.

Ας αφήσουμε τα ίδια τα παιδιά να μας οδηγήσουν... Εξάλλου το σημαντικό είναι ο δρόμος και οι εμπειρίες που θα ζήσουμε περπατώντας τον με όχημα το παραμύθι. Φιλοδοξία μας είναι, η δική μας δουλειά να αποτελέσει απλά το έναυσμα για να περπατήσετε το δικό σας δρόμο...

Εμπιστευτείτε την εμπειρία σας, τη φαντασία σας και κυρίως την αγάπη σας για τα παραμύθια και τους μαθητές σας.

1957

ΑΦΟΡΜΗΣΗ

Το πρωί που ήρθα στο σχολείο, βρήκα στην εξώπορτα αυτό το μεγάλο και τόσο βαρύ δέμα. Χρειάστηκα τη βοήθεια του/της κου / καs... για να το φέρω μέσα στην τάξη.

Ένα παλιό μπουύλο!

- Τι λέτε να έχει μέσα;
- Θέλετε να το ανοίξουμε;

Το ανοίγουμε και αρχίζουμε να ψάχνουμε. Βρίσκουμε παλιές φωτογραφίες, παλιά κεντήματα, ένα κομπολόι του παππού,κουβάρια,παλιά ρούχα και ένα κιτρινωμένο βιβλίο.

Αρχίζουμε να το ξεφυλλίζουμε. Έχει παραδοσιακά παραμύθια.

Μια φορά κι έναν καιρό, σε μια χώρα μακρινή που τη λέγαν Ευτοπία, ζούσε ένας μάγος, ο Ρυθμός, και μια μάγισσα, η Αξία. Και οι δύο κρατούσαν το μαγικό τους ραβδί το «Μέτρον Άριστον».

Τους άρεσαν πολύ τα παραμύθια, μα περισσότερο τους άρεσε να τα αφηγούνται στα παιδιά.

Εμείς μάθαμε ότι αυτά τα παραμύθια είναι μαγικά, γι' αυτό και αρέσουν τόσο πολύ στα παιδιά και ζητήσαμε να μας τα στείλουν.

Ο μάγος Ρυθμός και η μάγισσα Αξία, με μεγάλη χαρά μας τα έστειλαν και μας είπαν ότι αυτά γίνονται μαγικά όταν τα παιδιά που τα ακούνε

- κάθονται στο μαγικό κύκλο,
- γνωρίζονται καλύτερα και
- φτιάχνουν όλοι, μαζί και με τον/τη δασκάλα τους, ένα συμβόλαιο παραμυθοσυμπεριφοράς, το υπογράφουν και το τηρούν.

Ο κύκλος που καθόμαστε είναι μαγικός, και στο κέντρο του υπάρχει πάντα το μαγικό ραβδί το «Μέτρον Άριστον» που στέλνουν οι δύο μάγοι μαζί με τα παραμύθια.

Όποιοι δεν τηρούν το συμβόλαιο της παραμυθοσυμπεριφοράς, έχουν την επιλογή να βγουν από το μαγικό κύκλο, και να χάσουν τη μαγεία του παραμυθιού.

Ο γεωργός και ο λύκος

Ήταν μια φορά κι έναν καιρό ένας γεωργός που όλο κι όλο το βίος του ήταν ένα κομμάτι γης. Όλη τη μέρα ο γεωργός μ' αυτήν πάλευε. Την όργωνε, την έσπερνε, τη σκάλιζε και καρτέραγε να 'ρθει το καλοκαίρι να τη θερίσει και ν' ανταμειφτεί για τους κόπους του.

Όμως αλλιώς τα λογάριζε κι αλλιώς του έρχονταν τα πράγματα. Όλα στραβά κι ανάποδα. Ο καιρός του πήγαινε κόντρα. Όταν έπρεπε να βρέξει, ο ήλιος ξέφαινε τη γη κι όταν ήταν να βγει ο ήλιος και να δέσει ο καρπός, το χαλάζι έκανε μεγάλες χαλάστρες. Και σαν να μην έφτανε που τον πιλάτευαν όλα τα στοιχεία της φύσης του 'ρθε κι ένα βάσανο ακόμα.

Αυτό το βάσανο ήταν ένας λύκος που τριγύρναγε εκεί κοντά στο χωράφι του και κάθε φορά που έβρισκε ευκαιρία πήγαινε κι άρπαζε τον ντρουβά (σάκος) του γεωργού. Έτσι όταν ο γεωργός γύ-

ριζε αποσταμένος από το όργωμα και πήγαινε στο δέντρο όπου είχε αφήσει τον ντρουβά του να πάρει το προσφάι του, δεν έβρισκε ούτε ντρουβά ούτε προσφάι. Κι ο καφερός απόμεινε νηστικός.

Απελπισμένος όπως ήταν ο γεωργός, διηγήθηκε το πάθημά του το βράδυ στο καφενείο! Το και το είπε: «Ο λύκος μου κλέβει το προσφάι μου κι εγώ μένω νηστικός».

- Τι λες, βρε κουμπάρε, του κάνει τότε ο γραμματικός της κοινότητας που έτυχε κι ήταν και καλός κυνηγός. Έτσι ατιμώρητο αφήνεις τον κλέφτη;

- Και τι θες να κάμω; Λύκος είναι αυτός.

- Να γυρέψεις το δίκιο σου.

- Το δίκιο είναι πάντα με τη μεριά του δυνατού, κουμπάρε, δεν το πήρες ακόμα χαμπάρι;

- Δε μας τα λες καλά, κουμπάρε. Το δίκιο είναι με τη μεριά σου. Εγώ θα σε βοηθήσω να το πάρεις.

Στο καφενείο

- Τι λες, μπρε! Θα τα βάλουμε τώρα με το λύκο; έκανε ο γεωργός που ούτε το 'βαζε ποτέ στο νου του να γυρέψει το δίκιο του από ένα λύκο.

- Και γιατί όχι; Άκου, κουμπάρε, το σχέδιο μου. Ο γραμματικός έσκυψε και κάτι ψιθύρισε στ' αυτί του γεωργού.

- Μπράβο, γραμματικέ! Είπε μ' ενθουσιασμό ο γεωργός .

- Άντε καλό βράδυ, κι όπως είπαμε, κουμπάρε.

- Ναι... ναι..., συμφώνησε ο γεωργός. Θα σε καρτεράω το γιόμα στο χωράφι. Και που είσαι; Μείνε ήσυχος, θα τα καταφέρω.

Χαρούμενος ο γεωργός πήγε στο σπίτι του και κοιμήθηκε ίσαμε την ώρα που λάλησε το πρώτο πετεινάρι. Έπειτα πήρε το γαϊδαράκο του, τον φόρτωσε, ανέβηκε κι ο ίδιος στο σαμάρι και πήγε στο χωράφι. Εκεί ξεπέζεψε, έζεψε τ' αλέτρι στο γαϊδαρο κι άρχισε να οργώνει. Όπως κάθε

μέρα, τον ντρουβά με το προσφάι τον κρέμασε στο κλαρί του δέντρου.

Δεν περνάει πολλή ώρα και να σου καταφτάνει ο λύκος. Σαν να 'ταν ο ιδιοκτήτης, ξεκρεμάει με την ψυχία του τον ντρουβά, τρώει καλά-καλά το προσφάι κι έπειτα ξαπλώνει στη σκιά του δέντρου να χωνέψει.

Την ώρα εκείνη να σου και φαίνεται από μακριά ο κυνηγός με το ντουφέκι του, που καθώς είχε αποβραδís συνεννοηθεί με το γεωργό, άρχισε να φωνάζει:

- Κουμπάρε... ε, κουμπάρε...

- Τι είναι, ορέ;

- Δε μου λες, κουμπάρε, βλέπω καλά, για με γελούν τα μάτια μου; Λύκος είναι αυτός που κάθεται κάτω από το δέντρο σου, για κούτσουρο; Ο λύκος, που ξύπνησε την ώρα εκείνη από τον ύπνο, είδε το ντουφέκι του κυνηγού και τα χρειάστηκε.

- Σώσε με, άνθρωπέ μου, παρακάλεσε το γεωργό. Αποκρίσου πως είμαι κούτσοуро.

-
Κ ο ύ -
τσοуро

είναι,
κουμπάρε
μου, κού-
τσοуро.
- Μπρε, σαν
λύκος μου
μοιάζει,
φώναξε
πάλι κάνο-
ντας το δύσπι-

στο ο κυνηγός.

- Μπα, γελιέσαι, κουμπάρε, αποκρίθηκε ο γεωργός. Κούτσοуро σου λέω.

- Μπορεί να γελιέμαι. Μα σαν είναι κούτσοуро βαλ' το, κουμπάρε, στο σακί σου για να πειστώ.

- Βάλε με στο σακί σου, βάλε με, μουρμούρισε ο λύκος. Ο γεωργός παίρνει τότε το σακί του και βάζει μέσα το λύκο.

- Τώρα δεσ' τον γερά με το σπάγκο. Προστάζει πάλι ο κυνηγός.

- Δέσε με, δέσε με σφικτά για να ξεγελαστεί και να φύγει, παρακαλάει πάλι ο λύκος.

Και ο γεωργός τον δένει γερά.

- Το έδεσα το κούτσοуро, κουμπάρε, φωνάζει στον κυνηγό.

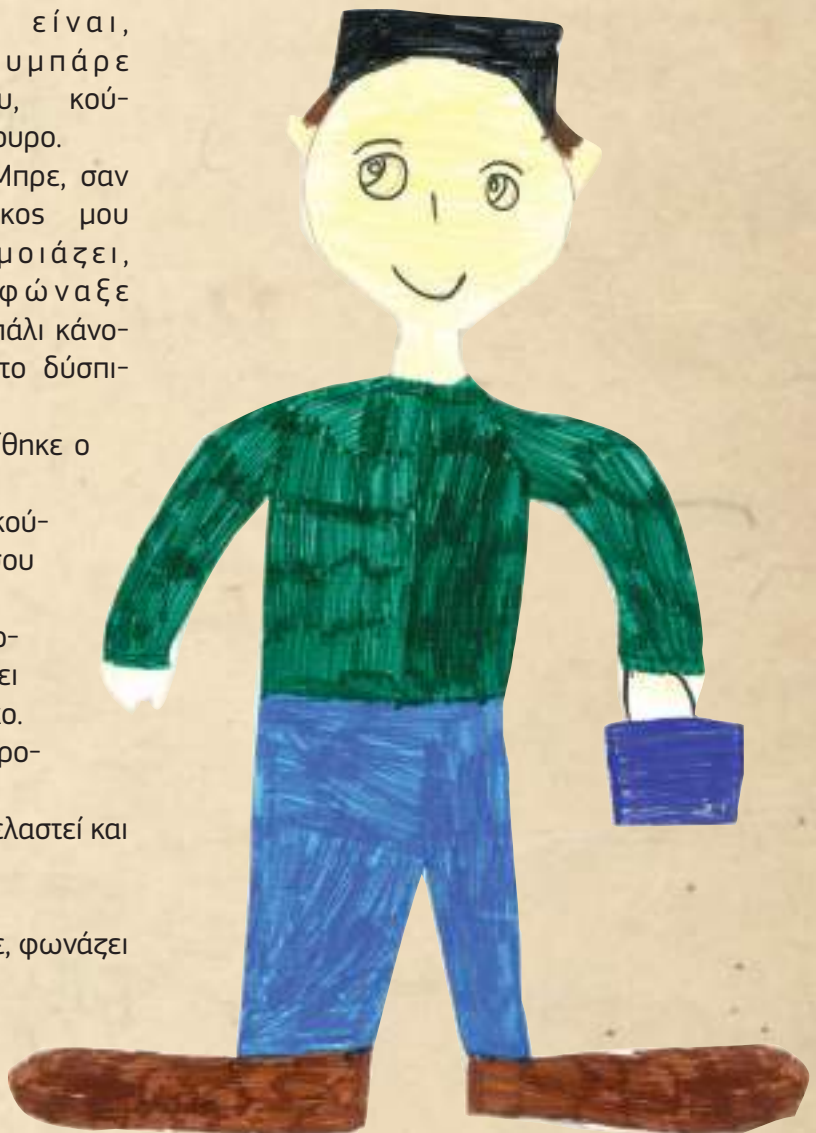
- Μπράβο! Για πάρε τώρα το φαλάγγι και βάρα το, βάρα το μέχρι που να σου πέσουνε τα χέρια.

- Βάρα με, βάρα με, φωνάζει μέσα από το σακί ο λύκος, που για να μην τον σκοτώσει ο κυνηγός προτιμούσε να φάει μερικές ξυλιές με το φαλάγγι.

Αρπάζει τότε ο γεωργός το φαλάγγι κι αρχίζει να δέρνει το λύκο μες στο σακί.

- Να και τούτη να και την άλλη. Αυτή για το τυρί, την άλλη για το ψωμί, έλεγε ο γεωργός κι έδερνε κι έδερνε το λύκο που τιμωρήθηκε έτσι σκληρά, γιατί μπορεί να 'χε τη δύναμη, μα του 'λειπε η γνώση.

Κλιάφα, Μ. (2005). Από τη συλλογή «Παραμύθια της Θεσσαλίας». Εκδόσεις Κέδρος.

Αξίες - Στόχοι

- Να μάθουν να αναγνωρίζουν τα συναισθήματά τους και να κατανοήσουν ότι δεν υπάρχουν θετικά και αρνητικά συναισθήματα.
- Να κατανοήσουν ότι στον εκφοβισμό απαντάμε, μιλώντας και ζητώντας βοήθεια. Η σιωπή δεν είναι λύση.
- Να κατανοήσουν ότι η ψυχραιμία και η λογική, είναι η δύναμη ενάντια στο φόβο και τον πανικό.

Δραστηριότητες

Αφήγηση

Κόκκινη κλωστή δεμένη... Ξετυλίγεται από την/τον παιδαγωγό στην αρχή ένα κουβάρι, το οποίο αρχίζει να τυλίγει πάλι καθώς ξεκινά την αφήγηση και το μαζεύει μαζί με το τέλος του παραμυθιού...

Αφήγηση ή ανάγνωση παραμυθιού.

Στη συνέχεια μπορούμε να ρωτήσουμε αν άρεσε στους μαθητές το παραμύθι και να γίνει μια πρώτη συζήτηση για τους χαρακτήρες του παραμυθιού και τους ρόλους του.

Στην ολομέλεια

Ζητάμε από τους μαθητές να εντοπίσουν, σε ποια σημεία του παραμυθιού υπάρχει φόβος - απογοήτευση - λύπη - συνεργασία - χαρά - ικανοποίηση.

Χωρισμός σε ομάδες

Χωρίζουμε σε ομάδες των πέντε ατόμων. Κάθε ομάδα ζωγραφίζει όποια σκηνή της άρεσε περισσότερο και την παρουσιάζει στην ολομέλεια της τάξης.

Στη συνέχεια οι σκηνές που επέλεξε η κάθε ομάδα, μπορούν να γίνουν κόμικς. Τα παιδιά κολλούν τους ήρωες που ζωγράρισαν σε χαρτί και σε «συννεφάκια» γράφουν τους

διαλόγους (για μικρότερους μαθητές τα λόγια μπορεί να γράψει ο/η εκπαιδευτικός).

Διαγωνισμός καλύτερης ζωγραφιάς.

Ψηφίζουμε ποια ζωγραφιά άρεσε στους περισσότερους

Η ομάδα που κέρδισε αναπαριστά με παντομίμα ό,τι θέλει από το παραμύθι.

Μιλάμε για συναισθήματα

Μετά την παντομίμα, μιλάμε για τα συναισθήματα. Τα ταξινομούμε σε δύο κατηγορίες.

- Αυτά που

Χορίστε μια σελίδα Α4 σε τέσσερα μέρη και φτιάξτε το παραμύθι σε κόμικς.

Σημειώστε σε κάθε σελίδα τις περιγραφές των χαρακτήρων, των συναισθημάτων, της σκηνής, της αλληλεπίδρασης, της δράσης, της διαλογοποίησης, της σιωπής, του κλιμακωτού ή του κλιμακωτού αποτελέσματος.

μας κάνουν και αισθα-

νόμαστε όμορφα

- Αυτά που μας δυσκολεύουν
- Μιλάμε για τις αλλαγές που γίνονται στο σώμα μας ανάλογα με το συναίσθημα που νιώθουμε.

Παίζουμε με τις καρτέλες των συναισθημάτων.

Οι καρτέλες μπορεί να φτιαχτούν από τον / την εκπαιδευτικό αλλά και από τα ίδια τα παιδιά σε συνεργασία.

Στη συνέχεια, τα παιδιά διαλέγουν μια καρτέλα. Διαβάζουν το συναίσθημα που απεικονίζεται στη φατσούλα. Μιμούνται το ίδιο συναίσθημα και συζητούν στην ολομέλεια, τι τους προκαλεί.

Δημιουργία λίστας των συναισθημάτων.

Χωρίζουμε σε ομάδες των 4 ή 5 ατόμων. Τα παιδιά γράφουν τη λέξη και δίπλα ζωγραφίζουν την αντίστοιχη φατσούλα.

Κατασκευή παζλ των συναισθημάτων

Τα παιδιά στις ίδιες ομάδες γράφουν σε χρωματιστά χαρτόνια τα συναισθήματα που συναντήσαμε στο παραμύθι και φτιάχνουν το παζλ των συναισθημάτων.

Κατασκευή των ηρώων – αφήγηση αθλιώς

Κάθε παιδί έχει μία φωτογραφία του (τους το έχουμε ζητήσει από την προηγούμενη μέρα). Ζητάμε από τα παιδιά **να κολλήσουν τη φωτογραφία τους και να φτιάξουν τον ήρωα του παραμυθιού που θα ήθελαν να εμφυχώσουν**. Στη συνέχεια ζητάμε από τα παιδιά να αφηγηθούν την ιστορία «με δικό τους τρόπο». Μπορούν να αλλάξουν γεγονότα, να την εμπλουτίσουν με δράση, να αλλάξουν το τέλος κ.λπ. Εναλλακτικά η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει ως εξής: Τα μισά παιδιά να αναπαριστούν τους ήρωες του παραμυθιού και να αφηγηθούν την ιστορία, απαντώντας σε ερωτήσεις που θα τους κάνουν, τα άλλα μισά παιδιά σε ρόλο δημοσιογράφου (ανά ζεύγη).

Δημιουργία σουπλά.

Σε χαρτί Α3 ζωγραφίζουν ό,τι τους άρεσε περισσότερο ή παίρνουμε τις ήδη υπάρχουσες ζωγραφιές και τις πλαστικοποιούμε .

Δραματοποίηση παραμυθιού - Θεατρικό παιχνίδι

Με κλήρωση δίνουμε τους ρόλους των ηρώων στους μαθητές, οι υπόλοιποι μπορούν να παρακολουθούν ή να πάρουν - παίξουν δευτερεύοντες ρόλους, όπως π.χ θαμώνες του καφενείου, περαστικοί, γείτονες, άλλα ζώα κ.λπ

As μιλήσουμε για λύκους....

Συζητάμε για το λύκο (γενικά). Θυμόμαστε λύκους από άλλα παραμύθια. Τους κατηγοριοποιούμε σε καλούς λύκους (ένας γλυκός λύκος, ο λύκος που έγινε αρνάκι) και σε κακούς λύκους (Κοκκινোসκουφίτσα, τα 3 γουρουνάκια, τα 7 κασικάκια)

Αισθησιοκινητική δράση Τα παιδιά γίνονται λύκοι και κινούνται στο χώρο.

Απολαμβάνουν μια όμορφη μέρα στο δάσος. Περπατάνε με διάφορους τρόπους: Μεγάλα-μικρά βήματα, αργά-γρήγορα, τρέχουν, πηδούν, ψάχνουν τροφή, πίνουν νερό. Καθώς προχωρούν συναντούν τους φίλους τους – λύ-

κους- ανταλλάσσουν καλημέρες με διάφορους τρόπους (ακουμπώντας τις παλάμες τους, τα γόνατα, τις πλάτες κ.λπ.), γίνονται ζευγάρια – ένας εμπρός και άλλος πίσω – και ο δεύτερος ακολουθεί την κίνηση του πρώτου.

Στη συνέχεια αγκαζέ συνεχίζουν τη βόλτα τους, το ένα ζευγάρι συναντά ένα άλλο και ενώνονται, οι τέσσερις γίνονται έξι, οι έξι γίνονται οκτώ κ.ο.κ.

Όλοι τώρα είναι μία παρέα. Ο χώρος κάτω είναι χωρισμένος σε 4 περιοχές: (Έχει οριοθετηθεί από τον/την εκπαιδευτικό με χαρτοταινία).

Λέμε στα παιδιά ότι όταν οι λύκοι περπατάνε σ' αυτό το χώρο είναι **χαρούμενοι**, στον άλλο **λυπημένοι**, στον επόμενο **φοβισμένοι** και στον τελευταίο **ελπίζουν** να τους συμβεί κάτι όμορφο. Ο καθένας βρίσκει το ζευγάρι του και περπατά εκφράζοντας τα συναισθήματα που τους εμπνέει η κάθε περιοχή.

Στη συνέχεια, αφού βιώσουν και εκφραστούν με όποιο τρόπο αυτά θέλουν, ζητάμε από κάθε ζευγάρι να επιλέξει την περιοχή που τους ταιριάζει. Έτσι δημιουργούνται 4 ομάδες. Ο/Η παιδαγωγός περνάει από κάθε ομάδα και καταγράφει τους λόγους για τους οποίους πιστεύουν οι μαθητές, ότι οι λύκοι είναι χαρούμενοι, λυπημένοι, φοβισμένοι, κ.λπ. αντίστοιχα.

Λύκοι χαρούμενοι γιατί:

Παίζουν όμορφα στο δάσος με τους φίλους τους (μπάλα, κρυφτό, κυνηγητό)
Πάνε σχολείο και περνάνε καλά.
Βρίσκουν φαγητό

Λύκοι λυπημένοι γιατί:

Έρχονται οι μπουλντόζες και καλάνε το δάσος.
Φωτιά καίει το δάσος.
Δεν βρίσκουν δέντρο για να φτιάξουν τη φωλιά τους.
Δεν έχουν να φάνε τίποτα.
Δεν έχουν νερό να πιούνε.

Λύκοι φοβισμένοι γιατί φοβούνται:

Τους κυνηγούς,
τους ανθρώπους.
Μήπως καεί το δάσος.
Μήπως χάσουν τους γονείς τους και τους φίλους τους.

Λύκοι που ελπίζουν:

Να είναι πάντα χαρούμενοι.
Να έχουν φαγητό, φίλους και νερό.
Να πηγαίνουν εκδρομές στο δάσος.
Να μαζευτούν οι λύκοι από όλα τα παραμύθια και να πούνε τι έγινε στο τέλος.
Τέλος, ο/η εκπαιδευτικός προτείνει σε κάθε ομάδα να επιλέξει και να παρουσιάσει μία δράση.

1η ομάδα (Χαρούμενοι λύκοι)...να παίξουν ένα ομαδικό παιχνίδι (π.χ λύκε λύκε είσαι δω...)

Ή τον «πεινασμένο λύκο»

Τα παιδιά με το παρακάτω λάχνισμα, επιλέγουν το παιδί που θα είναι λύκος.

*Λύκος - λύκος πεινασμένος
Ψάχνει για να βρει φαΐ
Τα αρνάκια τον φοβούνται
Τρέχουν - τρέχουν στο μαντρί*

Ένα άλλο θα είναι η κασίκα και τα υπόλοιπα παιδιά τα κασικάκια. Η μάνα κασίκα είναι στη μέση και γύρω-γύρω καθισμένα σε κύκλο τα κασικάκια της. Η μάνα περνάει από κάθε παιδί και αυτό της λέει στο αυτί ένα φαγητό (ή κάτι που τρώγεται) χωρίς να το ακούσει ο λύκος. Όταν ρωτήσει όλα τα παιδιά λέει στο λύκο τα

φαγητά ανακατεμένα. Εκείνος διαλέγει ένα. Το παιδί που είπε αυτό το φαγητό σηκώνεται και ο λύκος το κυνηγάει. Αν το πιάσει το βάζει στη φωλιά του. Αν ο λύκος βάλει στη φωλιά του όλα τα παιδιά – κασικάκια είναι ο νικητής. Αν όχι είναι ο χαμένος.

Φοβισμένοι λύκοι)...

Να ζωγραφίσουν ομαδικά (σε χαρτί Α3) τι είναι αυτό που φοβούνται οι λύκοι (φωτιά στο δάσος, κυνηγοί). Η εργασία τους αυτή πλαστικοποιείται και έτσι δημιουργείται ένα παζλ, με το οποίο τα παιδιά παίζουν.

3η ομάδα (Λύκοι που ελπίζουν)...

Να ζωγραφίσουν τους λύκους – ήρωες απ' όλα τα παραμύθια, να πλαστικοποιηθούν οι φιγούρες και στη συνέχεια οι μαθητές να παίξουν κουκλοθέατρο μ' αυτές εξιστορώντας την ιστορία του ο καθένας

4η ομάδα (Λυπημένοι λύκοι)...

Προτρέπουμε τα παιδιά να βρουν επίθετα για τους λύκους. Στη συνέχεια δημιουργούν ζευγάρια με αντίθετα επίθετα όπως ο πίνακας παρακάτω:

Ψηλός λύκος	Κοντός λύκος
Χοντρός λύκος	Λεπτός λύκος
Κακός λύκος	Καλός λύκος
Χαρούμενος λύκος	Λυπημένος λύκος
Όμορφος λύκος	Άσχημος λύκος
Μεγάλος λύκος	Μικρός λύκος

ο Διόντος

Μια φορά και έναν καιρό ήταν ένας γέρος και μια γριά που δεν είχαν παιδιά. Μια μέρα που ο γέρος γύρισε στο σπίτι βρήκε τη γριά άρρωστη.

- Τι έχεις, γυναίκα, πού πονάς; Ρώτησε ο γέρος.

- Γεράματα, γέρο μου, γεράματα. Κι όταν είσαι μόνος χωρίς παιδιά και φαμίλια, τότε τα γεράματα είναι ακόμα πιο βαριά.

- Τι να κάνουμε, γριά; Τέτοιο ήταν το θέλημα του Θεού, να μην έχουμε παιδιά.

- Ας ήταν κάνεμ' να 'χαμε ένα κατσικάκι, είπε η γριά. Ε! όσο να 'ναι το ζωντανό είναι καλή συντροφιά. Κι έπειτα θα τ' αρμέγαμε και θα πίναμε και λίγο γαλατάκι.

- Θα πάω να σου φέρω ένα ζωντανό, είπε ο γέρος και κίνησε να πάει όξω από το χωριό, εκεί που οι τσομπάνηδες είχαν τα κονάκια τους.

Σαν έφτασε στα βλάχικα κονάκια, ο γέρος ντράπηκε να ζητήσει από τους τσομπάνηδες ένα ζωντανό.

- Τι θες, γέρο, κι ήρθες ίσαμ' εδώ; Ρώτησε ο αρχιτσέλιγκας.

- Ε, μ' έφερε ο δρόμος, είπε ο γέρος. Μα μια και πέρασα και σας βρήκα, καλή σας ώρα, έτσι μαζεμένους, δε μου δίνετε και μια κούπα γάλα να την πάω στη γριά μου που 'ναι άρρωστη;

- Αχ, γέρο, μακάρι να μπορούσαμε να σου δί-

ναμε και μια και δυο κούπες γάλα, μα δεν μπορούμε. Όπου να 'ναι θα φανεί ο Λιόντος και θα μας το πει όλο.

- Ποιος είναι ο Λιόντος; ρώτησε ο γέρος.
- Ο Λιόντος! Δεν ξέρεις, γέρο, το Λιόντο που είναι ο φόβος κι ο τρόμος της περιοχής; Έτσι δα να σ' αρπάξει με τη χερούκλα του, σ' έλιωσε.
- Και εσείς παλικάρια τι κάνετε; Έτσι τον αφήνετε;
- Αμ δεν τον είδες ποτέ σου γι' αυτό μιλάς έτσι. Αυτός δεν είναι άνθρωπος θηρίο είναι.

Πάνω στην ώρα που τα κουβέντιαζαν αυτά, ακούγεται από μακριά η φωνή του βοσκού που φύλαγε καραούλι.

- Εεε..., τσομπαναραίοι ...Εεε., ο Λιόντος έρχεται... Μόλις τ' άκουσαν οι άνθρωποι το 'βαλαν στα πόδια.

Οι τσομπάνηδες μάζεψαν μάνι-μάνι τα κοπάδια τους και κίνησαν να φύγουν.

- Πού πάτε, βρε παιδιά; ρώτησε ο γέρος.
- Βιάσου, παππού, να φύγεις, γιατί έρχεται ο Λιόντος.
- Να 'ρθει και να κοπιάσει, είπε ο γέρος και στρογγυλοκάθισε.
- Δεν τον φοβάσαι;
- Αμ, τι να φοβηθώ; Λαγός είμαι να σκιαχτώ; Άντε πάτε σεις στου Θεού τη στράτα κι εγώ θα μείνω εδώ να το καρτεράω. Δώστε μου μόνο

λίγη φωτιά κι ένα αυγό, αν έχετε.

- Μετά χαράς, είπαν οι τσομπάνηδες και του δώσανε ό,τι τους γύρευε. Έπειτα

λάκισαν (έφυγαν) μην τους προκάμει ο Λιόντος.

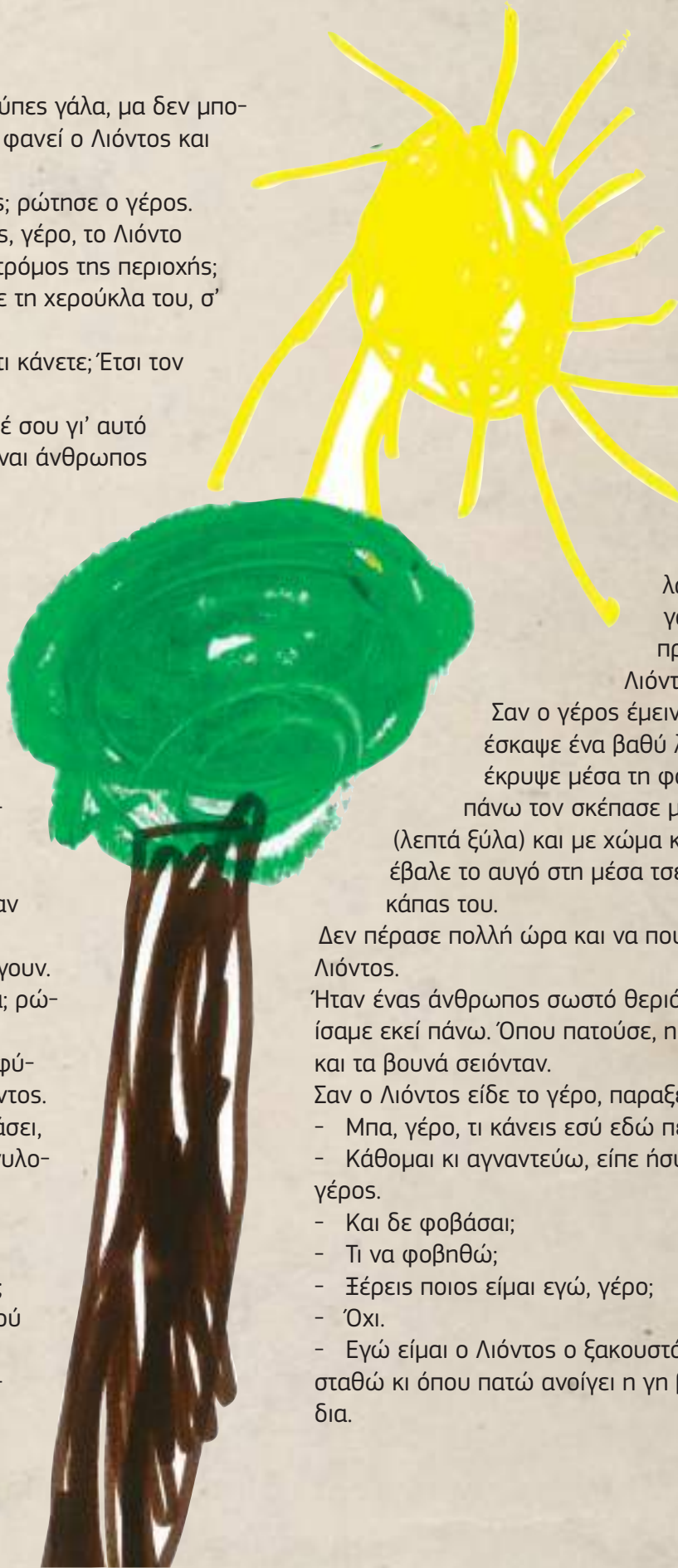
Σαν ο γέρος έμεινε μονάχος, έσκαψε ένα βαθύ λάκκο κι έκρυψε μέσα τη φωτιά. Από πάνω τον σκέπασε με τσιάνκα (λεπτά ξύλα) και με χώμα κι έπειτα έβαλε το αυγό στη μέσα τσέπη της κάπας του.

Δεν πέρασε πολλή ώρα και να που έρχεται ο Λιόντος.

Ήταν ένας άνθρωπος σωστό θηρίο, απηλός ίσαμε εκεί πάνω. Όπου πατούσε, η γης έτρεμε και τα βουνά σειόνταν.

Σαν ο Λιόντος είδε το γέρο, παραξενεύτηκε.

- Μπα, γέρο, τι κάνεις εσύ εδώ πέρα; ρώτησε.
- Κάθομαι κι αγναντεύω, είπε ήσυχα-ήσυχα ο γέρος.
- Και δε φοβάσαι;
- Τι να φοβηθώ;
- Ξέρεις ποιος είμαι εγώ, γέρο;
- Όχι.
- Εγώ είμαι ο Λιόντος ο ξακουστός που όπου σταθώ κι όπου πατώ ανοίγει η γη βαθιά πηγάδια.

Και πραγματικά δίνει μια με το πόδι του ο Λιόντος και χάσκει ένα πηγάδι ναααα, δυο οργιές βαθύ. Έπειτα αρπάζει ο Λιόντος μια κοτρώνα δίνει μια και πάει η πέτρα πίσω από τα βουνά.

- Κι εγώ ξέρεις ποιος είμαι; Λέει τότε με τη σειρά του ο γέρος. Είμαι αυτός που κάνει μ' ένα χτύπημα του ποδιού να βγαίνει φωτιά από τη γη και που μ' ένα σφίξιμο λιώνω την πέτρα. Να δες!

Και δίνει μια ο γέρος πάνω από το λάκκο που είχε κρύψει τη φωτιά και να σου πετάγονται φλόγες μέσα από τη γη.

Έπειτα παίρνει ένα λιθάρι το βάζει στη μέσα τσέπη της κάπας του, κάνει κρακ! και σπάζει τ' αυγό που 'χε εκεί κρυμμένο.

Είδε ο Λιόντος τα όσα έκαμε ο γέρος και θαύμασε. «Μωρέ τούτος έχει μεγάλη δύναμη», συλλογίστηκε. «Ας τον κάνω φίλο.» Και τον κάλεσε στο σπίτι του μουσαφίρη.

Στο δρόμο που πήγαιναν συνάντησαν ένα μεγάλο ποτάμι. Σαν το είδε ο γέρος φαρμακώθηκε. «Αχ, ο καημένος μου, πώς θα το διαβώ τώρα», σκέφτηκε.

Δίνει μια πηδηξιά ο Λιόντος, προσπερνάει το ποτάμι. Ο γέρος στάθηκε στην όχθη κι έψαχνε να βρει κάνα πέρασμα.

Εκεί που κοίταζε ο γέρος, βλέπει ένα λαγό μέσα στα βάτα. Απλώνει το χέρι και τον αρπάζει.

Την ίδια εκείνη ώρα γυρίζει ο Λιόντος από αντίκρυ και φωνάζει κοροϊδευτικά:

- Άντε γέρο, πέρνα το ποτάμι σαν κοτάς (τολμάς).

- Αν είσαι παλικάρι διαβαίνεις τον ποταμό, μα πιάνεις και λαγό, λέει ο γέρος και δείχνει στο Λιόντο το λαγό που κρατούσε.

Είδε ο Λιόντος το λαγό και θαύμασε.

- Άντε, δώσε μου τώρα ένα χεράκι να μη μας φύγει ο λαγός, είπε ο γέρος. Κράτα εσύ τα μπροστινά του πόδια, κρατάω εγώ τα πισινά να τον περάσουμε αντίκρυ.

Κρατάει ο Λιόντος τα μπροστινά

πόδια του λαγού, κρατάει ο γέρος τα πισινά και με τη βοήθεια του Λιόντου περνάει ο γέρος το ποτάμι.

Σαν έφτασαν στο σπίτι, ο Λιόντος διηγήθηκε στη γυναίκα του όλα τα καθέκαστα.

- Αυτός είναι επικίνδυνος, είπε τότε η γυναίκα. Σε περνάει σ' αξιάδα. Καλά θα κάνουμε να τον ξεκάνουμε.

- Άσε πρώτα να κοιμηθεί, συμφώνησε κι ο Λιόντος.

Όμως ο γέρος είχε κρυφακούσει την κουβέντα τους. Έτσι, σαν έπεσαν όλοι στα γιατάκια τους (κρεβάτια) να κοιμηθούν, σηκώνεται σιγά-σιγά ο γέρος, μαζεύει κάμποσα ξερόκλαδα και τα

κρύβει κάτω από τα σκεπάσματα. Παίρνει και μια πέτρα, τη βάζει στο προσκεφάλι, τη σκεπάζει καλά-καλά με την μπατανία να φαίνεται σαν άνθρωπος κουκουλωμένος, κι ο ίδιος πέφτει και κοιμάται κάτω από το κρεβάτι. Δεν πέρασε ώρα κι ο γέρος καμώνεται πως ροχαλίζει. Ακούει ο Λιόντος κι η γυναίκα του το ροχαλιτό του γέρου, «άντε» λένε, «πάμε, ήρθε η ώρα να τον ξεκάνουμε». Πλησιάζουν στο γιατάκι του γέρου κι αρχίζουν να χτυπάνε με χοντρά ξύλα τα σκεπάσματα. Έδωσαν, έδωσαν, ώσπου απόστασαν. Σταμάτησε ο γέρος να ροχαλίζει.

- Άντε, τον ξεπαστρέψαμε το γέρο, είπε ο Λιόντος και πήγε για ύπνο.

Τ' άλλο πρωί, μόλις είχε καλοφέξει, βγαίνει ο γέρος από την κρυψώνα του, παίρνει τα τσακισμένα ξύλα από το κρεβάτι, ανάβει μια καλή φωτιά, παίρνει και το λιθάρι που 'χε ραγίσει από τα πολλά χτυπήματα, το βάζει πλάι στο τζάκι και κάθετα.

- Γκούκου... Γκούκου..., καμώνεται τάχα ο γέρος πως βήχει.
- Ακούει ο Λιόντος το βήχα και πετάγεται.
- Βρικόλακισε ο γέρος. Άκου βήχει, λέει στη γυναίκα του.
- Όνειρο ήταν άντρα μου, κοιμήσου.
- Γκούκου... γκούκου..., βήχει πάλι ο γέρος από την άλλη κάμαρα.

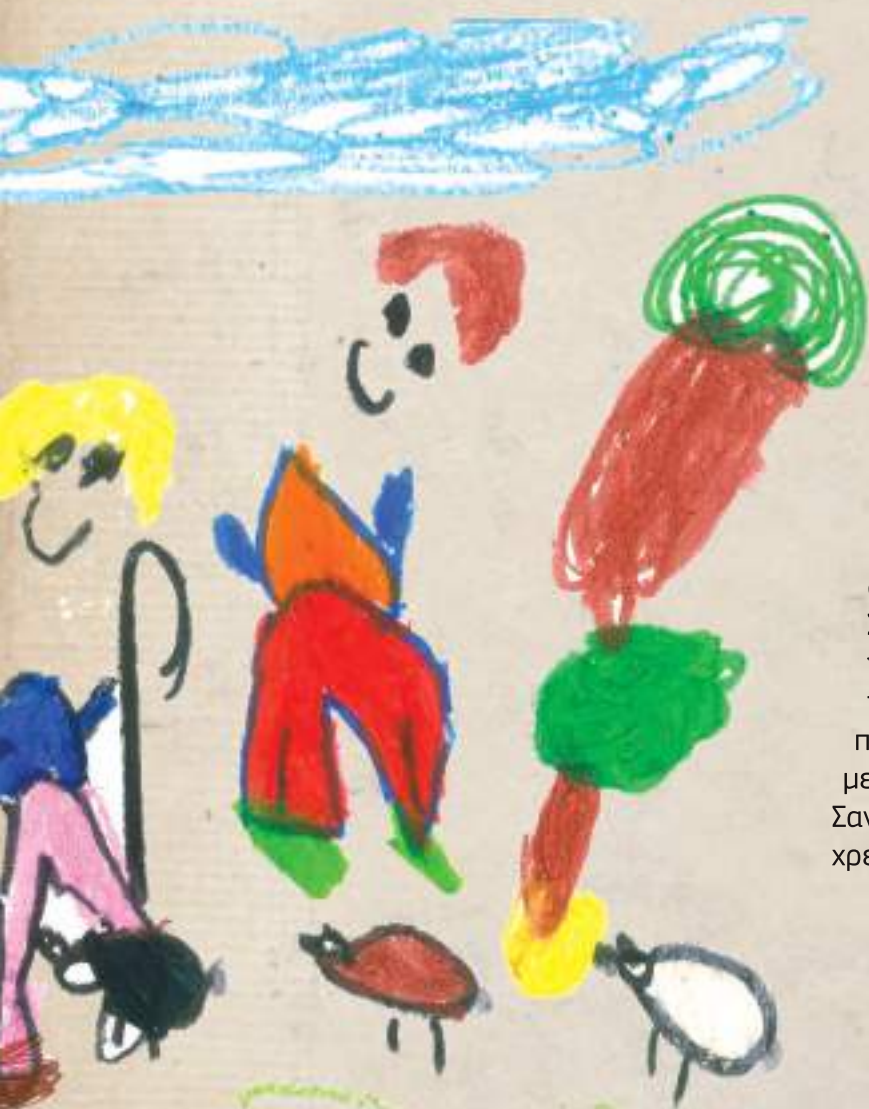
Με τα πολλά ο Λιόντος σηκώνεται και πάει να δει τι τρέχει.

Ανοίγει τη μεσόθυρα και τι να δει; Το γέρο ολοζώντανο να πυρώνεται στη φωτιά.

- Πώς κοιμήθηκες, παππού; ρωτάει ο Λιόντος.
- Μμ...καλούτσικα. Κάτι ψύλλια με τσιμπούσαν τη νύχτα, είπε ο γέρος. Τ' ακούει και θαυμάζει. «Βρε, για ψύλλια πήρε τα χτυπήματα», σκέφτηκε. «Αμ ετούτος είναι άλλο σόι άνθρωπος. Επικίνδυνος. Πρέπει να τον ξεκάνω. Ας τον πάρω στο δάσος με τους αγριόχοιρους. Ίσως τον φάνε τα θεριά κι ψυχάσω.» Έτσι σκέφτηκε ο Λιόντος και καλεί το γέρο να πάνε στο δάσος για κυνήγι.

Σαν πήγαν στο δάσος, ο Λιόντος άφησε το γέρο στο πιο πυκνό σημείο, εκεί που είχαν τη φωλιά τους οι αγριόχοιροι, κι ο ίδιος προσποιήθηκε πως θα πήγαινε από την άλλη μεριά, τάχα για να προγκίσει τα θεριά. Σαν έμεινε ο γέρος ολομόναχος στο δάσος, τα χρειάστηκε. «Πάει τώρα, δε γλιτώνω», σκέφτηκε

Πάνω στην ώρα να σου και καταφτάνουν τ' αγριογούρουνα. Τα βλέπει ο γέρος κι η καρδιά του πήγε στην Κούλουρη. Τι να κάνει; Τι να κάνει; Βλέπει ένα δέντρο λιγάκι πλαγιαστό, τρέχει εκεί και σκαρφλώνει.

Μπροστά πήγαινε ο γέρος, από πίσω σκαρφά-
λωναν τ' αγριογούρουνα. Λίγο ακόμα και θα
τον κατασπάραζαν.

Μπροστά στον κίνδυνο ο γέρος αρπάζει ένα
ξύλο κι αρχίζει να βαράει τα γουρούνια. Μα
πού να τα φοβίσει. Τα γουρούνια όλο και το
πλησίαζαν.

Σε μια στιγμή, εκεί που το πιο μεγάλο αγριο-
γούρουνο ήταν έτοιμα να χιμήξει απάνω του,
δίνει μια κατακεφαλιά ο γέρος με το ξύλο, ζα-
λίζεται το γουρούνι, παραπατάει, γλιστράει και
γκρεμίζεται.

Όπως γκρεμίστηκε τ' αγριογούρουνο αρχίζει
να μουγκρίζει και να ουρλιάζει από τον πόνο.
Ακούνε τα ουρλιαχτά τ' άλλα αγριογούρουνα,
φοβούνται και το βάζουν στα πόδια.

Έτσι σώθηκε ο γέρος.

Σαν πέρασε κάμποση ώρα κι ο κίνδυνος πέ-
ρασε, κατέβηκε ο γέρος από το δέντρο, πάει,
παίρνει το λαβωμένο γουρούνι, του δίνει μια
με μια πέτρα και το σκοτώνει.

Έπειτα το γδέρνει με το μαχαίρι του και το κρε-
μάει στο δέντρο.

Κατά το σούρουπο γυρίζει κι ο Λιόντος σίγου-
ρος πια πως ο γέρος είχε φαγωθεί από τ'
αγριογούρουνα.

Σαν τον είδε να κάθεται κάτω από ένα δέντρο,
απόρησε.

- Τι κάνεις, γέρο;
- Τι να κάνω; Σε καρτεράω να γυρίσεις. Πώς
πήγε το κυνήγι στα μέρη σου;
- Δε βρήκα τίποτα, είπε ο Λιόντος που ακόμα
δεν πίστευε στα μάτια του που έβλεπε το γέρο
ζωντανό.
- Εγώ κάτι έκαμα. Να, σκότωσα αυτό τ' αγριο-
γούρουνο, είπε ο γέρος κι έδειξε στο Λιόντο το
κρεμασμένο γουρούνι.

Το βλέπει ο Λιόντος και χάνει
τη μιλιά του.

- Με τα χέρια το
σκότωσες, γέρο;
τονε ρωτάει.

- Ε, βέβαια, με
τι ήθελες να το
σκοτώσω;

Ο Λιόντος από
εκείνη τη

στιγμή το πήρε απόφαση πως ο γέρος ήταν
πιο άξιος από τον ίδιο. Κι επειδή δεν ήθελε να τον
έχει στα πόδια του, αποφάσισε να μείνει για
πάντα στο δάσος και να μην ξαναενοχλήσει
τους τσομπάνηδες και τα ζωντανά τους.

Έτσι μια και οι δυο τους συμφώνησαν πως ο
Λιόντος δε θα περνούσε ποτέ πια το ποτάμι, μα
θα 'μενε για πάντα στα μέρη του, αποχαιρετί-
στηκαν σαν φίλοι κι ο γέρος γύρισε στο σπίτι
του.

Στο δρόμο που πήγαινε συνάντησε και τους
τσομπάνηδες που είχαν μάθει στ' αναμεταξύ τα
κατορθώματά του.

- Τι θες να σου δώσουμε, γέρο, που με την
αξιάδα σου και την καπατσοσύνη σου μας γλί-
τωσες από το Λιόντο; ρώτησε ο αρχισέλιγκας.

- Δώστε μου μια κασικούλα να την πάω στη
γριά να 'χει συντροφιά και να πίνει φρέσκο
γάλα, είπε ο γέρος.

Οι τσομπάνηδες του χάρισαν τότε ένα κοπάδι γι-
δοπρόβατα κι ο γέρος γύρισε στη γριά του και
ζήσαν αυτοί καλά και μείς ακόμα καλύτερα.

Κλιάφα, Μ. (2005). Από τη συλλογή «Παραμύθια της
Θεσσαλίας». Εκδόσεις Κέδρος.

Αξίες - Στόχοι

- Να κατανοήσουν ότι στη βία δεν απαντάμε με βία και επιστρατεύουμε το μυαλό μας.
- Να κατανοήσουν ότι ο φόβος που δεν αντιμετωπίζεται, δημιουργεί μεγαλύτερο φόβο.

Δραστηριότητες

Αφήγηση

Εναλλακτικά σταματάμε την αφήγηση σε κομβικά σημεία (όπως: Ο γέρος περιμένει το Λιόντο. Τι πιστεύετε ότι θα συμβεί; Ο Λιόντος βλέπει πως ο γέρος ξεφεύγει από όλες τις παγίδες που του βάζει για να τον εξοντώσει. Τι θα κάνει στο τέλος;) Αυτό προτείνεται για μαθητές μεγάλων τάξεων.

Μελέτη της συμπεριφοράς του Λιόντου

- Τι έκανε ο Λιόντος;
- Πρέπει να αρπάζουμε ξένα πράγματα;
- Σου έχει συμβεί αυτό; Πώς ένιωσες; Τι έκανες;
- Μιλάμε για τα συναισθήματα που νιώθουμε σε τέτοιες περιπτώσεις.
- Υπήρχε άλλος τρόπος για να πάρει ο Λιόντος το γάλα ή ότι άλλο χρειαζόταν;
- Θα του αρνούσαν οι βοσκοί;

Ερωτήσεις κατανόησης

Τι σας έκανε εντύπωση;

- Ποιος ήταν ο γενναίος;
- Ποιος φοβήθηκε περισσότερο και γιατί;
- Εσείς θα φοβόσασταν το Λιόντο;
- Τι σας φοβίζει;

Μιλάμε για τους φόβους μας

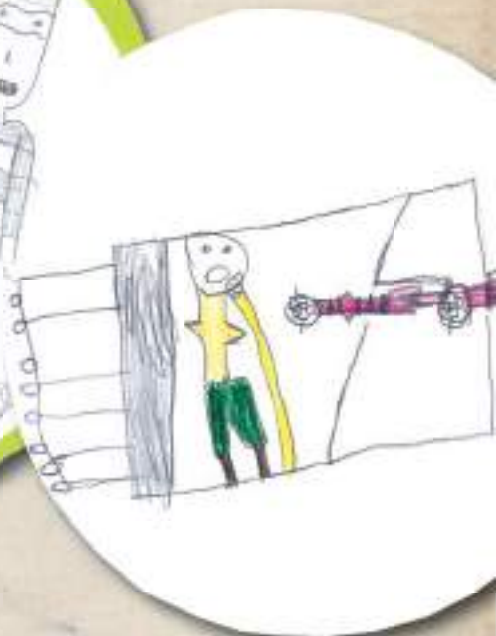
Στην ολομέλεια

Τα παιδιά γράφουν ό,τι τους φοβίζει σε ένα χαρτάκι, ενώ για τα μικρότερα γράφει ο/η εκπαιδευτικός.

Στη συνέχεια διπλώνουν και βάζουν τα χαρτάκια τους σε ένα κουτί. Αφού ανακατέψουμε τα χαρτάκια, το κάθε παιδί περνάει και παίρνει ένα. Κάθονται όλα στον κύκλο, και ένα – ένα διαβάσει το φόβο που γράφει στο χαρτάκι του.

Αφού το παιδί διαβάσει το φόβο, ακολουθεί συζήτηση στην ολομέλεια σε δύο επίπεδα.

1. Τι γίνεται στο σώμα μας όταν νιώθουμε τον συγκεκριμένο φόβο.
2. Λύσεις που προτείνουμε για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου φόβου. Συνεχίζουμε μέχρι να συζητήσουμε για όλους τους φόβους της ομάδας.

Ζωγραφική

Τα παιδιά ζωγραφίζουν τους φόβους τους σε στρογγυλά κάνσον. Στη συνέχεια φτιάχνουμε ένα κεφάλι δράκου, το βάζουμε στην αρχή και τοποθετούμε τα κάνσον το ένα πίσω από το άλλο. Έτσι φτιάχνουμε ένα δράκο που θα πάρει μακριά τους φόβους μας.

Κλείσιμο της συνάντησης

Τα παιδιά και ο/η εκπαιδευτικός κινούνται ελεύθερα στο χώρο λέγοντας λέξεις που δηλώνουν συναισθήματα και κάνοντας εκφραστικές κινήσεις με το σώμα τους.

Εναλλακτικά προτείνουμε μουσικοκινητικές ασκήσεις για τους φόβους.

Στο χώρο υπάρχουν διάφορα μουσικά όργανα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να συνοδεύσουν τα συναισθήματα και να δηλώσουν την έντασή τους.

το Δεσποινί

Τα παλιά εκείνα χρόνια, τον παλιό εκείνο καιρό, είχε ένα γονιό που είχε οκτώ παιδιά και βιος πολύ, ζώα πολλά, αγελάδες και γίδια και πρόβατα. Το όγδοο παιδί ήταν ένα κοριτσάκι και το 'λέγαν Δεσποινί. Τ' άλλα ήταν αρσενικά. Κάθε πρωί που ξημέρωνε έβρισκε τα ζώα του ψόφια! Εκεί που καθόταν συλλογισμένος, ήρθε ένα γέρος και του είπε τα βάσανα του. Του λέει ο γέρος: «Το βράδυ, όταν τα παιδιά σου κοιμούνται, να σηκώσεις το πάπλωμα, κι όποιο σου παιδί έχει τα χέρια του μέσα στα σκέλη του να το ξεκάμεις από το σπίτι, γιατί είναι γρουσουζικό». Ο πατέρας το βράδυ βλέπει, μα τι να δει; Το Δεσποινί, το κανακάρικο, είχε τα χέρια του στα σκέλη του! Όταν ξημέρωσε, με μεγάλο καημό που θα διώξει το παιδί του, είπε στον παραγιό του να πάει στα ξύλα, να

πάρει και το Δεσποινί και ψωμί και νερό και να το αφήσει και νά 'ρτει μοναχός του πίσω. Πήγε ο παραγιός σ' ένα έρημο μέρος στο βουνό, κρέμασε την κολοκύθα με το νερό σ' ένα χαμηλό πεύκο και το σακούλι με το ψωμί και του είπε:

«κάθισε συ εδώ, και εγώ θα πάω να κόψω ξύλα και θα' ρτω να σε πάρω, κι όταν πεινάς, να τρως ψωμί, κι όταν διψάς, να πίνεις νερό...» και έφυγε.

Ο ήλιος κατέβαινε και ο παραγιός ούτε ήρθε ούτε εφάνη. Ο αέρας φυσούσε και η κολοκύθα που είχε το νερό χτυπούσε και λαλούσε και το κοριτσάκι θαρρούσε πως ήταν ο παραγιός με τον μπαλτά κι έκοβε τα ξύλα. Έκλαιε κι έλεγε: «ε! παραγιέ μας, πού κόβεις τα ξύλα... Ε! παραγιέ μας, πού κόβεις τα ξύλα... Ε! παραγιέ μας, πού κόβεις τα ξύλα...»

Κι έκλαιγε κι έβαζε τις φωνές ως τα μεσάνυχτα. Όλη τη νύχτα έτρεχε μέσα στο δάσος κι όταν ξημέρωσε, είδε ένα χωριό και κατέβηκε στο χωριό.

Στο πρώτο σπίτι που την είδαν, είπαν πως θα είναι παιδί από καλό σπίτι και χάθηκε και το κράτησαν και το έβαλαν να πλαγιάσει και το πρωί, σαν ξύπνησαν, είδαν όλα τα ζώα τους ψόφια!

Είπαν: «τούτο δω είναι γρουσουζικό και άντε να γκρεμιστεί να φύγει από δω!» και το έδιωξαν.

Πήγε παρακάτω, βρέθηκε άλλο σπίτι. «Δεν έρχομαι», λέγει το κοριτσάκι, «γιατί θα ψοφήσουν τα ζώα, σας», και με τα πολλά πήγε. Το πρωί ξύπνησαν και εκεί, βρήκαν όλα τα ζώα ψόφια! Όταν είδαν πως και εκεί ψόφησαν τα ζώα, κανένας πια δεν ήθελε το κοριτσάκι. Την Τρίτη την ημέρα μια χηρεμένη γυναίκα το λυπήθηκε που έκλαιε και το φώναζε. Εκείνο

δεν ήθελε να πάει, με τα πολλά πήγε και την άλλη μέρα ψόφησαν όλα της τα ζώα, όμως δεν το έδωξε και το κράτησε.

«Να σου ψήσω ένα πανεράκι κουλούρια και γλυκούδια και να τα πας στη μοίρα σου και να σου βάλουν την τύχη σου μέσα. Εκεί που θα πας είναι ένας πύργος έξω από το χωριό, θα σταθείς έξω από την πόρτα και θα βάζεις φωνές και θα λες και θα ξαναλές: «Ε! μοίρα των μοιρών και μοίρα δική μου! Ε! μέρα των μερών και μέρα δική μου!» εκείνες θα σε διώχνουν και να μην φεύγεις, ώσπου να σου αδειάσουν το πανεράκι σου και να σε βάλουν μέσα την τύχη σου».

Το βράδυ πήγε το κοριτσάκι με το πανεράκι στον πύργο και στάθηκε έξω από την πόρτα και φώναξε: «Ε! μοίρα των μοιρών και μοίρα δική μου! Ε! μέρα των μερών και μέρα δική μου! Ε! μοίρα...»

Εκείνες την έδιωχναν και όταν νύχτωσε βαρέθηκαν και άδειασαν το πανέρι της και το γέμισαν καβαλίνες. Το κοριτσάκι πήγε στη θεία του και της λέει:

«κοίταξε, μαρ' θεία, τι μ' έβαλαν μέσα!»

Την άλλη μέρα της γέμισε πάλι το πανεράκι και την έστειλε πάλι να πάει να φωνάζει απ' έξω απ' το κατώφλι που ήταν οι μοίρες. Κι αυτή τη φορά, της το άδειασαν και το γέμισαν με καβαλίνες.

Την Τρίτη τη φορά βρήκε τη μοίρα κι έκλωθε μεταξύ κι άδειασε το πανεράκι και της έβαλε μια χεριά μετάξι.

Πήγε στη θεία της με το μετάξι και της είπε η θεία της να το κρύψει. Μια μέρα γινόταν γάμος και την έντυσε και πήγαν στο γάμο. Είχαν έθιμο να δένουν τα στέφανα με μετάξι και δεν είχαν μετάξι. Η θεία είπε:

«Έχει το Δεσποινί πέντ' - έξι κλωστές κι ας πάει να σας το φέρει και δώστε της κι σεις κάτι να χαρεί».

Πήγε και το 'φερε και ρώτησαν τον γαμπρό:

«Τι να του δώσουν;»

Κι ο γαμπρός τους είπε:

«Βάλτε το μετάξι σε μια ζυγαριά και ζυγίστε το με χρυσάφι». Έβα-

ζαζαν χρυσάφι, το μετάξι δε σηκωνόταν. Κι έφεραν μεγάλη ζυγαριά και δε σηκωνόταν το μετάξι. Τότε ο γαμπρός μπήκε σε μεγάλη συλλογή και αμέσως μπήκε ο ίδιος στη ζυγαριά, και τότε σηκώθηκε το μετάξι και ήρθαν ίσα ίσα, κι άφησε τη νύφη και πήρε το Δεσποινί και την έκαμε γυναίκα του. Μια μέρα που έτρωγαν και διασκέδαζαν περνούσε ο πατέρας της και την είδε στο παράθυρο και κάθισε και περίμενε να βγει, να την ξαναδεί, που έμοιαζε το Δεσποινί του. Βγήκαν οι δούλοι και του είπαν:

«Τι θέλεις και κάθεται αυτού;»

Λέει:

«Είδα ένα κοριτσάκι, που μοιάζει με την κόρη μου, που την έστειλα στα ξύλα με τον παραγιά μου και την έχασε».

Τον βάλαν μέσα και αναγνωρίστηκαν κι έκαμαν πάλι γάμους και χαρές και καλά ξεφαντώματα. Μήτε εγώ ήμουν εκεί, μήτε σεις να το πιστέψετε.

Παραλλαγή από το Λιβίσι της Μ. Ασίας, από το βιβλίο της Καλλιόπης Μουσαίου Μπουγιούκου, παραμύθια του Λιβισιού και της Μάρκρης, εκδόσεις ΚΜΣ, Αθήνα 1976, 84-87 Αγγελοπούλου. Α (2014).

Από τη συλλογή «Ελληνικά Παραμύθια Α' οι Παραμυθοκόρες». Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της «ΕΣΤΙΑΣ».

Αξίες - Στόχοι

- Να κατανοήσουν ότι η κακοτυχία δεν κρατάει για πάντα και μπορούμε να επηρεάσουμε την τύχη μας.
- Να αναγνωρίσουν την αξία της επιμονής και της υπομονής προκειμένου να επιτύχουμε τους στόχους μας.

Δραστηριότητες

Αφήγηση

Επεξεργασία και προβληματισμοί που αναδύονται

Ρωτάμε τα παιδιά ποιες εικόνες του παραμυθιού τους έκαναν εντύπωση και γιατί. Τα παιδιά εκφράζουν απορίες που τους δημιουργήθηκαν με την αφήγηση και γίνεται συζήτηση πάνω στους προβληματισμούς τους.

Χωρισμός σε ομάδες των 4-5 παιδιών

Κάθε ομάδα επεξεργάζεται ένα θέμα που έχει αναδυθεί μέσα από τη συζήτηση στην ολομέλεια και στη συνέχεια το ζωγραφίζουν.

1η ομάδα: Αν ήσουν πατέρας, τι θα έκανες;

2η ομάδα: Αν ήσουν η χήρα γιαγιά, τι θα έκανες;

3η ομάδα: Αν ήσουν ο γαμπρός, τι θα έκανες;

4η ομάδα: Αν ήσουν το Δεσποινί, πώς θα αισθανόσουν για τον πατέρα;

Στην ολομέλεια

Οι ομάδες δείχνουν τις ζωγραφιές τους και καταθέτουν τις εντυπώσεις τους για το θέμα που επεξεργάστηκαν.

Ζωγραφική

Ο καθένας μόνος του

Το παραμύθι χωρίζεται σε 6 – 8 σκηνές, τα παιδιά επιλέγουν όποια θέλουν και την ζωγραφίζουν.

Κολλάζ

Οι ζωγραφιές των παιδιών μπορούν να γίνουν ένα ομαδικό κολλάζ όπου απεικονίζονται σκηνές από το παραμύθι. Τις τοποθετούμε όλες σε χαρτί του μέτρου και τις κρεμάμε στον τοίχο.

Κόμικ

Επίσης αν υπάρχει διάθεση, τις σκηνές μπορούν να τις αποδώσουν με κόμικ βάζοντας συννεφάκια και συμπληρώνοντας λόγια για να αποδοθούν ή σε βιβλίο ή σε ομαδικό κόμικ.

Παίζουμε τρίλιζα

Έχουμε έτοιμη την τρίλιζα. Μοιράζουμε σε όλα τα παιδιά ένα τετράγωνο χαρτί. Τα μισά παιδιά ζωγραφίζουν στο χαρτί τους το Δεσποινί και τα άλλα τον πατέρα, έτσι χωρίζονται σε δυο ομάδες.

Θέτουμε το ερώτημα - θέμα (όποιο είχε αναδυθεί από την παραπάνω συζήτηση στην ολομέλεια): π.χ **αν ήσουν εσύ ο πατέρας τι θα έκανες;**

Το παιδί από την ομάδα που έχει σειρά για να βάλει το χαρτάκι του και να προσπαθήσει να

κάνει τρίλιζα η ομάδα του, πρέπει να προτείνει μια λύση στο πρόβλημα.

Η λύση αυτή πρέπει να είναι αποδεκτή από την πλειοψηφία των παιδιών. Αν δεχθούν τη λύση που προτείνει το συγκεκριμένο παιδί, βάζει το χαρτάκι του σε ένα τετραγωνάκι της τρίλιζας. Διαφορετικά, προτείνουν άλλη λύση.

Συνεχίζει ένα παιδί από την άλλη ομάδα με τον ίδιο τρόπο. Μέχρι να κάνει τρίλιζα μια από τις δυο ομάδες.

Μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά έχουν ήδη προτείνει πολλές λύσεις.

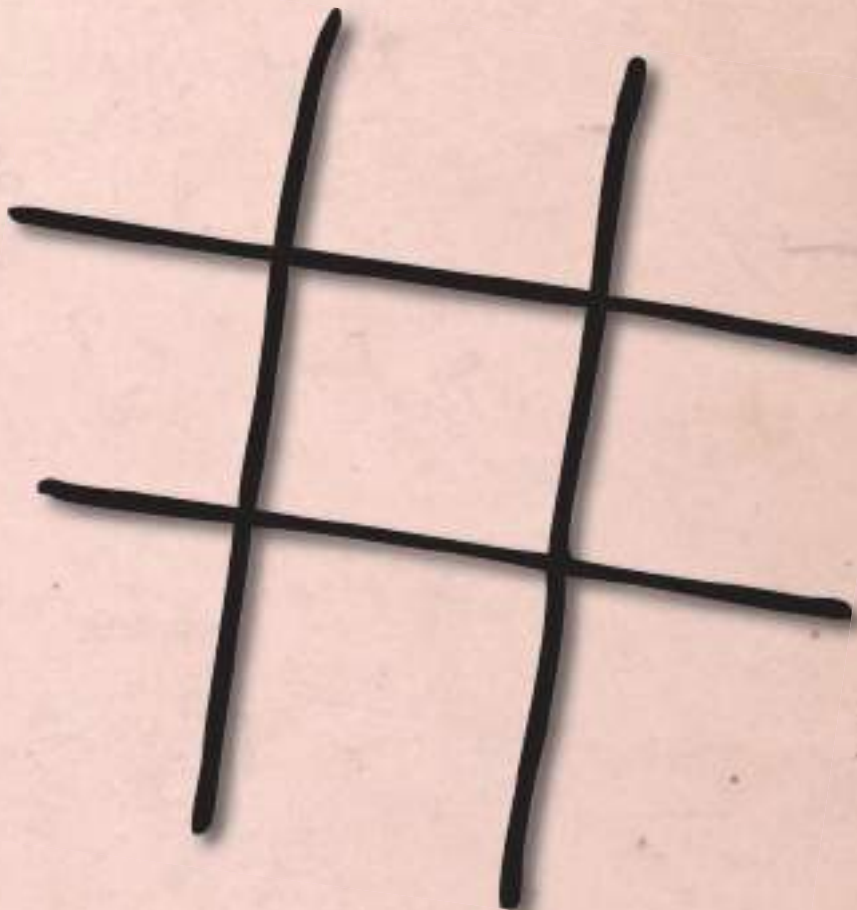
Το ερώτημα - θέμα που δουλέψαμε εμείς:

Ποια άλλη λύση θα μπορούσε να διαλέξει ο πατέρας;

Κερδίζει η ομάδα που κάνει πρώτη τρίλιζα.

Επειδή ο καιρός ήταν καλός, σχεδιάσαμε με κιμωλία την τρίλιζα στην αυλή του σχολείου και παίξαμε .

Μπορούμε να συνεχίσουμε την τρίλιζα με όποιον άλλον προβληματισμό θέλουμε.

Η Κάλλω

και οι καλικάντζαροι

Αρχή του παραμυθιού, καλησπέρα της αφεντιάς σας...

Μια φορά κι έναν καιρό, πριν πολλά χρόνια, σε ένα χωριουδάκι ζούσε μια μάνα με τις δύο κόρες της.

Την μεγαλύτερη, την έλεγαν Μάρμπω και ήταν

Η Μάρμπω ήταν
άβικμη . . . .

άσχημη.

Η μικρότερη όμως, ήταν πανέμορφη και την φώναζαν Κάλλω.

Όλος ο κόσμος μιλούσε για τα κάλλη της, κι απ' όπου περνούσε σχολιά-

ζανε την ομορφιά της.

Η Μάρμπω, τα γνώριζε όλα αυτά και την ζήλευε. Για το λόγο αυτό, είχε κλειστεί στο σπίτι και δεν έβγαινε έξω ακόμα κι αν της το ζητούσε η μητέρα της.

Άντε βρε Μάρμπω... άντε κόρη μου, πετάξου ίσαμε την αγορά... Όχι, δεν πάω εγώ. Στείλε την προκομένη σου, την Κάλλω... απαντούσε η Μάρμπω κι η Κάλλω που δεν ήθελε να στεναχωρήσει την μητέρα της, έτρεχε αμέσως όπου της ζητούσαν.

Κι όχι απλά πήγαινε, αλλά κατάφερνε και τις δουλειές καλύτερα απ' τον καθένα, γιατί εκτός από όμορφη, ήταν επίσης και πάρα πολύ έξυπνη.

Κάπως έτσι περνούσαν οι μέρες στο όμορφο χωριό ώσπου ήρθαν τα Χριστούγεννα. Την παραμονή της μεγάλης γιορτής, η μάνα των δύο κοριτσιών, κοιτάζοντας στο ντουλάπι της κουζίνας την κασέλα που είχανε το αλεύρι, είδε πως το αλεύρι είχε τελειώσει. Τώρα τι κάνουμε; Δεν έχουμε άλλο αλεύρι στην αποθήκη.

Ποια από τις δυο σας θα πάει στο μύλο; Άντε Μάρμπω κόρη μου, εσύ που είσαι και η μεγαλύτερη, σύρε στον μύλο.....μα πριν προλάβει η μάνα να ολοκληρώσει την φράση της, η Μάρμπω απάντησε με πείσμα...

Όχι, δεν πάω...να πάει η Κάλλω.

Θα πάω εγώ μάνα...Κι έτσι έγινε. Η μικρή Κάλλω, φόρτωσε στο γαϊδουράκι της δυο σακιά με σιτάρι και ξεκίνησε για τον νερόμυλο. Μα ο νερόμυλος, ήτανε μακριά και το ταξίδι μεγάλο. Όταν έφτασε επιτέλους, η Κάλλω αντικρίσε κάτι που δεν το περίμενε. Κόσμος πολύς είχε φτάσει πριν από αυτήν στο μύλο και περι-

μενε να αλέσει τα γεννήματά τους. Μεγάλη η ουρά που είχαν σχηματίσει, μα δεν γινότανε αλλιώς. Η Κάλλω, ξεφόρτωσε το σιτάρι από το γαϊδουράκι της και περίμενε υπομονετικά την σειρά της. Οι ώρες όμως περνούσαν κι όσο να αλέσουν οι άλλοι, ο ήλιος είχε βασιλέψει και γρήγορα νύχτωσε. Ο μυλωνάς, πήρε το σιτάρι της και το έριξε στο καρίκι του μύλου, ενώ αυτός πήγε στην κάμαρά του για να ξαπλώσει και να ξεκουραστεί. Η Κάλλω έμεινε μόνη και καθισμένη πάνω σε κάτι σακιά, περίμενε να γίνει το αλεύρι της. Ήταν μισοσκότεινα και το μοναδικό φως που έφεγγε ήταν από ένα μικρό λαδοφάναρο. Φοβότανε πολύ και γι' αυτό είχε κουρνιαστεί σε μια γωνιά. Κατά τα μεσάνυχτα όμως, κι ενώ όλα ήταν ήσυχα, ξαφνικά άκουσε κάτι πατημασιές από την εξωτερική πόρτα του μύλου. Γυρίζει τρομαγμένη και τι να δει! Γύρω στους δέκα καλικάντζαρους να έχουν τρυπώσει στο μύλο και να την πλησιάζουν.

Πάγωσε από την τρομάρα της, αλλά από την άλλη δεν θέλησε να φωνάξει για να μην ξυπνήσει τον μυλωνά. Ανασπκώθηκε λοιπόν στα σακιά και περίμενε να δει τι θα γίνει. Οι καλικάντζαροι, την είχαν περικυκλώσει κι άρχισαν να της λένε ...

Θα σε φάμε Κάλλω, θα σε φάμε!

Αρχικά η Κάλλω φοβήθηκε και σκέφτηκε να το βάλει στα πόδια. Μα δεν θα κατάφερνε τίποτα, γιατί σίγουρα θα την πιάνανε. Τότε μια ιδέα της ήρθε στο μυαλό κι αφού κοντοστάθηκε τους είπε ψύχραιμη πλέον...

Εντάξει λοιπόν...ας με φάτε. Αλλά έτσι; Δεν

τρώγεται έτσι η

Κάλλω!

Και πως

τρώγεται η

Κάλλω;...

ρώτησαν

με περιέρ-

γεια οι καλι-

κάντζαροι.

Με αυτό το

παλιοφό-

ρεμα θα

με φάτε; Η

Η Κάλλω ήταν όμορφη και καλή...

ΔΕΣΟΠΟΛΥΝΑ

Κάλλω επιθυμεί καινούργιο και όμορφο φόρεμα. Καινούργιο και όμορφο φόρεμα; Πάμε γρήγορα να της φέρουμε...απάντησαν οι καλικάντζαροι και σκόρπισαν τριγύρω ψάχνοντας, ενώ ταυτόχρονα μουρμούριζαν «φόρεμα», «φόρεμα», για να μην ξεχάσουν τι ψάχνουν. Χαμός επικράτησε στο νερόμυλο. Κι επειδή καλικάντζαροι είναι

Τα μεσάνυχτα αμολι και βλέπει τους καλικάντζαρους...

αυτοί και όλα τα καταφέρνουν, χώθηκαν από εδώ, στριμώχτηκαν από εκεί, κάποιιοι άλλοι εξαφανίστηκαν και εμφανίστηκαν στο άψε-σβήσε...Τελικά δεν άργησαν να εμφανιστούν και πάλι μπροστά της κρατώντας ένα

Η Κάλλω πάλι το σιτάρι στο μύλο...

Έτσι θα γάτε την Κάλω;
Γωπάει το Κορίτσι

πολύ
όμορφο φό-
ρεμα. Η
Κάλω το
πήρε και
το φό-
ρεσε μα
οι καλι-
κάντζα-

ροι και πάλι την
περιτριγύρισαν απειλητικά
λέγοντας...

Θα σε φάμε Κάλω, θα
σε φάμε! Εντάξει λοιπόν...
ας με φάτε. Αλλά έτσι;

Δεν τρώγεται
έτσι η

Κάλω! Και
πως τρώγεται

η Κάλω; Ξυπό-
λητη θα με φάτε

χρονιέρα
μέρα; Η

Κάλω επι-
θυμεί και-

νούργια
και

όμορφα πα-

Της φέρνουν φουσκάει
παλτό, παπούτσια...

Όταν αιούρκει ο κάκουρας
οι καλικάντζαροι ψεύζαν

πούτσια. Καινούργια και όμορφα πα-
πούτσια; Οι καλικάντζαροι σκόρπισαν
και πάλι. «Παπούτσια», «παπούτσια»,
«παπούτσια» μурμουρίζαν και...

χαθήκαν
από εδώ, βρε-

θήκαν από
εκεί, κωθή-

κανε σε χα-

ραμάδες

και πάλι δεν
άργησαν να εμ-

φανιστούν μπρο-

στά της με ένα ωραίο ζευγάρι παπούτσια. Τώρα
όμως, ήρθε η ώρα σου Κάλω. Θα σε φάμε!

Μα όχι έτσι...θέλω και παλτό! «Παλτό», παλτό»,

Όταν γυρίτε σπίτι η Κάλω
με τα δώρα η Μάρμω
την έβλεπε...

«παλτό»,
μουρμούρι-
σαν και

ξανά-μανά τα
ίδια και να σου

μπροστά της
το παλτό. Κι

όσο έφερναν
οι καλικάντζα-

ροι, όλο και πε-

ρισσότερα
ζητούσε στην

συνέχεια η
Κάλω που

είχε το σχέδιο
της. Ζήτησε γάν-

τια, γούνα, κάλτσες. Ζήτησε

τσατσάρα, καθρεφτάκι, βελόνια και κλωστές,
πούδρες και τσιμπιδάκια, κι ότι άλλο μπορείτε

να φανταστείτε πως της έρχοταν στο μυαλό.
Με τούτο και με εκείνο, οι ώρες πέρασαν και

δεν άργησε η στιγμή που ακούστηκε από έξω
ο κόκορας να χαιρετίζει το ξημέρωμα. Κι οι κα-

λικάντζαροι σαν το άκουσαν, το δίχως άλλο
εξαφανίστηκαν, γιατί όπως όλοι ξέρουμε, τις

σκανταλιές τους τις κάνουνε μόνο τα βράδια
και με το πρώτο φως της μέρας τρέχουν να

κρυφτούνε στις φωλιές τους. Πάνω στην ώρα
ξύπνησε κι ο μυλωνάς κι αφού το σιτάρι είχε

«Μάρμω θα σε φάμε»,
και ορμάνε πάνω της...

Η Μάρμπω γυρνάει σπίτι
να χωρέσει...

αλεστεί, φόρτωσαν στο γαϊδουράκι το αλεύρι καθώς κι όλα αυτά που είχαν κουβαλήσει οι καλικάντζαροι κι η Κάλλω πήρε το δρόμο της επιστροφής για το χωριό.

Η μάνα της είχε ανησυχήσει και γι' αυτό όταν την είδε να έρχεται, η χαρά της ήταν πολύ μεγάλη. Κι όταν είδαν ότι εκτός από αλεύρι είχε φέρει και χίλια δυο ακόμαπραματάκια, απόρησαν και την ρώτησαν...Πού τα βρήκες όλα αυτά κόρη μου; Μου τα 'φεραν ψες το βράδυ οι καλικάντζαροι στον μύλο...τους απάντησε η Κάλλω. Η Μάρμπω δεν είπε τίποτα εκείνη την στιγμή, μα σίγουρα ζήληψε πολύ. Έβαλε με το νου της να πάει κι αυτή στον μύλο να βρει τους καλικάντζαρους και να τους ζητήσει φορέματα, παπούτσια και άλλα πολλά. Αλλά πως θα πήγαινε αφού το αλεύρι θα τους έφτανε για καιρό και οι καλικάντζαροι φεύγουνε από τον δικό μας κόσμο όταν τα Φώτα ο παππás αγιάζει με την αγιαστούρα. Έτσι λοιπόν, άρχισε κρυφά, όταν δεν την έβλεπε κανείς, να παίρνει αλεύρι από την κασέλα και να το σκορπάει πότε στον άνεμο και πότε να το ρίχνει στο ρέμμα και το αλεύρι τελικά σώθηκε με την

Η Κάλλω δίνει τα δώρα
στην αδελφή της...

πρώτη μέρα του νέου έτους. Πάει η μάνα στην κασέλα να πάρει αλεύρι για να κάνει την βασιλόπιτα και κουλούρια, μα την βρήκε άδεια. Τώρα τι κάνουμε; Δεν έχουμε άλλο αλεύρι στην αποθήκη. Ποια από τις δυο σας θα πάει στο μύλο; Πάω εγώ...απάντησε η Κάλλω, μα πετάχτηκε από την άκρη η Μάρμπω και είπε με πείσμα...Τώρα θα πάω εγώ! Φορτώνει λοιπόν το σιτάρι στο γαϊδουράκι, κι άρχισε το ταξίδι για τον μύλο, χωρίς να βιάζεται για να φτάσει αργά, ώστε να χρειαστεί να περάσει το βράδυ της εκεί. Έτσι κι έγινε. Κατά τα μεσάνυχτα κι ενώ η Μάρμπω περίμενε καρτερικά στον νερόμυλο μόνη της, εμφανίστηκαν οι καλικάντζαροι, οι οποίοι την περικύκλωσαν και άρχισαν να της λένε...

Θα σε φάμε Μάρμπω, θα σε φάμε. Η Μάρμπω τρόμαξε πολύ και φοβήθηκε. Νόμισε ότι θα της φέρουν φορέματα και παπούτσια, μα αντί για αυτά, αυτοί όρμησαν πάνω της. Η Μάρμπω έβαλε τις φωνές και ξύπνησε ο μυλωνάς, αλλά μέχρι να ανάψει το φανάρι του και να βγει από την κάμαρά του, οι καλικάντζαροι με τα νύχια τους κατάφεραν και της γρατζούνισαν το πρόσωπο και τα χέρια.

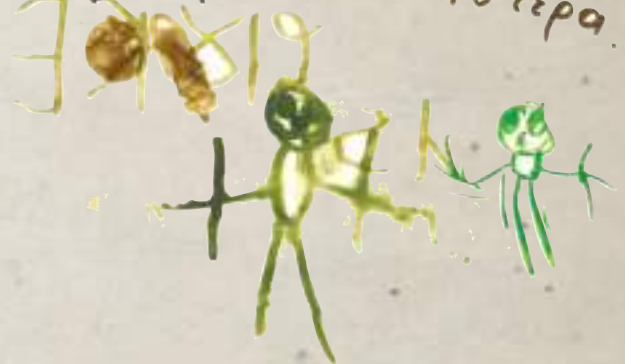
Έτσι, γύρισε στο χωριό πληγωμένη και λυπημένη, μα η Κάλλω την λυπήθηκε και της έδωσε κάποια από τα δικά της δώρα. Κι από ότι μάθαμε πολλά χρόνια μετά, κι οι δυο τους παντρεύτηκαν, κάνανε οικογένεια, και ζήσανε ευτυχισμένα και με αγάπη.

Ψέματα ή αλήθεια, έτσι λεν' τα παραμύθια!

Διαδίκτυο: www.paramythades.org

Αφήγηση παραμυθιού

Ζήσαν αυτοί καλοί
κι μέγιστοι καλύτερα.

Προσπαθούμε να δημιουργήσουμε ατμόσφαιρα

Αξίες - Στόχοι

- Να μιλήσουν, να αναγνωρίσουν, και να απενοχοποιήσουν, το συναίσθημα της ζήλειας.
- Να αντιληφθούν πόσο σημαντική είναι η διατήρηση της ψυχραιμίας και της λογικής στην αντιμετώπιση του πανικού, που μπορεί να φέρει ο φόβος και ο κίνδυνος.
- Να έρθουν σε επαφή με τα ήθη, τα έθιμα και τη λαϊκή παράδοση για τους καλικάντζαρους.

Δραστηριότητες

ανάλογη με το πνεύμα των ημερών. (Χριστούγεννα)

Μπορούμε να σβήσουμε τα φώτα και αν υπάρχει η δυνατότητα, έχουμε αναμμένο ένα ή περισσότερα κεράκια. Αφηγούμαστε το παραμύθι προσπαθώντας να είμαστε όσο πιο παραστατικοί μπορούμε.

Αναδιήγηση Παραμυθιού

Χωρισμός σε ομάδες των 4-5 ατόμων

Χωρίζουμε τους μαθητές σε ομάδες των τριών ή πέντε ατόμων και τους αφήνουμε να συζητήσουν και να καταγράψουν τις εντυπώσεις και τα σχόλια τους για το παραμύθι και τους χαρακτήρες - ήρωές του.

Ολομέλεια

Επανερχόμαστε στην ολομέλεια, όπου η κάθε ομάδα καταθέτει τις εντυπώσεις της και ακολουθεί συζήτηση.

Θέματα που μπορούν να συζητηθούν η να δουλετούν σε ομάδες:

- Η εξυπνάδα, η ομορφιά, η προθυμία και η καλοσύνη της Κάλλως
- Η ζήλεια, η χαμηλή αυτοεκτίμηση και ο ανταγωνισμός της Μάρμπως
- Οι καλικάντζαροι που παρασύρονται από την εξυπνάδα της Κάλλως ενώ τρομάζουν τη Μάρμπω.
- Ο ρόλος της μητέρας.
- Το ωραίο τέλος και το μόνιασμα των δύο αδελφών.

Καταιγισμός ιδεών

Με τη μέθοδο του καταιγισμού των ιδεών κα-

ταγράφουμε στον πίνακα τα συναισθήματα των παιδιών.

Στη συνέχεια μπορεί να ακολουθήσει συζήτηση για:

- αν έχει τύχει να νιώσουν το συναίσθημα της ζήλειας για τα αδέρφια τους,
- πως το αντιμετωπίζουν οι ίδιοι και πως οι γονείς τους
- εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης των διαφωνιών με τα αδέρφια τους.

Στη συνέχεια

Συζητάμε με τους μαθητές, για το αν θέλουν να δραματοποιήσουν το παραμύθι και να το παρουσιάσουν.

Μπορούν να το παρουσιάσουν είτε στους συμμαθητές τους ή στους γονείς τους.

Δραματοποίηση του παραμυθιού στη τάξη.

Για την διανομή των ρόλων και τους αφηγητές, αποφασίζει η ομάδα καθώς και για όλη την παρουσίαση σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό όπου χρειάζεται.

Διανομή των ρόλων.

Μπορούν να υπάρχουν δύο ή περισσότεροι αφηγητές, να δοθούν ο ρόλος της Μάρμπως, της Κάλλως, της μάνας, του μυλωνά, κάποιος να υποδυθεί τον γάιδαρο, ενώ τα υπόλοιπα παιδιά να παίξουν τους καλικάντζαρους.

Δε χρειάζεται μεγάλη προετοιμασία καθώς τα παιδιά μπορούν να βάλουν και δικά τους λόγια και να αυτοσχεδιάσουν.

Πολύ σημαντικός είναι ο ρόλος των αφηγητών που ουσιαστικά αυτοί καθοδηγούν τους υπό-

λοιπους μαθητές.

Παρουσίαση του δραματοποιημένου παραμυθιού.

Μπορούν να γίνουν κάποιες πρόβες με τους μαθητές και να αποφασιστεί από κοινού πότε και σε ποιους θα παρουσιάσουν το παραμύθι. Αν αποφασιστεί να το παρουσιάσουν σε μικρούς μαθητές μπορεί να γίνει συνεννόηση με τους/τις εκπαιδευτικούς των άλλων τμημάτων.

Οι μαθητές σε ρόλο συντονιστή.

Στη συνέχεια τα μεγάλα παιδιά μπορούν με την επίβλεψη των εκπαιδευτικών τους να αναλάβουν το ρόλο του συντονιστή και να κάνουν συζήτηση με τα άλλα παιδιά για τις εντυπώσεις τους, τα συναισθήματα τους και να συζητήσουν για το θέμα της ζήλειας.

Οι μικροί μαθητές μπορούν εφόσον το θέλουν

να περιγράψουν δικά τους βιώματα που έχουν σχέση με αυτό το θέμα.

Θεατρικό δρώμενο

Στο τέλος μεγάλοι και μικροί μπορούν να δραματοποιήσουν όλοι μαζί αυτή τη φορά το παραμύθι. Οι μικροί μπορούν να γίνουν καλικάντζαροι.

Κατασκευή επιτραπέζιου παιχνιδιού

Ο γέρος και τα τρία αδέρφια

Αρχή του παρα-
μυθιού, καλη-
σπέρα της
αφεντιάς σας!

Θα σας πω μια
ιστορία που
έφτασε στα
αφτιά μου από
στόμα σε
στόμα, από
γενιά σε
γενιά.

Ήταν κά-
ποτε
τρία
αδέρ-
φια.
Ζούσαν
άτυχα
στον
τόπο
τους. Δεν

είχαν δουλειά μήτε και
προκοπή. Έτσι, αποφάσισαν να πάνε στα ξένα
μήπως και δούνε την μοίρα τους να αλλάξει.
Ξεκίνησαν λοιπόν το άγνωστο ταξίδι τους και
καθώς περπατούσαν, βρήκαν μια βρύση μέσα
στην ερημιά. Όπως ήταν εξαντλημένοι και αδύ-
ναμοι αποφάσισαν να καθίσουν για λίγο εκεί,
να ξεποστάσουν. Μαγείρεψαν και την ώρα που
έτρωναν αντίκρισαν έναν γέρο να τους πλησιά-

ζει, κουτσαίνοντας και κρατώντας μια μαγ-
κούρα. Σαν έφτασε κοντά τους, τους χαιρέτησε
καλόκαρδα!

Γεια χαρά σας παλικάρια!

Καλή σου ώρα και σε σένα γέροντα...

...του αποκρίθηκαν εκείνοι ενώ ο μικρότερος
αδερφός έκοψε ένα κομμάτι ψωμί και του το
πρόσφερε λέγοντάς του:

Κόπιασε παπούλη να φας λίγο ψωμί μαζί μας.
Ο γέρος που δεν αρνήθηκε, πήρε το ψωμί και
κάθισε δίπλα τους. Δάγκωσε λίγο ψωμί κι ενώ
μασούσε, γύρισε και είπε προς τον μεγαλύτερο
αδερφό...

Πες μου παλικάρι μου, τί θα επιθυμούσες πε-
ρισσότερο στον κόσμο αυτό;

Εκείνη την στιγμή, πάνω από τα κεφάλια τους,
πετούσε ένα σμήνος από αμέτρητα κοράκια
που έκανε τον ουρανό να μαυρίσει. Ο μεγαλύ-
τερος αδερφός, που δεν μπορούσε να πάρει τα
μάτια του από το σμήνος, απάντησε στον γέρο
χωρίς να το σκεφτεί...

Θα ήθελα, όλα αυτά τα κοράκια που πετούν
από πάνω μας, να γινόντουσαν πρόβατα και να
ήτανε δικά μου!

Πολύ ωραία... Και δεν μου λες; Αν ερχόταν κα-
νένας φτωχός, πεινασμένος και διψασμένος,
θα του πρόσφερες λίγο γάλα;

Τον ξαναρώτησε ο γέρος και το παλικάρι αμέ-
σως του αποκρίθηκε...

Μόνο γάλα; Θα του πρόσφερα ό,τι τραβούσε η
όρεξή του... και γάλα και τυρί και μυτζήθρα!

Ο γέρος τότε, χτύπησε τη μαγκούρα του στο

χώμα και με μιας τα κοράκια πέσανε στη γη και γίνανε πρόβατα κι άσπρισε ο τόπος γύρω τους από τα τόσα ζωντανά!

Αυτό ήταν. Το παλικάρι, αποφάσισε τότε να εγκατασταθεί εκεί. Μάζεψε τα πρόβατα και με την βοήθεια των άλλων χτίσανε κι ένα μαντρί και η ζωή του θα κυλούσε έτσι από εδώ και στο εξής.

Αμέσως μετά, τα άλλα δυο αδέρφια κίνησαν να συνεχίσουν το ταξίδι τους και μιας κι ο γέρος δεν είχε που να πάει, τους ακολούθησε. Μετά από ώρες περπάτημα, βρέθηκαν μπροστά σε μια όαση. Κάθισαν να ξεποστάσουν κι ο γέρος ρώτησε τον δεύτερο αδερφό:

Εσύ, παλικάρι μου, τι θα επιθυμούσες περισσότερο να έχεις;

Γέροντα, βλέπεις όλα αυτά τα πουρνάρια εδώ μπροστά μας; Αν αυτά, αντί για πουρνάρια ήταν ελιές θα ήμουν ευτυχισμένος!

Πολύ ωραία. Και δεν μου λες... Κι αν κανένας φτωχός χτυπούσε την πόρτα σου για βοήθεια, θα του έδινες λίγο λαδάκι να έχει να ρίχνει στο φαγητό του;

Και το ρωτάς; Και βέβαια θα του έδινα...

Χτύπησε και πάλι ο γέρος τη μαγκούρα καταγής και αμέσως τα πουρνάρια μεταμορφώθηκαν σε ελαιόδεντρα κι από τα κλαδιά τους κρέμονταν αμέτρητες ελιές. Ο δεύτερος αδερφός το πήρε κι αυτός απόφαση κι έμεινε σε εκείνον τον τόπο. Μάζευε τις ελιές και άλλες τις έκανε λάδι ενώ άλλες τις ετοίμαζε για φαγητό. Και με το πέρασμα το χρόνου άρχισε να πουλάει τα αγαθά του, σε άλλα χωριά και πόλεις.

Τελευταίος έμεινε ο μικρότερος αδερφός και μαζί με το γέρο ξεκίνησαν και πάλι το ταξίδι τους. Περπάτησαν αρ-

κετά μέχρι που έφτασαν σε ένα σταυροδρόμι. Βρήκαν μια βρύση και αποφάσισαν να κάτσουν λίγο να ξεποστάσουν, να ξεδιψάσουν και να ξεκουραστούν. Δεν πέρασε πολύ ώρα και ο γέρος ρώτησε το μικρό αδερφό:

Εσύ μικρέ μου, με τί θα ήσουν ευχαριστημένος; Εγώ καλέ μου γέροντα, θα ήθελα αυτή η βρύση να τρέχει συνέχεια με μέλι.

Κι αν φτωχοί άνθρωποι σου χτυπήσουν την πόρτα και σου ζητήσουν μέλι, θα τους δώσεις; Και βέβαια γέροντα! Θέλει και ρώτημα; Χτύπησε ξανά ο γέρος την μαγκούρα στο έδαφος και η βρύση έπαψε να τρέχει με νερό και ξαφνικά μέλι άρχισε να στάζει. Λίγο στην αρχή κι ύστερα περισσότερο. Και ο νέος αποφάσισε να μείνει εκεί και να πουλάει μέλι στους περαστικούς μα και στους εμπόρους. Κι όποτε κάποιος φτωχός του ζητούσε λίγο μέλι για να γλυκάνει την όρεξή του μα και για να πάρει δύναμη, αυτός δεν του έλεγε όχι.

Μετά κι από αυτό, ο γέρος σπκώθηκε και έφυγε μόνος τους, κουτσαίνοντας και βαστώντας την μαγκούρα του.

Πέρασε αρκετός καιρός κι ο μικρότερος αδερφός θέλησε να δει τα αδέρφια του. Αφού άφησε στην θέση του έναν υπηρέτη, κίνησε να πάει να τους βρει. Μόλις έφτασε όμως στο μέρος που ο αδερφός του είχε τις ελιές, αντί για ελαιόδεντρα είδε τον κάμπο γεμάτο με πουρνάρια, όπως ακριβώς όταν τον αντίκρισαν για πρώτη φορά. Κι όταν αναζήτησε τον μεγαλύτερο αδερφό του που είχε γίνει βοσκός, αντί για τα πρόβατα, είδε και πάλι αμέτρητα κοράκια να πετάνε στον ουρανό.

Σαστι-

σμένος όπως
καθότανε και χωρίς να έχει καταλάβει τίποτα,
εμφανίστηκε μπροστά του ο γέρος. Με καλό-
καρδη φωνή γύρισε και του είπε...
Μην απορείς... Τα αδέρφια σου δεν τήρησαν
την υπόσχεσή τους. Δεν βοήθησαν τους φτω-
χούς που τους ζήτησαν βοήθεια και έτσι ό,τι
καλό τους δόθηκε το έχασαν. Σε αντίθεση με
εσένα όμως που έχεις
μεγάλη και κα-

λοσυνάτη καρδιά, βοηθώντας όποιον έχει
ανάγκη, συνεχίζεις να έχεις το δώρο που σου
δόθηκε. Να έχεις την ευχή μου κι έτσι να συνε-
χίζεις την ζωή σου.

Κι ο γέρος χάθηκε πριν ο μικρότερος αδερφός
προλάβει να πει στιδδήποτε...
Ψέματα ή αλήθεια, έτσι λεν' στα παραμύθια!

Διαδίκτυο: www.paramythades.org Posted on 3 Φε-
βρουαρίου 2014 by
Χρήστος Τσίρκας

Αξίες - Στόχοι

- Να αναγνωρίσουν ότι οι επιλογές μας συνοδεύονται από συνέπειες
- Να αντιληφθούν ότι η μεγαλοψυχία και το καλό δικαιώνονται.
- Να αντιληφθούν ότι η πλεονεξία και η αθέτηση υπόσχεσης έχουν αρνητικές συνέπειες.

Δραστηριότητες

Αφόρμηση

Οι δύο κούκλες της τάξης μας, ο Κούλης ο βατραχούλης και η Πίτσα η Παπίτσα φέρνουν στο σχολείο ένα παλιό μπαούλο.

Τι μπορεί να έχει μέσα;

Μετά από ψάξιμο των παιδιών βρέθηκαν: παλιές φωτογραφίες, παλιά κεντήματα, ένα κομπολόι του παππού, κουβάρια, παλιά ρούχα και ένα κιτρινωπό βιβλίο. Ανοίγει το βιβλίο ο/η εκπαιδευτικός και το ξεφυλλίζει...έχει παραδοσιακά παραμύθια.

Αφήγηση.

Ανάδυση – σύνθεση

Των ενοτήτων του παραμυθιού στην ομάδα. Αναζήτηση άγνωστων λέξεων - εννοιών και ερμηνεία τους.

Αναδιήγηση

Το παραμύθι αηλιώς...

Διαβάζοντας το παραμύθι, τα παιδιά παρατήρησαν ότι δεν έδινε αρκετές πληροφορίες για τη ζωή των μεγάλων αδελφών μετά το χωρισμό τους από το γέρο. Αποφασίσαμε λοιπόν να χωριστούμε σε τρεις ομάδες και να δώσουν τα παιδιά μια δική τους ιστορία.

«Ο μεγαλύτερος αδελφός, όταν έφυγε ο γέρος, βρήκε μια καλή γυναίκα, την παντρεύτηκε και έκαναν δυο παιδιά. Από τα πρόβατα έβγαζε πολύ γάλα και το πουλούσε, έφτιαχνε και τυράκι και βούτυρο. Έγινε πολύ πλούσιος. Ο γέρος ήθελε να δει αν κάνει αυτά που υποσχέθηκε και μεταμορφώθηκε σε γριά ζητιάνα. Είπε ότι είναι φτωχή και άρρωστη και ζήτησε λίγο γάλα για να γίνει καλά. Εκείνος όμως της είπε ότι το γάλα το χρειάζεται για να το πουλήσει κι όχι για να το χαρίζει στους φτωχούς. Ο γέρος θυμωσε με τη συμπεριφορά του και έκανε πάλι τα πρόβατα, κοράκια.

Ο δεύτερος αδελφός έγινε πολύ πλούσιος. Πουλούσε τις ελιές κι έβγαζε και λάδι και το πουλούσε κι αυτό. Δεν παντρεύτηκε γιατί δεν ήθελε. Κάποια μέρα, ήρθε ένα παιδάκι φτωχό. Του ζήτησε να του δώσει ψωμί κι ελιές να φάει γιατί πεινούσε. Ήταν ο γέρος μεταμορφωμένος. Αυτός το έδωξε, γιατί δεν αγαπούσε τα παιδάκια, γι' αυτό δεν έκανε δικά του. Ούτε αυτός κράτησε την υπόσχεσή του, γι' αυτό και έχασε όλα τα δέντρα - ελιές που έγιναν αμέσως πουρνάρια.»

Ζωγραφική – Κατασκευές

Στις ίδιες ομάδες.

Η κάθε ομάδα ζωγράφισε την ιστορία σε Α3.

Κατασκευή των ηρώων από τα παιδιά.

Σε χοντρό χαρτόνι ο/η εκπαιδευτικός σχηματίζει με τη βοήθεια των παιδιών τις μορφές

των ηρώων του παραμυθιού. Στη συνέχεια τα παιδιά χρωματίζουν και κόβουν τις φιγούρες.

Κατασκευή μακέτας με την τεχνική του κολλάζ.

Δημιουργία τριών μακετών, τόσες όσες και οι ομάδες των νηπίων, όσα και τα περιβάλλοντα στα οποία διαδραματίζεται η δράση του παραμυθιού.

Δραματοποιημένη αφήγηση.

Τα νήπια που αναπαριστούν τα τρία αδέλφια του παραμυθιού επιλέγονται τυχαία με κλήρωση. Τα υπόλοιπα παιδιά μπορούν να έχουν

ρόλους των άλλων προσώπων (γέρος, πατέρας, φτωχός, περαστικός, κοράκια κ.λ.π.), ή και στατικών στοιχείων π.χ. βρύση, αμπέλι, δέντρο, κ.λ.π. Για τις ανάγκες της δραματοποίησης δίνουμε στα παιδιά κορδέλες, πανιά, χαρτόνια και ότι άλλο μπορεί να συμβολίσει μέρος του σκηνικού της ιστορίας μας. Η δραματοποίηση γίνεται βάση της αφήγησης από τους τρεις ήρωες και με εμφύχωση της κάθε κούκλας. Τα υπόλοιπα παιδιά κινούνται στο χώρο κατευθυνόμενα από την αφήγηση των τριών ηρώων, ή με αυτοσχεδιασμούς χωρίς όμως να χαλούν τη δομή της ιστορίας.

Έμμετρη απόδοση του παραμυθιού – δημιουργία παιχνιδιοτραγουδιού.

Η δραστηριότητα έχει ως εξής:

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει το έναυσμα και τραγουδά τον πρώτο στίχο της ιστορίας. Τα παιδιά καλούνται να απαντήσουν στο στίχο. Όπου δυσκολεύονται βοηθάει ο/η εκπαιδευτικός.

« τρία αδέλφια περπατούν και την τύχη τους ζητούν. Τι να ψάχνουν για να βρουν;

(τα παιδιά δίνουν απαντήσεις)

- Φαγητό, χωράφια, σπίτι, λεφτά, γυναίκα και δουλειά.

Ένα γέρο συναντούν του μιλούν και του ζητούν:

- Θέλω πρόβατα πολλά άσπρα μαύρα καφετιά.

Και ο γέρος στη στιγμή με το μαγικό ραβδί, εμφανίζει πρόβατα, άσπρα μαύρα καφετιά.

Δύο αδέλφια περπατούν και την τύχη τους ζητούν. Τι γυρεύουν για να βρουν;

(τα παιδιά απαντούν με τον ίδιο τρόπο).....

Ένα γέρο συναντούν του μιλούν και του ζητούν:

- Θέλω αμπέλια πράσινα, με σταφύλια κόκκινα για να παίρνω το ζουμί και να φτιάχνω το κρασί.

Και ο γέρος στη στιγμή με το μαγικό ραβδί εμφανίζει εκεί μπροστά, πολλά σταφύλια ζουμερά.

Ένας νέος περπατά και την τύχη του ζητά. Τι να ψάχνει για να βρεί;

(τα παιδιά δίνουν απαντήσεις...)

- Απ' τη βρύση τη μικρή, μέλι να τρέχει με ορμή. Χρυσό γλυκό μέλι να στάζει και όποιος σταματά να δοκιμάζει.

Το ραβδί ο γέρος κουνά, κάνει ξανά τα μαγικά και από τη βρύση τη μικρή, μέλι τρέχει με ορμή και σκεπάει όλη τη γη.

Το παιχνιδιοτραγούδι μπορεί να δραματοποιηθεί από τα παιδιά, να προστεθούν ήρωες – αδέρφια ανάλογα με τον αριθμό που θέλουμε να διδάξουμε, ακόμη και να παραλλαχθεί αφήνοντας τους μαθητές να ζητούν από το «γέρο» της ιστορίας ότι αυτά θέλουν. Καλό είναι να υπάρχουν επαναλαμβανόμενα έμμετρα μοτίβα για να αποστηθίζονται από τα παιδιά. Επίσης για την καλύτερη απόδοση, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτοσχέδια μουσικά όργανα, ενισχύοντας έτσι το ρυθμό αλλά και την κίνηση των παιδιών μας.

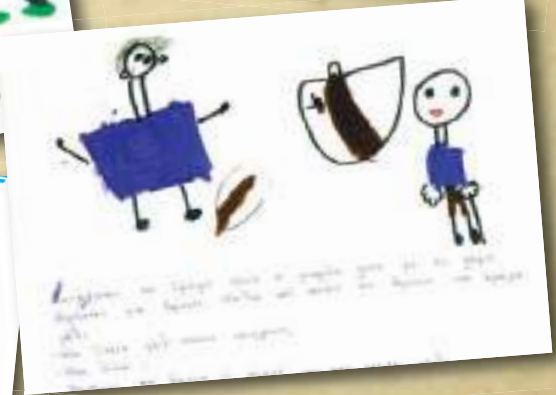
Εικονογράφηση του παραμυθιού, από τα παιδιά, αφού χωριστούν σε ομάδες.

Οι ομάδες επιλέγονται τυχαία με κλήρωση ή με κορδέλες. Αφού εικονογραφηθεί το παραμύθι γίνεται αναδιήγηση από τα ίδια τα παιδιά, χρησιμοποιώντας τις ζωγραφιές τους. Με δική μας παρότρυνση τα βοηθάμε, ώστε να μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν χρονικούς συνδέσμους (ξαφνικά, αργότερα, στη συνέχεια κλπ).

Δημιουργία νέας ιστορίας με διαφορετικούς πρωταγωνιστές.

Διαφοροποιούνται οι ήρωες. Έχουμε δύο αγόρια και ένα κορίτσι, που όμως είναι άσχημο, με μακριά μαύρα μαλλιά, μεγάλη μύτη και μια

ελιά, σύμφωνα με την περιγραφή της Κ... Η Ζ... συμπληρώνει ότι μπορεί να είναι άσχημη αλλά έχει καλή καρδιά. Στη συνέχεια γίνεται η καταγραφή της νέας ιστορίας η οποία εικονογραφείται και αυτή από τα ίδια τα παιδιά.

Οι τρεις καλές συμβουλές

Ήταν κάποτε ένας φτωχός άνθρωπος, που τον έλεγαν Γιάννη, κ' είχε τη γυναίκα του και ένα παιδί δέκα χρονών. Δούλευε ο άνθρωπος κάθε μέρα απ' το πρωί ως το βράδυ, αλλά δεν έβγαζε τίποτε, μόλις και μετά βίας πρόφταινε τη φαμελιά του από ψωμί. Μια μέρα ο Γιάννης λέει στη

γυναίκα του:

-Δεν υποφέρεται αυτή η ζωή, γυναίκα. Βλέπεις, δουλεύω σα σκυλί από το πρωί ως το βράδυ και δεν μου μένει τίποτες από τη δουλειά. Θα πάρω τα μάτια μου και θα φύγω, θα πάω στα ξένα να βρω μια καλή δουλειά και να σου στέλνω να πορεύεσαι μαζί με το παιδί μας.
-Να πας στο καλό, άντρα μου, του λέει η

γυναίκα του, μόνο να' χεις την έννοια για το σπίτι, να μας στέλνεις να οικονομιόμαστε. Έφυγε λοιπόν ο Γιάννης από το χωριό και πάει στην Πόλη, μα δεν μπόρεσε να βρει καμιά δουλειά καλή, γιατί ήταν άτεχνος κι αναγκάστηκε να μπει δούλος σε έναν άρχοντα. Αυτό το αφεντικό, όσα χρόνια κι αν του δούλεψε ο Γιάννης, δεν του έδωσε καμιά πεντάρα, μονάχα η γυναίκα του άρχοντα του έδινε από καμιά φορά κανένα νόμισμα και το έστελνε στο χωριό του, στην γυναίκα του. Πέρασαν δέκα χρόνια κι ο Γιάννης βαρέθηκε την ξενιτειά και θέλησε να γυρίσει στο χωριό, στην γυναίκα του και στο παιδί του. Είχε πονέσει για την πατρίδα του.

Ετοιμάζει τα πράγματά του και

λέει τ' αφεντικού του, να του πληρώσει τη δούλεψη του, που του χρωστούσε.

Βγάζει τ' αφεντικό και του δίνει τρεις λίρες και του λέει:

- Πάρε Γιάννη, αυτές τις τρεις λίρες. Τόσο κάνει η δούλεψη σου για τα δέκα χρόνια που με δούλεψες και σύρε στο καλό.

Ο καημένος ο Γιάννης πήρε τις τρεις λίρες, είδε που ήταν λίγες, άλλα δεν είπε τίποτα. Μονάχα αναστέναξε από μέσα του, χαιρέτησε τ' αφεντικό του και ξεκίνησε για το χωριό του.

Άμα πήγε λίγο παραπέρα, τον φωνάζει τ' αφεντικό και του λέει:
-Δως μου, Γιάννη, τη μια λίρα και θα σου πω μια συμβουλή.
_Μα, αφεντικό, δε....
_Όχι, δως μου την, του λέει.
Τι να κάνει; Του την δίνει. Του λέει τ' αφεντικό:
-Για ό,τι δε σε μέλει, μη ρωτάς.
-Καλά, είπε ο Γιάννης και κίνησε να φύγει.
Δεν πρόφτασε να βγει όξω στην εξώπορτα και τον φωνάζει πάλι τ' αφεντικό.
-Έλα δω, έλα δω! Δως μου άλλη μια λίρα, να σου δώσω άλλη μια συμβουλή.
Του δίνει και μια άλλη λίρα.
Του λέει:
-Ποτέ να μη παραστρατίσεις από το δρόμο που πήρες.
Ξεκινάει πάλι ο Γιάννης και συλλογιζόταν κι έλεγε με το νου του: τι να την κάνω ο έρμος μια λίρα μονάχα; Πώς να πάω στο σπίτι μου με μια λίρα, ύστερα από δέκα χρόνια ξενιτειά!
Δεν ξεμάκρυνε καλά-καλά από το σπίτι και του φωνάζει τ' αφεντικό και τρίτη φορά:
_Δως μου και την άλλη λίρα, να σου δώσω άλλη μια συμβουλή.
Του παίρνει κι αυτή τη λίρα και του λέει:
-Τον αποψινό θυμό φύλαγέ τον το πουρνό!
Έτσι απένταρος και βαλαντωμένος έφυγε ο Γιάννης για το χωριό.
Στο δρόμο που πήγαινε, βλέπει έναν αράπη, που ήταν απάνω σ' ένα δέντρο και κολνούσε στα φύλλα του δέντρου φλουριά. Του φάνηκε παράξενο, μα δεν είπε τίποτε στον αράπη, γιατί θυμήθηκε την πρώτη συμβουλή του αφεντικού του και τράβηξε ίσια το δρόμο του.
-Στάσου ωρέ, του φωνάζει ο αράπης.
Ο Γιάννης στάθηκε φοβισμένος, κι ο αράπης του λέει:
-Έχω εκατό χρόνια, που κάθομαι εδώ σ' αυτό το δέντρο και κάνω αυτό που με είδες. Πέρασαν λογής-λογής άνθρωποι κι όλοι στάθηκαν και με ρώτησαν, γιατί

κολνάω τα φλουριά στα φύλλα κι όλους τους έφαγα. Μονάχα εσύ δεν με ρώτησες, μόνο τράβηξες ίσια το δρόμο σου. Μπράβο! Πολύ γνωστικός άνθρωπος είσαι. Μπράβο! Σου χαρίζω όλα αυτά τα φλουριά, γιατί σου αξίζουν. Πάρ' τα... χαλάλι σου κι άιντε στο καλό.

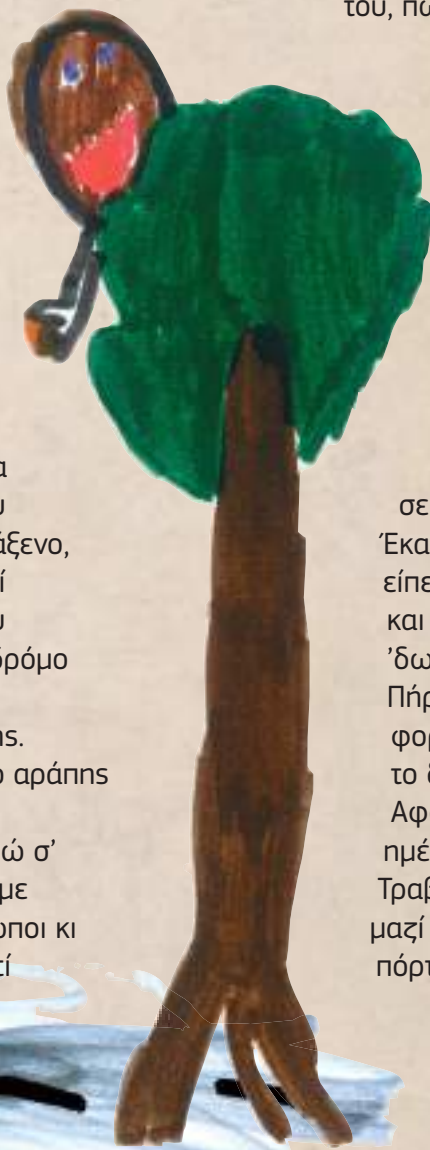
Παίρνει ο Γιάννης τα φλουριά, γεμίζει τις τσέπες του, τους κόρφους του και τραβάει το δρόμο του χαρούμενος. Συλλογιόταν στο δρόμο κ' έλεγε με το νου του.

-Αλήθεια, άξιζε και παράξιζε για μια λίρα η πρώτη ορμήνια, που μου 'δωκε τ' αφεντικό! Ύστερα από τρεις μέρες δρόμο ανταμώνει κάτι αγωγιάτες με καμιά τριανταριά μουλάρια φορτωμένα. Πήγαιναν τον ίδιο δρόμο. Ο Γιάννης τους παρακάλεσε να τον βάλουν λίγο καβάλα, γιατί είχε κουραστεί. Έτσι τράβηξαν όλοι αντάμα το δρόμο.

Σε λίγο έφτασαν σ' ένα χάνι κ' οι αγωγιάτες μπήκαν μέσα να πιουν κανένα κρασί κι είπαν και του Γιάννη να μπει κι αυτός. Τότε αυτός θυμήθηκε τη δεύτερη ορμήνια του αφεντικού του, πως να μη παραστρατίζει από το

δρόμο που πήρε, και δεν πήγε. Έκατσε όξω και σταματούσε τα μουλάρια να μη φύγουν. Τότε εκεί που έπιναν το κρασί οι αγωγιάτες μέσα στο χάνι, γίνεται ένας μεγάλος σεισμός, έπεσε το χάνι και καταπλάκωσε όλους και χαντζή και αγωγιάτες.

Ο Γιάννης φοβήθηκε από το σεισμό, μα δεν έπαθε τίποτα. Έκανε μονάχα το σταυρό του κ' είπε με το νου του: αξίζει μια λίρα και η δεύτερη ορμήνια που μου 'δωκε τ' αφεντικό μου. Πήρε λοιπόν τα μουλάρια, έτσι φορτωμένα που ήταν, και τράβηξε το δρόμο του.
Αφού προχώρησε ακόμα μερικές ημέρες, έφτασε στο χωριό του. Τραβάει ίσια γραμμή στο σπίτι του μαζί με τα μουλάρια. Χτυπάει την πόρτα, τ' ανοίγει η γυναίκα του, δεν

τον γνώρισε. Αυτός δεν της φανερώθηκε ποιος είναι, μονάχα την παρακάλεσε να τον αφήσει να ξενυχτήσει εκεί στην αυλή αυτός και τα μουλάρια του.

Του λέει:

-Αν μου 'λεγες για το σπίτι, δεν θα σ' έμπαζα, αλλά αυτού μπορείς να ξενυχτήσεις κι εσύ και τα μουλάρια σου, στρατοκόπος είσαι. Είναι δίπλα κι αυτό το χαγιάτι κι αν θέλεις, στρώσε να κοιμηθείς από κάτω.

Σε λίγο κει που συγύριζε τα μουλάρια, βλέπει έναν άντρα που πέρασε και μπήκε μέσα στο σπίτι.

-Α! θα

Ξαναπαντρεύτηκε η γυναίκα μου, λέει, και μένα με ξέχασε.

Θύμωσε γι' αυτό ο Γιάννης και πιάνει το τουφέκι του να μπει μέσα να τους σκοτώσει κι αυτόν κι αυτήν.

Μα θυμήθηκε την τρίτη ορμήνια τ' αφεντικού του: τον αποψινό θυμό, φύλαγέ τον το πουρνό. Αφήνει το τουφέκι του και πλαγιάζει, μα πού να κλείσει μάτι!

Το πρωί, άμα έφεξε, σηκώθηκε και πήγε να βάλει κριθάρι στα μουλάρια. Είχε σηκωθεί κι η

οικογένεια κι άκουσε εκείνον τον άντρα, που είχε μπει αποβραδís στο σπίτι, να λέει της γυναίκας του:

-Πάω, μάνα, και το μεσημέρι θα σου στείλω φασούλια να μαγειρέψεις.

-Τότε ο Γιάννης χτυπά με τα δυο του χέρια το κεφάλι του, που κόντεψε να σκοτώσει το παιδί του, τρέχει και φανερώνεται στη γυναίκα του και στο παιδί του.

Αγκαλιάστηκαν και φιλήθηκαν, άνοιξε τα φορτώματα που είχε στα μουλάρια και με τα φλουριά που έφερε, έζησαν αυτοί καλά κ' εμείς καλύτερα.

Μέγα, Γ.Α. (2014). Από τη συλλογή «Ελληνικά Παραμύθια». Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της «ΕΣΤΙΑΣ».

Αξίες - Στόχοι

- Να κατανοήσουν ότι είναι σημαντικό να μην ασχολούμαστε με το τι κάνουν οι άλλοι, αλλά με αυτό που εμείς κάνουμε.
- Να κατανοήσουν ότι μόνο αν παραμείνουμε επικεντρωμένοι, θα φτάσουμε στον προορισμό - στόχο μας.
- Να κατανοήσουν πόσο σημαντικό είναι να αναγνωρίζουμε και να διαχειριζόμαστε δημιουργικά το θυμό μας, να παίρνουμε το χρόνο μας και να μη βγάζουμε αβίαστα συμπεράσματα.
- Δεν υπάρχουν καλά και κακά συναισθήματα αλλά αντιδράσεις-συμπεριφορές.

Δραστηριότητες

Οι δραστηριότητες που ακολουθούν, έχουν εφαρμοστεί σε διαφορετικές τάξεις.

Αφήγηση

Συζήτηση

Παίρνοντας τα ερεθίσματα από το παραμύθι, τα παιδιά ξεκινούν να καταθέτουν τους προβληματισμούς τους και ό,τι τα εντυπωσίασε.

Εστιάζουν στην τραγική εξέλιξη που θα είχε η ιστορία του Γιάννη αν δεν είχε ακολουθήσει την τρίτη συμβουλή «...τον αποψινό θυμό, φύλαγέ τον το πουρνό». Αν δεν είχε συγκρατήσει το θυμό του, θα είχε σκοτώσει τον ίδιο του το γιο!

Εντυπωσιάζει επίσης πολύ η αυτοσυγκράτηση του Γιάννη όταν, παρ' όλη την περιέργεια που του προκαλεί το θέαμα του δράκου που

κολλάει τα φλουριά στα φύλλα του δέντρου, ακολουθεί την πρώτη συμβουλή «το δε σε μέλλει, μη ρωτάς» και γίνεται πλούσιος. Αρχίζει η συζήτηση για το θέμα της αυτοσυγκράτησης και τα παιδιά στον κύκλο καταθέτουν πόσο τους είναι δύσκολο να ελέγξουν το θυμό τους και τι είναι αυτό που τους θυμώνει περισσότερο στο σπίτι ή στο σχολείο.

Το κουτί του θυμού

Μοιράζουμε στο κάθε παιδί ένα χαρτάκι. Κάθε παιδί καλείται να γράψει τι το θυμώνει περισσότερο. «Θυμώνω πολύ όταν...» Όλα τα χαρτάκια συγκεντρώνονται σ' ένα κουτί, ανακατεύονται και τυχαία κάθε παιδί τραβάει ένα χαρτάκι. Διαβάζει αυτό που γράφει και καταθέτει στην ομάδα πως νιώθει γι' αυτό π.χ. «Θυμώνω όταν η αδερφή μου με αντιγράφει...» «και η δικιά μου η μικρή αδερφή, τα ίδια κάνει... κ.λ.π.»

Τα παιδιά σιγά σιγά και όσο προχωρά το παιχνίδι, αντιλαμβάνονται πως υπάρχει μεγάλη ομοιότητα στις αιτίες που προκαλούν το θυμό μας.

Η ομάδα ζητά λύσεις. «Και τι να κάνω, να μην της τραβήξω τα μαλλιά;»

Συμφωνούμε μαζί με την ανάγνωση της αιτίας του θυμού, αυτός που διαβάζει, να προτείνει και πως κατά τη γνώμη του μπορεί να αντιμετωπιστεί ή τι βοηθάει τον ίδιο.

Οδηγός διαχείρισης του θυμού

Οι προτάσεις των παιδιών για τη διαχείριση-αντιμετώπιση του θυμού είναι πολλές. Αποφασίζουμε να φτιάξουμε έναν Οδηγό με 21 προτάσεις που δε θα είναι άλλο από αυτό που κάθε φορά βοηθά το συγκεκριμένο παιδί να αντιμετωπίσει το θυμό του.

Μοιράζω λευκά χαρτιά. Η εργασία είναι σε πρώτη φάση ατομική. Καθένας σκέφτεται με ποιο τρόπο θα μπορούσε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα το θυμό του, ποια τακτική θα μπορούσε να αποβεί πιο αποτελεσματική. Συζητάμε, μοιραζόμαστε τις ιδέες μας.

Εάν κάποιο παιδί έχει κοινό τρόπο αντιμετώπισης μ' ένα άλλο, θα δουλέψουν την κοινή τους πρόταση σε ομάδα. Γράφουμε πρώτα την πρόταση μας και μετά την εικονογραφούμε και την ομορφαίνουμε με χρώματα.

Οι καρτέλες του οδηγού είναι έτοιμες.

Παντομίμα

Ένας τραβάει τυχαία μια καρτέλα διαχείρισης θυμού και μόλις τη διαβάσει σιωπηρά την παρουσιάζει με παντομίμα στα παιδιά. Εκείνα προσπαθούν να μαντέψουν τι κάνει το παιδί για να διαχειριστεί το θυμό του! Π.χ. μετράει μέχρι το 10 ή παίρνει τρεις βαθιές ανάσες ή δίνει μπουνιές στο μαξιλάρι του...

Πλαστικοποίησαμε και αναρτήσαμε τον οδηγό στην τάξη. Όποιος χρειάζεται βοήθεια ανατρέχει.

Επιδαπέδιο παιχνίδι

Το παιχνίδι αποτελείται από 16 κάρτες και ένα ζάρι. Παίζεται από 2 και πάνω παιδιά. Μπορούμε να πούμε πως είναι μια παραλλαγή επιτραπέζιου παιχνιδιού. Τα παιδιά ως ήρωες του παραμυθιού ξεκινούν από την αφετηρία, ρίχνουν το ζάρι και συνεχίζουν ανάλογα με τον αριθμό που φέρνουν. Στις επιδαπέδιες κάρτες αναπαρίσταται το ταξίδι του ήρωα – Γιάννη, με τα εμπόδια, τους κινδύνους και τους σταθμούς του.

Κύριο χαρακτηριστικό του παιχνιδιού τα χρυσά φλουριά που δίνουν προβάδισμα στον παίκτη που θα πέσει πάνω τους. Τα εμπόδια και οι δυσκολίες γυρίζουν τους παίχτες πίσω. Το παιχνίδι τελειώνει όταν ο ήρωας φτάνει στο σπίτι του.

Θεατρικό παιχνίδι - γλωσσική αγωγή

Αφόρμηση:

Ξεκινάμε με ομαδική εκφώνηση του τίτλου του παραμυθιού «Οι τρεις συμβουλές»

- ✓ Με σταθερή φωνή

- ✓ Με εναλλαγές στην ένταση - Σιγανά/Δυνατά/Σταδιακή αύξηση και μείωση της έντασης
- ✓ Με εναλλαγές στην ταχύτητα - Αργά/Γρήγορα/Σταδιακή αύξηση και μείωση της ταχύτητας
- ✓ Με εναλλαγές στην τονικότητα - Χοντρή ή χαμηλή φωνή/Λεπτή ή ψιλή φωνή
- ✓ Με εναλλαγές στην άρθρωση - Κοφτή/Δεμένη φωνή

Κύριο Μέρος:

Θεατρικό Παιχνίδι

1η Φάση –

Περπατώ στο δρόμο που έκανε ο Γιάννης για να γυρίσει σπίτι του - πεινάω και είμαι κουρασμένος - συναντώ το δέντρο με τον Αράπη - παίρνω τα φλουριά - βρίσκω τους εμπόρους με τιςπραμάτειες τους ....κλπ

2η Φάση –

Δίνω στα παιδιά μουσικό ερέθισμα (επιλέγω διαφορετικό σε κάθε οδηγία μου)

Το ταξίδι μου είναι μεγάλο και περπατώ

- ✓ Κουρασμένα (αργή μουσική)
- ✓ φοβισμένα
- ✓ προσεκτικά
- ✓ σκεπάζομαι γιατί κρυώνω
- ✓ τρέχω να αποφύγω κάποιο κίνδυνο
- ✓ θυμωμένα
- ✓ στεναχωρημένα
- ✓ χαρούμενα

3η Φάση – κλείσιμο

Φτάνω στο σπίτι μου και βρίσκω την οικογένειά μου. Τα παιδιά τρία- τρία στους ρόλους του Γιάννη της γυναίκας του και του γιού του αγκαλιάζονται και χορεύουν στο ρυθμό της μουσικής που ακούν. Είναι χαρούμενοι, ευτυχισμένοι, πλούσιοι και μαζί. Κάθονται τέλος στο πάτωμα και ονειρεύονται τη ζωή τους από δω και πέρα...

Τα θυμωμένα μπαλόνια

Στον κύκλο δείχνω στα παιδιά ένα μικρό στενόμακρο ή στρογγυλό μπαλόνι. Αρχίζω να το φουσκώνω και ακολουθεί ο διάλογος:

- Ας υποθέσουμε ότι αυτό είναι ένα παιδί που νιώθει να θυμώνει. Πώς αρχίζει να φαίνεται;
- Αρχίζει να φουσκώνει.
- Μπορεί να φύγει ο θυμός του;
- Όχι.
- Αν συνεχίσει έτσι τι νομίζετε ότι θα του συμβεί;
- Θα σκάσει.

Πράγματι σε λίγο το μπαλόνι σκάει απότομα και τα παιδιά φωνάζουν τρομαγμένα από το θόρυβο.

- Γιατί φωνάζατε;

- Τρομάξαμε.
- Όταν λοιπόν κάποιος αφήνει το θυμό του να σκάσει τι προκαλεί στους γύρω του;
- Φόβο.
- Όμως και ο ίδιος πώς νιώθει;
- Σαν κουρέλι.

Φουσκώνω ένα δεύτερο μπαλόνι. Πριν όμως αυτό σκάσει το αφήνω απότομα ελεύθερο. Αυτό αρχίζει να πετάει στην τάξη και τα παιδιά διασκεδάζουν. Το μπαλόνι όμως πετάει ανεξέλεγκτα και πέφτει και πάνω σε κάποια παιδιά. Γίνεται συζήτηση και καταλήγουμε ότι και αυτό δεν είναι επιθυμητή λύση γιατί όταν ο θυμός αφήνεται ελεύθερος χωρίς έλεγχο, θα πέσει πάνω και σε κάποιους που δεν φταίνε. Φουσκώνω ένα τρίτο μπαλόνι. Πριν όμως αυτό σκάσει, πιάνω το στόμιό του και αφήνω σιγά σιγά τον αέρα να ελευθερωθεί. Ακολουθεί συζήτηση και καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι αν εκφράζουμε τον θυμό μας στο σωστό χρόνο και με κατάλληλο τρόπο, ούτε στους άλλους κάνουμε κακό, ούτε στον εαυτό μας. Καταλήξαμε ότι ο θυμός είναι ένα συναίσθημα που φέρνει πολύ ενέργεια. Είναι σημαντικό να μάθουμε να τη διαχειριζόμαστε με τρόπο δημιουργικό, ώστε να αποβεί βοηθητική και όχι καταστροφική για μας και τους γύρω μας. Στο τέλος της ημέρας πήρε το κάθε παιδί ένα μπαλόνι, ώστε όταν νιώθει θυμωμένο να το φουσκώνει και να αφήνει το θυμό του να φύγει στον αέρα

Επιδαπέδιο παιχνίδι

Το κάθε παιδί, μετά από ομαδική συζήτηση και επεξεργασία παίρνει ένα φύλλο Α4. Γράφει την πρόταση που του αντιστοιχεί, το ζωγραφίζει όπως θέλει και μετά από πλαστικοποίηση είναι έτοιμο να παιχτεί στο πάτωμα σαν επιδαπέδιο με ένα ζάρι και πιόνια τα ίδια τα παιδιά.

Κουδούνα

Μια φορά κ' έναν καιρό ήταν δυο αδέρφια. Ο ένας ήταν πολύ φτωχός κι ο άλλος πολύ πλούσιος.

Πολλές φορές ο φτωχός πήγαινε να ζητήσει βοήθεια απ' τον αδερφό του, μα αυτός κλαιγόταν περισσότερο.

- Οι χρονιές είναι δύσκολες, δεν έχει φέτος λάδι, και τέτοια.

Έτσι πια ο φτωχός δεν πήγαινε στον αδερφό του. Μια χρονιά ο χειμώνας ήταν πολύ βαρύς. Ο φτωχός ούτε ψωμί ούτε φωτιά δεν είχε. Λέει λοιπόν στη γυναίκα του.

- Θα πάω να βρω την τύχη μου. Έτσι κι αλλιώς δεν γίνεται τίποτε. Θα πάω να βρω δουλειά.

Παίρνει λοιπόν τα μάτια του, ρίχνει κ' ένα τσουβάλι στον ώμο του. Δρόμο παίρνει, δρόμο αφήνει, νυχτώθηκε ανάμεσα σ' επτά βουνά. Δεν ήξερε ο καημένος τι να κάνει, πώς να περάσει τη νύχτα. Συλλογίστηκε, συλλογίστηκε και τέλος ανέβηκε σ' ένα ψηλό δέντρο να μην τον φάνε τα θηρία.

Όταν σκοτεινίασε πια καλά, άρχισαν να βουίζουν τα βουνά, να τρέμει η γη.

Αυτός ο καημένος στο δέντρο επάνω έτρεμε απ' το φόβο του. Δεν ήξερε τι είναι. Όσο πήγαινε, η βουή ερχόταν πιο κοντά κι αυτός τόσο περισσότερο έτρεμε πάνω στο δέντρο. Τέλος βλέπει ένα μαύρο πράμα να πλησιάζει. Ίσια-ίσια ερχόταν κάτω απ' το δικό του δέντρο.

Εκεί στη ρίζα του δέντρου ήταν μια μεγάλη πλάκα. Ακούει λοιπόν μια άγρια φωνή.

- Άνοιξε κουδούνα!

Ανοίγει η πλάκα. Σκύβει και τι να δει! Ήταν δράκοι. Άρχισαν να κατεβαίνουν. Μετράει: ένας, δυο, τρεις... σαράντα δράκους μέτρησε πάνω απ' το δέντρο ο άνθρωπος, που κατέβηκαν κάτω. Όταν μπήκαν και οι σαράντα, ακούει πάλι μιαν άγρια φωνή:

- Σφάλιξε, κουδούνα!

Κλείνει η πλάκα, έπαψε και η βουή. Άρχισε σιγά - σιγά ο άνθρωπος να έρχεται στον εαυτό του.

Συμμαζεύτηκε και πέρασε όπως - όπως τη νύχτα του πάνω στο δέντρο.

Όταν κόντευε να ξημερώσει, ακούει πάλι την ίδια βουή. Ακούγεται πάλι η φωνή:

- Άνοιξε, κουδούνα!

Άρχισαν να βγαίνουν οι δράκοι. Ένας, δυο, τρεις...σαράντα δράκους μέτρησε πάλι ο άνθρωπος. Αφού βγήκαν και οι σαράντα, ακούγεται η άγρια φωνή:

- Σφάλιξε, κουδούνα!

Κλείνει η πλάκα κι άρχισαν να φεύγουν οι δράκοι. Βουίζαν πάλι τα βουνά κ' έτρεμεν η γη. Σιγά – σιγά έπαψεν η βουή και δεν ακουγόταν πια τίποτε.

Έκανε το σταυρό του ο άνθρωπος και κατέβηκε απ' το δέντρο. Έκανεν ένα γύρο, κοίταξε αποδώ την πλάκα, την κοίταξε αποκεί, είδε που δεν ήταν ψυχή εκεί γύρω.

- Ας φωνάξω, λέει, κ' εγώ, τι θα πάθω; Έτσι κι αλλιώς χαμένος είμαι!

Φωνάζει λοιπόν:

- Άνοιξε, κουδούνα!

Αμέσως άνοιξε η πλάκα. Βλέπει μπροστά του μια μαρμαρένια σκάλα. Κατεβαίνει κάτω και βρίσκεται σ' ένα μεγάλο περιβόλι. Γύρω – γύρω το περιβόλι είχε σαράντα δωμάτια: ένα για κάθε δράκο. Χαλιά, κρεβάτι και τραπέζι σε κάθε δωμάτιο.

Ο φτωχός ο καημένος έτριβε τα μάτια του. Τα σεργιάνισε όλα. Τελευταία – τελευταία βρίσκει άλλες τρεις κάμαρες. Τα κλειδιά ήταν κρεμασμένα σ' ένα δέντρο. Τα παίρνει κι ανοίγει την πρώτη κάμαρα. Τι να

δει; Όλη η κάμαρα ως την πόρτα ήταν γεμάτη φλουριά. Ρίχνει κάτω το τσουβάλι

που είχε στον ώμο του και το γεμίζει ως τη μέση φλουριά και λίρες.

Ανοίγει και τη δεύτερη κάμαρα. Τι να δει; Διαμάντια! Κάτι μεγάλα διαμάντια σαν αυγά. Ρίχνει πάλι το τσουβάλι κάτω, βάζει πολλά – πολλά διαμάντια μέσα. Πάει και στην άλλη κάμαρα, βρίσκει μαργαριτάρια, κάτι μαργαριτάρια σα ρεβύθια μεγάλα! Ρίχνει πάλι το τσουβάλι κάτω και τ' απογεμίζει με μαργαριτάρια. Το δένει καλά – καλά, το ρίχνει στον ώμο του και ίσια στη σκάλα. Ανεβαίνει πάνω και φωνάζει:

- Σφάλιξε, κουδούνα!

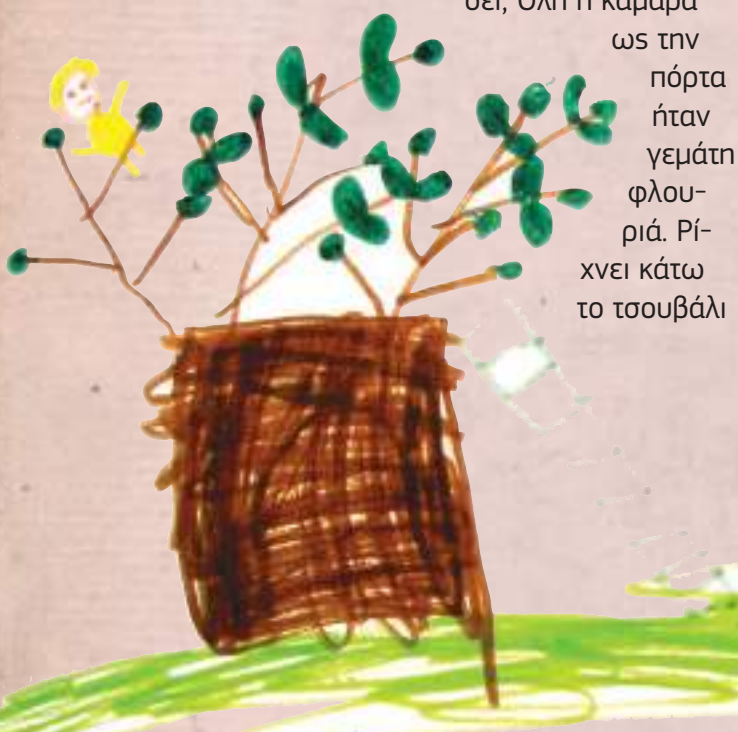
Αμέσως έκλεισε η πλάκα. Ρίχνει το τσουβάλι στον ώμο πάλι και δρόμο.

Δρόμο παίρνει, δρόμο αφήνει, φτάνει κοντά στο χωριό. Κρύβεται σε κάτι δέντρα, για να μη τον πάρει κανείς είδηση, κι άμα πια νύχτωσε καλά, κατά τα μεσάνυχτα, όταν ψύχασε ο κόσμος, πάει σιγά – σιγά και χτυπά την πόρτα του σπιτιού του. Ανοίγει η γυναίκα του, μπαίνει μέσα αυτός και κλείνει καλά – καλά την πόρτα.

Την άλλη μέρα σηκώθηκαν, αγόρασαν ό,τι είχαν ανάγκη. Αγόρασαν ψωμί, φαϊ, σκεπάσματα, ρούχα, παπούτσια για τα παιδιά που δεν είχαν.

Σιγά – σιγά ξανοίχτηκαν. Έσιαξαν το σπίτι τους, πήραν ένα κτήμα, πήραν ένα αμπέλι, πήραν κι άλλο κτήμα. Έπειτα ψήλωσε η δουλειά τους. Πήραν υπηρέτες, μαγείρους, μαγείρισσες.

Ο αδερφός ο πλούσιος άρχισε να υποπεύεται. «Πού τα βρήκε αυτός τα λεφτά, τόσα λεφτά! Αυτός ήταν φτωχός. Δεν έλειψε παρά δυο μέρες μονάχα». Σηκώνεται λοιπόν και πηγαίνει στον αδερφού του.

- Καλημέρα, αδερφέ! Τι γίνεσαι; Πως περνάς; (Άρχισε τώρα τις κολακειές). Πώς στενωχωριόμουν αδερφούλη μου, που δεν είχες ψωμί να φας, που υπέφερες! Πώς τα κατάφερες μαθές και τα περνάτε τώρα καλά;

- Ε, να! Ο θεός λυπήθηκε τα παιδιά και τη γυναίκα μου, είπε ο άλλος.

Αποδώ τον είχε, αποκεί τον είχε, τον κατάφερε και του λέει το μυστικό. Αυτό κι αυτό αδερφέ μου.

Την άλλη μέρα σηκώνεται αυγή – αυγή ο πλούσιος και ρίχνει τρία τσουβάλια στον ώμο. Δρόμο παίρνει, δρόμο αφήνει, φτάνει στο δέντρο που είχε στη ρίζα του την πέτρινη την πλάκα. Ανεβαίνει πάνω στο δέντρο. Άμα νύχτωσε καλά κι έφτασε η ώρα, ακούγονταν πάλι εκείνη η βουή. Έτριζαν και τα εφτά βουνά.

Σαν έφτασαν εκεί αποκάτω οι δράκοι, ακούγεται η άγρια φωνή:

- Άνοιξε, κουδούνα!

Αμέσως ανοίγει η πλάκα... Μετράει κι αυτός: ένας, δυο, τρεις... σαράντα δράκοι κατέβηκαν κάτω. Ύστερα πάλι ακούστηκε η φωνή:

- Σφάλιξε, κουδούνα!

Αμέσως έκλεισε η πλάκα. Συμμαζεύτηκε πάνω στο δέντρο ο πλούσιος και πέρασε τη νύχτα του.

Το πρωί, αυγή – αυγή, άρχισε πάλι να τρίζει ο τόπος. Ξυπνά ξαφνιασμένος ο πλούσιος.

- Άνοιξε, κουδούνα! Ακούγεται η άγρια φωνή από κάτω. Ανοίγει αμέσως η πλάκα και βγαίνουν ένας – ένας και οι σαράντα δράκοι.

Μόλις έφυγαν κ' έπαψε η βουή και σταμάτησε να τρίζει ο τόπος κατεβαίνει κάτω ο πλούσιος.

- Άνοιξε, κουδούνα! Φωνάζει κι αμέσως ανοίγει η πλάκα και μπαίνει μέσα.

- Σφάλιξε, κουδούνα! Λέει και κλείνει η πλάκα.

- Καλά σ' έχω, λέει ο πλούσιος. Ρίχνει τα τρία τσουβάλια στον ώμο του και τραβά ίσια στις τρεις κάμαρες. Ούτε το περιβόλι κοίταξε ούτε τα σαράντα δωμάτια. Γεμίζει το ένα τσουβάλι με λίρες και τ' άλλο με διαμάντια και τ' άλλο με μαργαριτάρια και τα φέρνει κι αυτά κοντά στη σκάλα.

Άμα ετοιμάσθηκε πια για να βγει έξω, δε θυμόταν τι έπρεπε να πει, για ν' ανοίξει η πλάκα.

Κι άρχισε να φωνάζει.

- Άνοιξε, πόρτα μ' !

Τίποτε η πλάκα, δεν άνοιγε!

- Άνοιξε, πορτούλα μ'!

Τίποτε.

- Άνοιξε, καλή μ', άνοιξε, χρυσή μ' !

Τίποτε. Η ώρα περνούσε κ' η πλάκα δεν άνοιγε. Άρχισε να κλαίει ο καημένος. Φώναζε, παρακαλούσε. Τίποτε. Σκοτεινίασε πια κι άρχισε ν' ακούγεται η βουή. Ι, ι, ο καημένος! Τραβούσε τα μαλλιά του πια.

Όσο πήγαινε, η βουή πλησίαζε. Κι όταν πια έφτασαν οι δράκοι πάνω από την πλάκα, ακούστηκε η άγρια φωνή:

- Άνοιξε, κουδούνα!
- Αχ, αυτό έπρεπε να πω και το ξέχασα ο δόλιος, και χτυπιόταν ο πλούσιος.

Στη στιγμή ανοίγει η πλάκα. Τρέχει αυτός γλήγορα – γλήγορα και κρύβεται πίσω απ' τη σκούπα. Ήταν μεγάλη για, ίσαμε δυο ανθρώπους.

Μόλις μπήκε μέσα ο πρώτος δράκος, άρχισε να μυρίζεται και να φωνάζει:

- Ου! Ανθρωπήσιο κρέας μυρίζει. Ανθρωπήσιο κρέας μυρίζει. Κι όποιος έμπαινε μέσα φώναζε το ίδιο:
- Ανθρωπήσιο κρέας μυρίζει.

Μπήκαν και οι σαράντα και άρχισαν να ψάχνουν όλο το παλάτι τους.

- Βρε, και τον τσάκωσα πίσω απ' τη σκούπα, φωνάζει ένας.

Τον πιάνουν λοιπόν και σου τον αρχίζουν στο ξύλο.

- Εσύ ήσουν λοιπόν που ήρθες και πριν και μας έκλεπες; Να και τούτη, να και κείνη! Πού σε πονεί; τον έκαναν χάλια.

Αυτός έκλαιγε και φώναζε:

- Όχι εγώ, δεν ξανάρθα. Ο αδερφός μου, ο αδερφός μου ήρθε και σας έκλεψε! Εγώ πρώτη φορά έρχομαι. Νόμιζε πως μ' αυτά θα γλίτωνε.

- Έννοια σου, του λεν' οι δράκοι. Και τον αδερφό σου θα τον κανονίσαμε, μα πρώτα εσένα. Τον κατάκοψαν, τον έκαναν κομμάτια, κομματάκια.

- Καλά τον κανονίσαμε αυτόν, είπαν οι δράκοι. Τώρα τον άλλον πως θα τον βρούμε;

Συλλογιζόταν, συλλογιζόταν.

- Α! το βρήκα! Λέει ο μεγάλος τους. Θα πάρω σαράντα τουλούμια. Θα γεμίσομε τα τέσσερα με μέλι και στα άλλα τα τριανταέξι τα τουλούμια θα μπουν οι τριανταέξι από μας. Σε κάθε τουλούμι κι από ένας δράκος. Οι τέσσερις θα μείνομε απ' όξω. Θα τα φορτώσομε σε είκοσι μουλάρια και θα πάμε στο χωριό. Οι τέσσερις που θα είναι απ' έξω θα φωνάζουν: Μέλι καλό, καλό μέλι! Και θα λένε πως το πουλούμε όλο μαζωμένο. Όποιος βρεθεί να τ' αγοράσει όλο μαζωμένο, αυτός θα είναι που μας έκλεψε, γιατί που θα τα βρουν οι άλλοι τόσα λεφτά να τ' αγοράσουν.

Άμα μας βάλει μέσα κ' είναι η ώρα, θα 'ρθουμε εμείς που θα είμαστε απ' όξω και θα σας χτυπήσομε με το πόδι στα τουλούμια, να βγείτε όξω να τον διορθώσομε.

- Καλά το λες, είπαν οι άλλοι.

Έτσι και έγινε. Πήραν τα τέσσερα τουλούμια, τα γέμισαν μέλι, στ' άλλα τριανταέξι τουλούμια μπήκε από ένας δράκος, τα φόρτωσαν σε είκοσι μουλάρια και πήγαν στο χωριό, κι άρχισαν να φωνάζουν:

- Μέλι καλό, καλό μέλι!

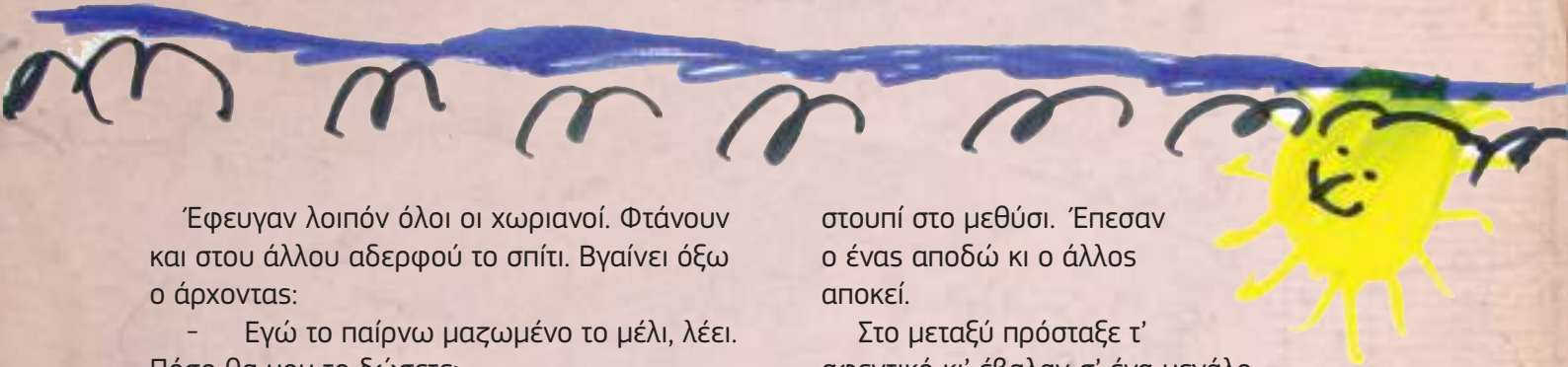
Έβγαιναν όξω ο κόσμος και κοίταζαν:

- Ε, μαστόρο! Θέλω ένα τουλούμι μέλι, φώναζε ένας.

- Όλο μαζί το πουλούμε, λέει ο μεγάλος ο δράκος.

Έφευγαν λοιπόν όλοι οι χωριανοί. Φτάνουν και στου άλλου αδερφού το σπίτι. Βγαίνει όξω ο άρχοντας:

- Εγώ το παίρνω μαζωμένο το μέλι, λέει. Πόσο θα μου το δώσετε;

Συμφώνησαν μια τιμή, τους πλήρωσε κ' ύστερα οι τέσσερις δράκοι με τους υπηρέτες τ' αφεντικού ξεφόρτωσαν τα τουλούμια στην αυλή.

Λέει τότε ο άνθρωπος στους τέσσερις δράκους, φιλόξενος καθώς ήταν.

- Ελάτε μέσα να πάρετε ένα κρασί.

Μπήκαν αυτοί μέσα, τους κέρασε, τους ξανακέρασε κρασί. Ένας υπηρέτης εκεί που τριγύριζε στην αυλή, πάει κοντά σ' ένα τουλούμι. Το χτυπά με το πόδι του, κι ακούει από μέσα μια φωνή.

- Να βγω; είναι ώρα;

- Όχι ακόμα, απαντάει ο υπηρέτης. Περίμενε, περίμενε. Τρέχει αμέσως, μια και δυο και το λέει στ' αφεντικό. Αυτό κι αυτό αφεντικό!

- Φέρτε κρασί! Λέει τ' αφεντικό, κρασί και τους καλύτερους μεζέδες.

Έπιναν, έπιναν οι τέσσερις δράκοι.

- Πάρτε κι ορίστε, πάρτε κι ορίστε.

Τους έκαναν

στουπί στο μεθύσι. Έπεσαν ο ένας αποδώ κι ο άλλος αποκεί.

Στο μεταξύ πρόσταξε τ' αφεντικό κι έβαλαν σ' ένα μεγάλο καζάνι λάδι, κι από κάτω δωσ' του κ' έβαζαν φωτιά. Φωτιά στη φωτιά, άρχισε να κοχλακά το λάδι.

- Πάρτε από ένα κατσαρόλι στο χέρι, διατάζει τους υπηρέτες του ο άρχοντας.

Παίρνουν το καζάνι στην αυλή. Γεμίζουν τα κατσαρόλια με ζεματιστό λάδι, ανοίγουν σιγά – σιγά το ένα τουλούμι και ρίχνουν όλοι μαζί το λάδι. Έσκασε, ζεματίστηκε μέσα ο δράκος.

Έτσι έκαναν και τους τριανταέξι. Ύστερα μπαίνουν μέσα στο σπίτι και σκοτώνουν και τους άλλους τέσσερις με τον μεγάλο τους μαζί.

Περίμεναν ύστερα όσο που νύχτωσε και πήγαν και τους πέταξαν και τους σαράντα στο βουνό.

- Έτσι η κουδούνα απόμεινε στον ένα αδερφό. Όποτε ήθελε, πήγαινε κ' έπαιρνε λεφτά. Κι έζησε αυτός καλά με την οικογένειά του και μείς καλύτερα.

- Μέγα, Γ.Α. (2014). Από τη συλλογή «Ελληνικά Παραμύθια». Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της «ΕΣΤΙΑΣ».

Αξίες - Στόχοι

- Να κατανοήσουν ότι η δυσκολία, μπορεί να είναι η ευκαιρία για μια καλύτερη ζωή, όταν αποφασίσουμε να την αντιμετωπίσουμε και δεν μας ακινητοποιήσει.
- Να κατανοήσουν την έννοια της πλεονεξίας και τις αρνητικές της συνέπειες.
- Να κατανοήσουν ότι οι καλές σχέσεις μπορούν να σε σώσουν σε δύσκολες στιγμές
- Να κατανοήσουν ότι κάποια μυστικά καλό είναι να τα κρατάμε για τον εαυτό μας.

Δραστηριότητες

Αφήγηση παραμυθιού από την παιδαγωγό.

Η αφήγηση γίνεται με χαμηλή μουσική υπόκρουση. Κάθε φορά που ακούγεται η φράση «άνοιξε κουδούνα» και «σφάλισε κουδούνα» ακούγεται και συγκεκριμένος ήχος από μουσικό όργανο (τύμπανο, κουδουνάκια ή ότι άλλο επιθυμεί ο καθένας).

Αναζήτηση άγνωστων λέξεων και εννοιών- ερμηνεία τους.

Αναδιήγηση παραμυθιού

Ζητάμε από τα παιδιά να αναδιηγηθούν το παραμύθι.

Ο/Η εκπαιδευτικός χωρίζει το παραμύθι σε σκηνές, και τις γράφει σε χαρτί Α4 (καρτέλες). Τις βάζει στη σειρά βοηθώντας έτσι στην αναδιήγηση (αυτό αφορά κυρίως τα μικρότερα παιδιά).

Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν πόσοι και ποιοι είναι οι βασικοί ήρωες του παραμυθιού, να τους περιγράψουν, πώς τους φαντάζονται, τι κοινό έχουν κ.λ.π.

Εικονογράφηση του παραμυθιού

Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός με βάση τις παραπάνω καρτέλες, ζητά από τα παιδιά να γίνουν ζευγάρια και συνεργατικά να ζωγραφίσουν αυτό που τους λέει η σκηνή τους. Κατόπιν γίνεται το δέσιμο του παραμυθιού και στη συνέχεια διαβάζεται στην ομάδα.

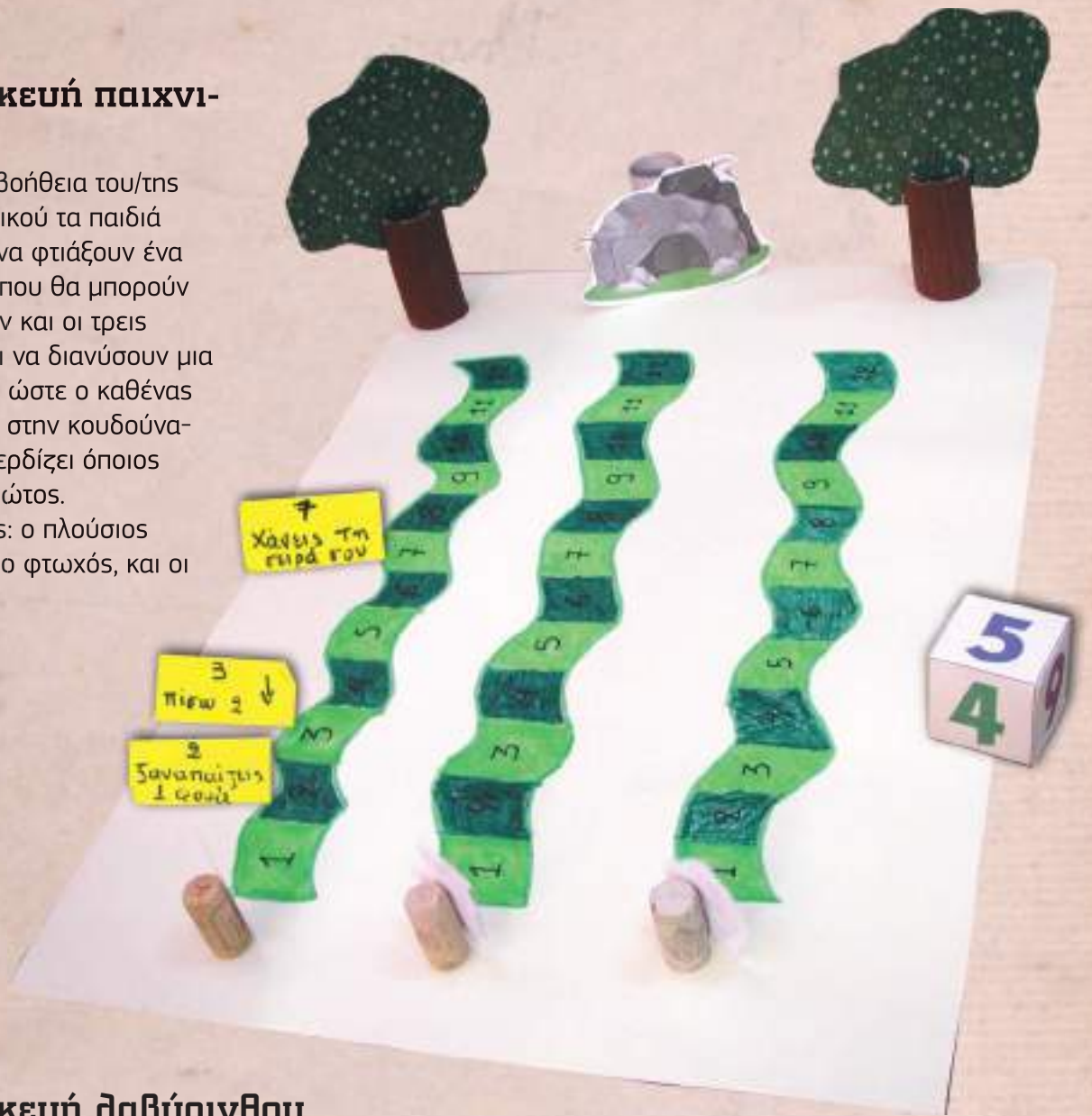

Κατασκευή παιχνιδιού

Με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού τα παιδιά μπορούν να φτιάξουν ένα παιχνίδι όπου θα μπορούν να παίξουν και οι τρεις ήρωες και να διανύσουν μια απόσταση ώστε ο καθένας να φτάσει στην κουδούνα-σπηλιά. Κερδίζει όποιος φτάσει πρώτος.

Ήρωες: ο πλούσιος αδελφός, ο φτωχός, και οι δράκοι.

Κατασκευή λαβύρινθου

Στη συνέχεια μπορούμε να κατασκευάσουμε ένα λαβύρινθο στο πάτωμα. Ο κάθε μαθητής ακολουθεί τη διαδρομή για να φτάσει στην κουδούνα, παίρνει τα χρυσά φλουριά και τις λίρες, και επιστρέφει από διαφορετική διαδρομή. Ο λαβύρινθος σχηματίζεται στο πάτωμα και σχεδιάζεται με χαρτοταινία. Η σπηλιά σχηματίζεται με πανιά και τραπέζι.

Παίζω με τους αριθμούς

Ο/η εκαπιδευτικός ζητά από τα παιδιά να αναφέρουν τους αριθμούς που θυμούνται από το παραμύθι. Κρατάμε τον αριθμό 20 (20 γαϊδουράκια φόρτωσαν οι δράκοι) και το 40 (40 τσουβάλια που φόρτωσαν στα γαϊδουράκια). Κατασκευάζει με τη βοήθεια του υπολογιστή 20 γαϊδουράκια και 40 τσουβάλια. Τα πλαστικοποιεί και ζητάει από τα παιδιά να μοιράσουν τα τσουβάλια στα γαϊδουράκια έτσι ώστε να πάρουν όλα τον ίδιο αριθμό τσουβαλιών. Στη συνέχεια λιγοστεύει τα ζώα, αλλά τα τσουβάλια παραμένουν τα ίδια. Τα παιδιά μετρούν και μοιράζουν. Διαπιστώνουν ότι όταν λιγοστεύουν τα γαϊδουράκια, αυξάνεται ο αριθμός των τσουβαλιών που θα έχει το καθένα(περιβάλλον πολλαπλασιασμού).

Τα “ληρολογήματα” – λήμερικ του παραμυθιού

Ακολουθώντας τον παρακάτω πίνακα, ενθαρρύνουμε τα παιδιά να φτιάξουν τα δικά τους λήμερικ χρησιμοποιώντας πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεις του παραμυθιού.

1. Ήταν .....(κάποιος- παρουσίαση του πρωταγωνιστή)
2. που .....(κάτι του συνέβαινε ή αποκαλύπτεται η ιδιότητά του)
3. όμως.....(κάτι έκανε)
4. και..... (κάτι είπε),
5. ....(βρες κάτι περίεργο γι αυτόν)

Παραδείγματα από ληρολογήματα των παιδιών:

Ένας άνθρωπος φτωχός, έψαχνε να βρει δουλειά

Για καλή του τύχη όμως βρήκε μια κρυφή σπηλιά

Κι όταν μπήκε μέσα εκεί
Γέμισε γρήγορα το σακί
Με πολλά πολλά φλουριά.

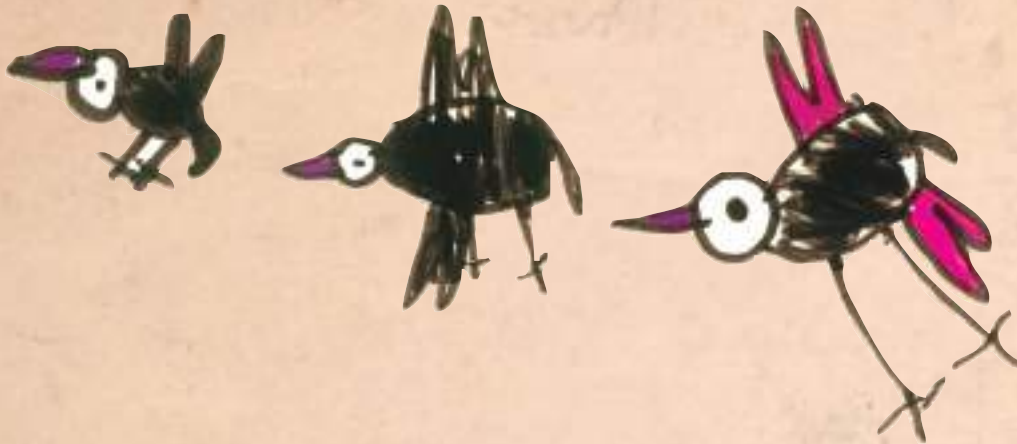
Ουνα ουνα ουνα άνοιξε κουδούνα
Να μπω μέσα στη γούρνα
Να πάρω τα χρυσά
Κι ας είναι και βαριά
Ούνα ούνα ούνα σφάλισε κουδούνα.

Ένας δράκος με ουρά
Φύλαγε χρυσαφικά
Όμως κάποιος με μυαλό
Του τα πήρε στο λεπτό
Και ο δράκος με ουρά, έπαθε μεγάλη συμφορά.

Ένας άνθρωπος κακός
Που ήθελε να γίνει πλούσιος κι αυτός
Έφτασε μέχρι τη κουδούνα
Κι όλοι τον είπανε μπουμπούνα
Γιατί τον άνθρωπο αυτό, τον κατάπие ο δράκος ο χοντρός.

Τα δώδεκα αδέρφια που εγίνονταν πουλιά

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας βασιλιάς κι είχε δεκατρία παιδιά: δώδεκα αγόρια και ένα κοριτσάκι. Πέθανε η βασίλισσα κι ο βασιλιάς ξαναπαντρεύτηκε. Πήρε μια κακιά γυναίκα, που δε τ' αγαπούσε καθόλου τα παιδιά, κι ήταν και μάγισσα.

Στο μεταξύ γίνθηκε πόλεμος κι ο βασιλιάς έφυγε πολύ μακριά.

Τότε η κακιά μητριά, που εχθρευόταν τα παιδιά, άλειψε την κόρη με πίσσα και την έδιωξε από το παλάτι.

Η βασιλοπούλα περπατούσε περπατούσε κι ήυρε ένα ποταμάκι με κρυσταλλένιο νερό. Νίφτηκε εκεί, βγήκαν οι πίσσες και γίνθηκε

πιο όμορφη απ' ότι ήταν πριν. Ξαναπήρε το δρόμο η καημένη και περπατούσε μέρα νύχτα.

Καμιά φορά βρίσκει ένα γέρο, που βοσκούσε τ' αρνιά του και του λέει:

-Μπάρμπα, καλέ μου γέροντα, δε με παίρνεις μαζί σου για ένα κομμάτι ψωμί; Είμαι μόνη στον κόσμο κι ορφανή.

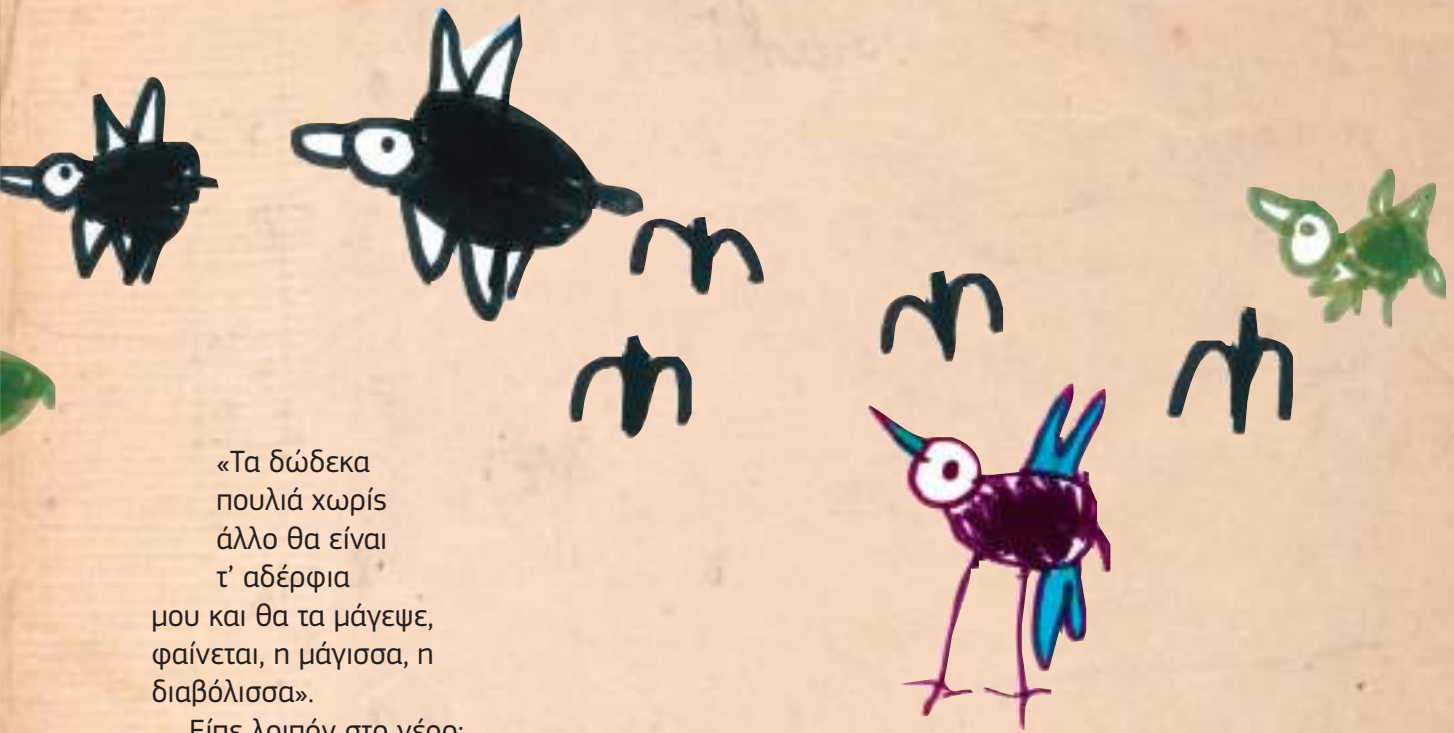
-Μετά χαράς, κόρη μου, σε παίρνω. Ότι τρώγω εγώ θα τρως κι εσύ.

Κι έτσι η βασιλοπούλα ζούσε μέσα στου γέροντα το καλύβι.

Μια μέρα της λέει ο γέρος:

-Εδώ κοντά, κόρη μου, κάθε βράδυ γίνεται ένα παράξενο πράμα, κοντά στο ποτάμι. Δώδεκα πουλιά κατεβαίνουν στη γη και μόλις πατήσουν το ποδάρι τους στο χώμα, γίνονται άνθρωποι- ω θεέ μου, τα θαυμαστά σου!

Η κοπέλα, μόλις τ' άκουσε, τaráχθηκε κι είπε με το νου της:

«Τα δώδεκα
πουλιά χωρίς
άλλο θα είναι
τ' αδέρφια

μου και θα τα μάγεψε,
φαίνεται, η μάγισσα, η
διαβόλισσα».

Είπε λοιπόν στο γέρο:

-Μπάρμπα, θα έρθω μαζί σου το βράδυ, για να ιδώ τα δώδεκα πουλιά.

Το βράδυ βγήκε όξω με το γέρο και μόλις άρχισε να σκοτεινιάζει είδε δώδεκα πουλιά να κατεβαίνουν απ' τον ουρανό και να κρίζουν λυπητερά.

Μόλις επάτησαν στη γη, αμέσως έγιναν άνθρωποι... Ήταν τ' αδέρφια της βασιλοπούλας.

Αυτή αμέσως τα εγνώρισε. Και τ' αδέρφια της την εγνώρισαν. Αγκαλιάστηκαν, φιλήθηκαν κι έκλαψαν πολύ. Δεν ήθελαν όμως να την αφήσουν σ' αυτό το μέρος και την πήραν και πήγαν σ' ένα παλιό μεγάλο σπίτι. Εκεί έμειναν όλη τη νύχτα και το πρωί ξαναγίνθηκαν πουλιά και πέταξαν στον ουρανό.

Μια μέρα η κοπέλα βγήκε να μαζέψει χόρτα, να τα μαγειρέψει και να φάει το βράδυ με τ' αδέρφια της, γιατί τ' αδέρφια της, κάθε βράδυ πήγαιναν σ' αυτό το παλιό σπίτι και κάθονταν όλη τη νύχτα με την αδερφή τους.

Εκεί λοιπόν που μάζευε χορτάρια, ακούει μια φωνή:

-Ιχ, ανθρώπου ψυχή δε φαίνεται. Κανείς δε λέει να με θυμηθεί.

Γυρίζει η βασιλοπούλα και βλέπει μια γριά που καθόταν σ' ένα βράχο. Πάει κοντά και της λέει:

Τι θέλεις, θεια; Βγήκες για χόρτα; Δωσ' μου το καλάθι σου να το γεμίσω τρυφερά χόρτα.

Η γριά ευχαριστήθηκε με την καλή καρδιά της κοπέλας και της λέει:

-Κακομοίρα μου, κακομοίρα μου! Τι έχεις να τραβήξεις! Αλλά μη φοβάσαι, γιατί πέρα θε να βγεις.

Η κοπέλα παραξενεύτηκε, άμα άκουσε αυτά τα λόγια.

-Μην παραξενεύεσαι, καλή μου βασιλοπούλα, γιατί τα μέσα της καρδούλας σου όλα τα ξέρω, όλα. Ξέρω τα μάγια που'κανε η μητριά σ' αδέρφια σου. Για να ξαναγίνουν άνθρωποι, να κάνεις αυτά που θα σου πω: θα βγαίνεις όξω πολύ αυγή με το φεγγάρι, θα μαζεύεις αγριόχορτα και με αυτά θα πλέξεις δώδεκα φορεσιές, χωρίς όμως να μιλάς. Θα σου μιλούν, αλλά συ δε θ' απαντάς. Κι άμα τις τελειώσεις, θα τις ρίξεις πάνω στα πουλιά και αυτά μονομιάς θα γίνουν άνθρωποι. Έτσι να κάνεις.

Η βασιλοπούλα έκανε, όπως της είπε η γριά. Όλη τη νύχτα έκοβε αγριόχορτα κι όλη τη μέρα έπλεκε και τσιμουδιά δεν έβγαζε. Πήγαιναν τ' αδέρφια της, τα πουλιά, που τη νύχτα γίνονταν άνθρωποι,

της μιλούσαν κι αυτή δε μιλούσε, τη ρωτούσαν και δεν απαντούσε. Κάθονταν όλη τη νύχτα και το πρωί κακοκαρδι-

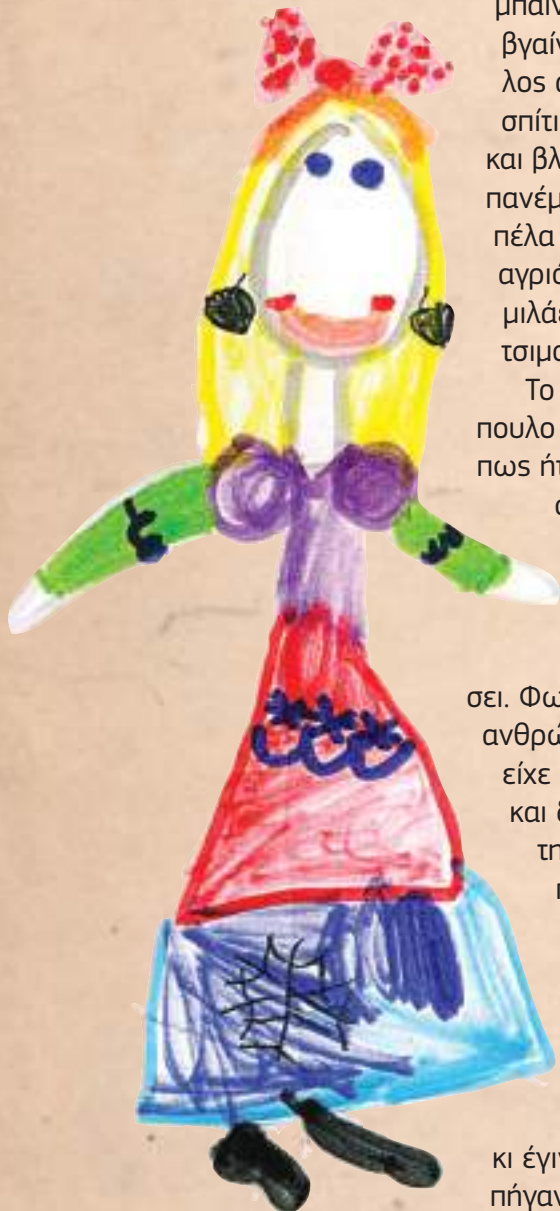
σμένα ξαναπετούσαν στον ουρανό κι όλο έκραζαν λυπητερά.

Μια μέρα λοιπόν- άμα είναι η τύχη καλή, που σε πάει και που σε φέρνει!- βγήκε ένα βασιλόπουλο να κυνηγήσει. Κει λοιπόν που προχωρούσε με το σκύλο του, έφτασε στο παλιό το σπίτι. Ο σκύλος μπήκε μέσα στο σπίτι και ξαναβγήκε και κουνούσε την ουρά του και γαύγιζε και ξαναμπήκε μέσα.

Το βασιλόπουλο παραξελεύτηκε. Σου λέει, κάτι τρέχει, για να μπαίνει και να βγαίνει ο σκύλος από το σπίτι. Πάει μέσα και βλέπει μια πανέμορφη κοπέλα να πλέκει τ' αγριόχορτα. Της μιλάει κι αυτή τσιμουδιά.

Το βασιλόπουλο νόμισε πως ήταν παθιασμένη και δεν μπορούσε να μιλήσει. Φωνάζει τους ανθρώπους που είχε συνοδεία και διατάζει να τη βάλουν πάνω στ' άλογο και να την πάνε στο παλάτι. Έτσι

κι έγινε. Την πήγαν στο παλάτι.

Το βασιλόπουλο την άλλη μέρα πήγε στον πατέρα του και του είπε:

- Πατέρα, εγώ αγάπησα μια κοπέλα, είναι βουβή, δε μιλάει, αλλά εγώ την αγάπησα και θα την κάνω γυναίκα μου.

Ο βασιλιάς του είπε:

- Αφού την αγάπησες, μετά χαράς, να την πάρεις.

Την έβαλαν λοιπόν την κοπέλα μέσα σε μια κάμαρα μ' ένα σωρό υπηρέτριες να την υπηρετούν, αλλά αυτή όλο έπλεκε και καθόλου δεν σταματούσε. Άμα τέλειωσε όμως τις έντεκα φορεσιές, τελείωσε και το χόρτο. Τότε αυτή βγήκε αυγή-αυγή όξω στην αυλή του παλατιού κι έκοψε χόρτα και άρχισε πάλι να πλέκει.

Οι άνθρωποι του βασιλιά την είδαν τη νύχτα που βγήκεν όξω κι έκοβε χορτάρια και πάνε στον βασιλιά και του λένε:

- Βασιλιά μας πολύχρονη, αυτή η κοπέλα, που θέλει το βασιλόπουλο να πάρει γυναίκα, είναι μάγισσα κι όλους εδώ θα σας μαγέψει. Βγαίνει όξω τη νύχτα με το φεγγάρι και κόβει χορτάρια. Να φυλακτείτε, πολυχρονεμένη βασιλιά, μη σας κάνει κανένα κακό.

Κι είπε ο βασιλιάς:

- Θα παραφυλάξω και θα ιδώ.

Πράγματι τη νύχτα παραφύλαξε. Η κοπέλα-έλα ντε αναποδιά!- άμα κόντευε να τελειώσει και την τελευταία φορεσιά, τελείωσε το χορτάρι. Βγήκεν όξω πάλι να κόψει χορτάρι, την είδε ο βασιλιάς που παραφύλαγε και αμέσως, χωρίς να χάσει καιρό, διατάζει να τη ρίξουν στη φυλακή κι ύστερα σκόπευε να τη σκοτώσει σα μάγισσα.

Αυτήν τίποτε δεν την ένοιαζε. Όλο έπλεκε και μες στη φυλακή ακόμα.

Έφτασεν η μέρα που θα την σκότωναν, θα την έκαιγαν ζωντανή!

Τα πουλιά, τ' αδέρφια της, τα έμαθαν τα γινόμενα κι επήγαν στο παράθυρο της φυλακής κι έκλαιγαν κι έκραζαν απελπισμένα.

Σε μια στιγμή όμως, που αυτή τελείωσε και την τελευταία φορεσιά, τις πετάει όλες από το παράθυρο της φυλακής πάνω στο καθένα

πουλί και μονομιάς αυτά γίνηκαν άνθρωποι.

Τότε αυτή που δεν μιλούσε, emίλπησε και ζήτησε να την παν στο βασιλιά.

Την πήγαν λοιπόν και τα είπεν όλα, ένα προς ένα. Όλοι έκλαψαν απ' τα μαρτύρια που τράβηξεν η όμορφη βασιλοπούλα. Επήραν στο παλάτι και τα δώδεκα αδέρφια κι ήταν όλο χαρά, προπάντων το βασιλόπουλο, κι ετοιμάζαν το γάμο.

Ο βασιλιάς έστειλε μήνυμα στον άλλον βασιλιά, που επάντρευε τον γιο του, και του είπεν:

- Εγώ δεν θα έρθω στο γάμο. Τι να κάμω να 'ρθω, αφού έχασα και τα δεκατρία παιδιά μου μόνο να πεθάνω παρακαλώ.

Αλλά τον καλούσαν και τον ξανακαλούσαν, τον ζάλισε κι η κακιά η γυναίκα του που ήθελε σιργιάνια: άιντε να πάμε, άιντε να πάμε, και ξεκίνησαν και πήγαν.

Έγινεν ο γάμος με όλα τα μεγαλεία.

Η μητριά, μόλις είδε τη βασιλοπούλα με τα δώδεκα τ' αδέρφια της, αμέσως τ' αναγνώρισε και γι' αυτό ήθελε να φύγει, αλλά η βασιλοπούλα δεν την άφησε, και λέει:

- Κανείς δε θα φύγει, προτού κεραστεί και μας πει την ιστορία του.

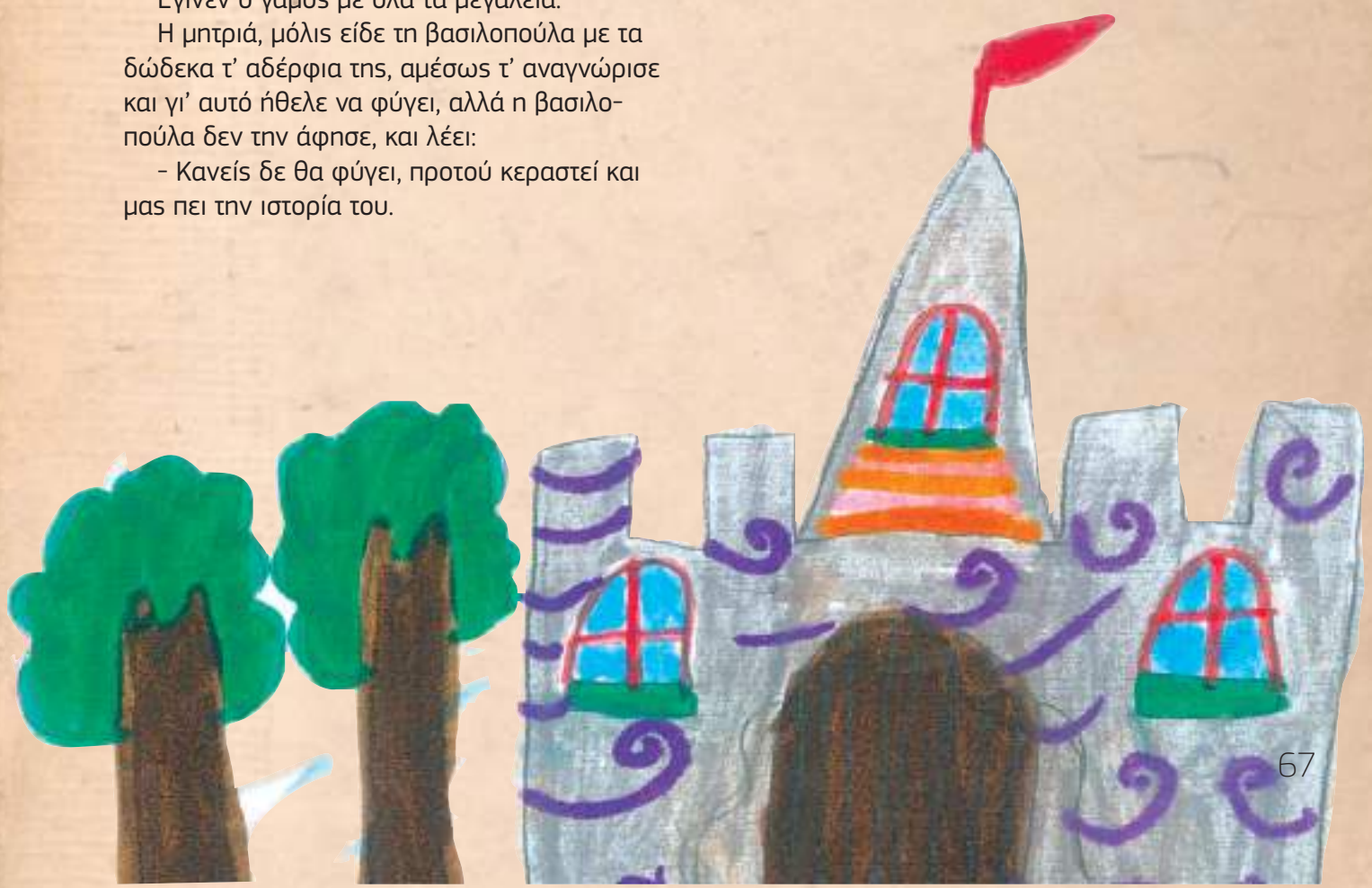
Κεράστηκαν τα δώδεκα τ' αδέρφια και είπαν την ιστορία τους. Ο πατέρας τους, μόλις τ' άκουσε αμέσως αναγνώρισε τα παιδιά του!

Έρθε κι η σειρά της μητριάς να πει την ιστορία της, αλλά αυτή που ν' ανοίξει το στόμα της! Τι να πει!

Ο άντρας της τότε διάταξε να την πιάσουν και να την πετάξουν όξω από το παλάτι. Κι όλοι οι βασιλιάδες που είχαν μαζευτεί, είπαν να την κάψουν ζωντανή κι έτσι έγινε. Την έκαψαν και της βγήκαν ξινά τα μάγια της.

Η βασιλοπούλα έζησε μες στα παλάτια με τον άντρα της και τ' αδέρφια της. Κι έτσι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα.

Μέγα, Γ.Α. (2014). Από τη συλλογή «Ελληνικά Παραμύθια». Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της «ΕΣΤΙΑΣ».

Αξίες - Στόχοι

- Να αναγνωρίσουν και να συζητήσουν για την αξία της αδελφικής αγάπης
- Να αναγνωρίσουν την αξία της εργατικότητας, της επιμονής και της προσήλωσης στο στόχο.

Δραστηριότητες

Αφήγηση παραμυθιού από τον/την εκπαιδευτικό.

Αναδιήγηση από τα παιδιά.

Ερωτήσεις για την κατανόηση

Όπως:

- τι σημαίνει να λυθούν τα μάγια;
- Για ποιο λόγο αποφάσισε να κάνει η βασιλοπούλα τη θυσία να πλέκει χωρίς να μιλάει; κ.λ.π.

Συζήτηση στην ολομέλεια

Μιλάμε για την οικογένειά μας και τα αδέρφια μας

Ζωγραφική

Το κάθε παιδί ξεχωριστά, ζωγραφίζει την οικογένειά του σε ατομικό χαρτί (χαρτοδιπλωτική που μοιάζει με σπίτι και μέσα βάζουν την οικογένειά τους).

Κατασκευές

Κατασκευή της οικογένειά τους με παλάμες.

Δώσαμε στο κάθε παιδί να σχεδιάσει στο σπίτι του τις παλάμες των δικών του...κατόπιν τις έφερε στο σχολείο τις κόψαμε και τις κάναμε κάρτες. Πόσο μεγάλο αλήθεια μας φάνηκε το χέρι του μπαμπά σε σχέση με το δικό μας...

Ο καθένας μόνος του ή σε ομάδες

Δίνουμε την οδηγία κάθε παιδί ή ομάδα, να ζωγραφίσει όποια σκηνή θέλει από το παραμύθι.

Στη συνέχεια βάζουμε όλες τις ζωγραφιές σε ένα κουτί.

Παίζουμε παντομίμα

Τα παιδιά της κάθε ομάδας, τραβούν μία ζωγραφιά από το κουτί και την αναπαριστούν.

Στη μέσα πλευρά..γράψαμε ένα ποίημα για την οικογένειά μας...

Γραφική άσκηση (το σπίτι και το περιβάλλον με γραμμές)

κάνουμε με τα παιδιά χάρτη διαδρομής. Στη συνέχεια τα παιδιά τον περπατάνε.

Κάνουν τη διαδρομή - χάρτη και σε ατομικό χαρτί.

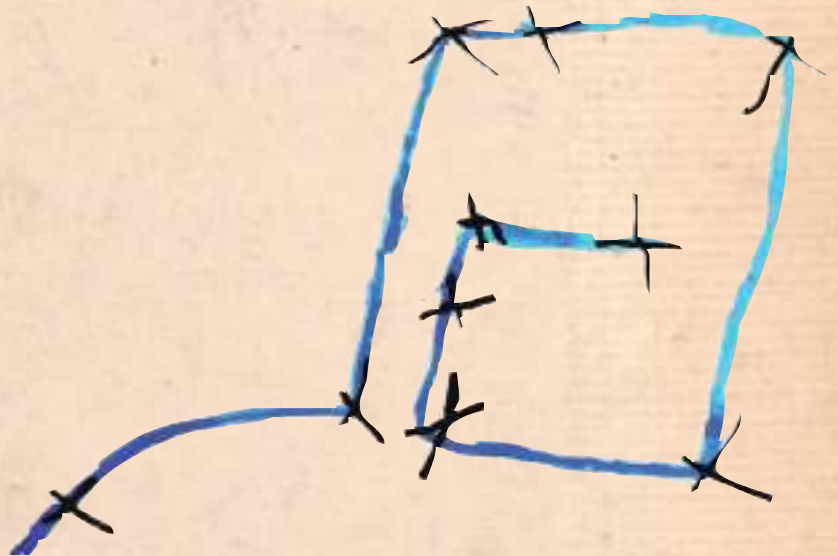
Ανάπτυξη και καλλιέργεια προφορικού λόγου (το αντίθετο της παντομίμας).

Κάνουμε ερωτήσεις πάνω στο παραμύθι.

Κάνουμε εμείς την ερώτηση και τα παιδιά απαντούν (μου αρέσει να κάνω ... γιατί...). Παράλληλα τα παροτρύνουμε να χρησιμοποιούν όσο το δυνατόν περισσότερες λέξεις.

Χάρτης διαδρομής

Κάνουμε κάρτες με τα σημεία που πέρασε η βασίλοπούλα, τις κολλάμε κάτω και

Η θεά Εστία...

η θεά του σπιτιού και της οικογένειας...τη ζωγραφίζουμε μαζί με το σπίτι της...

Αναφερόμαστε

και σε άλλα παραμύθια με μάγισσες που τα παιδιά γνωρίζουν και μιλάμε γι' αυτό που μάγεψαν.

Κάνουμε μαθηματικά

μέσα από ένα παραδοσιακό τραγούδι «Ένα είναι τ' απδόνι λαλεί μωρέ λαλεί...», του Γιώργου Χαιρέτα, μέχρι τον αριθμό 13.

Κάνουμε και κάρτες να το παίζουν. Ενθουσιάζονται πολύ μ' αυτό και το ζητάνε κάθε μέρα.

Η Λάμια

Μια φορά κι έναν καιρό ζούσε σε μια πολιτεία ένας βασιλιάς και μια βασίλισσα. Ήταν καλοί και αγαπητοί στο λαό τους. Όμως είχαν έναν μεγάλο καημό. Δεν είχαν αποκτήσει παιδιά και ήταν πολύ στεναχωρημένοι. Κάθε Κυριακή λοιπόν άνοιγαν τις πύλες του παλατιού και μαζεύονταν τα παιδιά της πολιτείας να παίξουν στην πλατεία μπροστά από το παλάτι για να ακούν τις χαρούμενες φωνές τους και να ξεχνούν λίγο τη θλίψη τους.

Μια Κυριακή πέρασε από εκεί μια γριά ζητιάνα. Τη δέχτηκαν, τη φιλοξένησαν και όπως κάθονταν εκεί στην πλατεία, πρόσεξε αυτή τη θλίψη στα μάτια του βασιλιά και της βασίλισσας και ρώτησε:

-Έχετε, όπως βλέπω όλα τα καλά του κόσμου, γιατί λοιπόν δεν είστε χαρούμενοι;

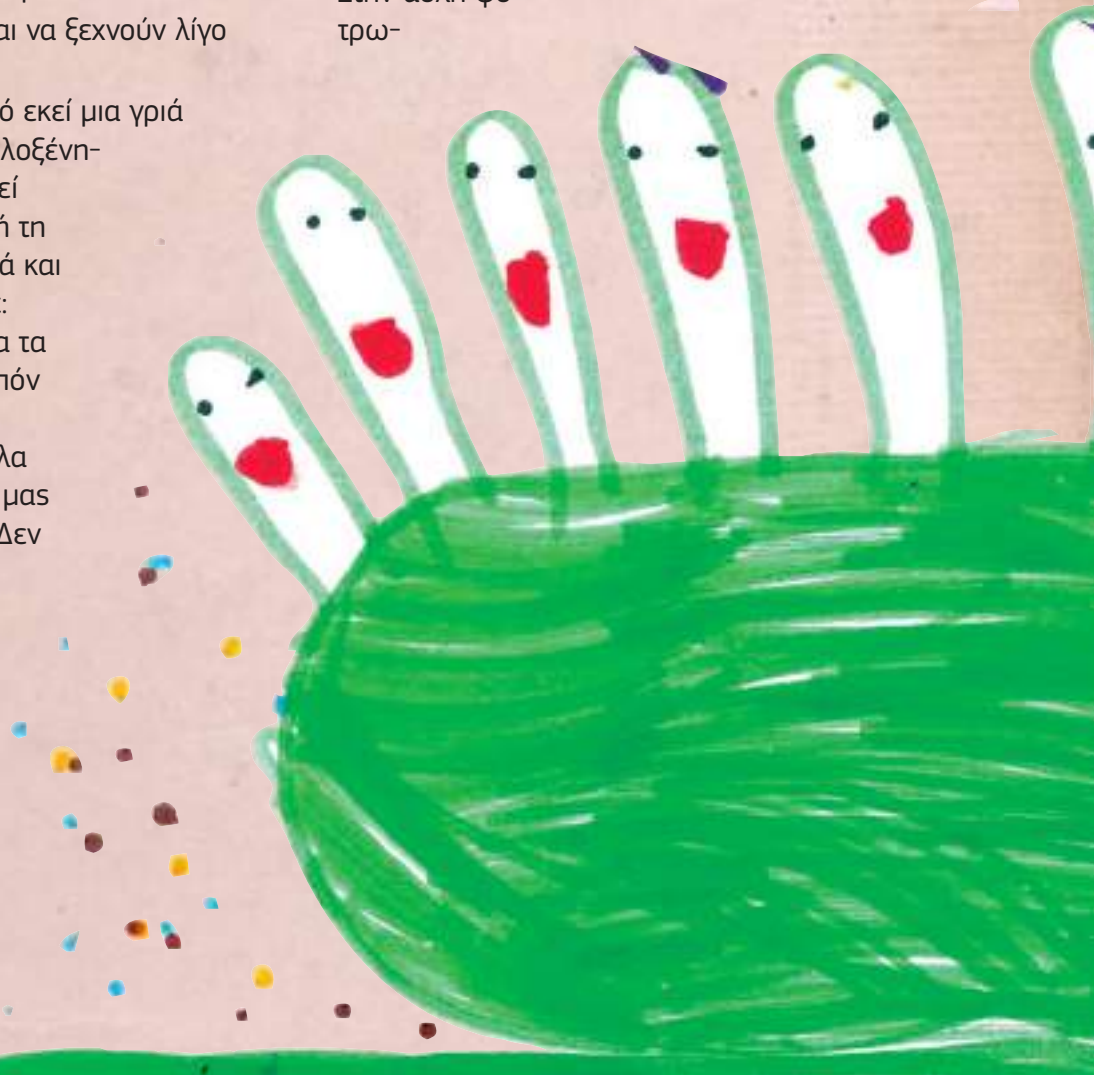
-Αχ, είπε η βασίλισσα, όλα τα καλά μπορεί να έχουμε, μας λείπει όμως το κυριότερο. Δεν μπορέσαμε να αποκτήσουμε παιδιά.

-Θα σας βοηθήσω εγώ, είπε τότε η γριά, γιατί είστε καλοί άνθρωποι. Θα σας δώσω δύο μήλα. Θα τα κόψετε και τα δύο στη μέση. Ένα κομμάτι θα το

φάει ο βασιλιάς, ένα η βασίλισσα, ένα θα δώσετε στη φοράδα σας και ένα στη σκύλα σας. Τα σπόρια τους δε θα τα πετάξετε, αλλά θα τα σπείρετε στην αυλή σας.

Έτσι κι έγινε και η ζητιάνα έφυγε. Σε λίγους μήνες πράγματι έκανε η βασίλισσα δύο δίδυμα αγόρια, ίδια σα δυο σταγόνες νερό. Έκανε η φοράδα δυο ίδια πουλαράκια και η σκύλα δύο ίδια κουταβάκια.

Στην αυλή φύτρω-

σαν δύο κυπαρίσσια. Στο παλάτι η ζωή άλλαξε. Όλοι ήταν χαρούμενοι.

Τα παιδιά μεγάλωσαν και έγιναν δυο όμορφα παλικάρια. Μια μέρα ξαφνικά ένας γιος είπε:

-Θέλω να φύγω, να πάω να γνωρίσω άλλα μέρη και ανθρώπους, να κάνω τη δική μου τύχη.

Μόλις το άκουσε αυτό ο βασιλιάς και η βασίλισσα στενοχωρήθηκαν πολύ.

-Πού θα πας; του είπαν. Εμείς, τόσα χρόνια χωρίς παιδιά, ήμασταν σαν πεθαμένοι. Εσείς είστε η χαρά και το νόημα της ζωής μας. Εδώ έχεις ό,τι θέλεις, γιατί να φύγεις; Το παιδί όμως δεν άκουγε τίποτα. Ήταν αποφασισμένο. Του έδωσαν λοιπόν το ένα από τα δύο άλογα και το ένα από τα δύο σκυλιά, του έδωσαν και την ευχή τους και με πόνο τον είδαν να φεύγει.

Δρόμο παίρνει, δρόμο αφήνει έφτασε ένα βράδυ σε μια άγνωστη πολιτεία. Χτύπησε την πόρτα σε ένα σπιτάκι και άνοιξε μια γριούλα.

-Μπορώ να μείνω εδώ απόψε, γιατί ταξιδεύω μέρες και είμαι κουρασμένος; τη ρώτησε.

-Και βέβαια να μείνεις, είπε η γριούλα.

Έβαλαν τα ζώα στο στάβλο και του έδωσε να φάει. Την ώρα που έτρωγε είπε το βασιλόπουλο ότι ήθελε να γνωρίσει τα μέρη σ'

αυτή την πολιτεία πριν συνεχίσει το δρόμο του.

-Να βγεις το πρωί, του είπε η γιαγιά, όμως πρόσεχε προς τα πού θα πας. Στην άκρη του δάσους είναι ένα μονοπάτι χορταριασμένο. Δεν πρέπει να το ακολουθήσεις γιατί στο τέλος του, στην άκρη του γκρεμού, ζει μια γριά μάγισσα. Σε όποιον έχει φτάσει εκεί του έχει ρίξει μια μαγική σκόνη και τον μαρμάρωσε. Έχει πολλούς ανθρώπους και ζώα μαρμαρωμένα. Κάνε τη βόλτα σου και το βράδυ έλα πάλι να κοιμηθείς εδώ.

-Ευτυχώς που μου το είπες, για να προσέχω, απάντησε εκείνος, όμως είχε άλλο σχέδιο στο νου του.

Σαν ξημέρωσε, πήρε το άλογό του και το σκύλο του και ξεκίνησε. Μόλις όμως απομακρύνθηκε πήρε το μονοπάτι που του είχε πει η γιαγιά να αποφύγει. Προχώρησε και έφτασε στην καλύβα της μάγισσας. Μόλις την είδε κατέβηκε από το άλογο και όρμησε πάνω της. Εκείνη όμως πρόλαβε να του ρίξει τη μαγική της σκόνη και τον μαρμάρωσε και αυτόν και το άλογο και τον σκύλο. Άδικα τον περίμενε στο σπιτάκι της η γριούλα να επιστρέψει το βράδυ, όπως της είχε υποσχεθεί.

Μόλις το παλικάρι μαρμαρώθηκε, το ένα κυπαρίσσι στην αυλή των γονιών του μαράθηκε. Το είδαν εκείνοι και άρχισαν να κλαίει.

-Κάτι κακό έπαθε το παιδί μας, είπαν.

-Θα πάω εγώ να δω τι έπαθε ο αδελφός μου, είπε τότε ο άλλο βασιλόπουλο.

Ο βασιλιάς και η βασίλισσα έπεσαν να πεθάνουν από τη στεναχώρια τους.

-Πού θα πας και θα μας αφήσεις, του έλεγαν. Χάσαμε το ένα μας παιδί, τώρα θα χάσουμε και το άλλο; Θα μείνουμε πάλι μόνοι μας. Και έκλαιγαν και το παρακαλούσαν να μη φύγει. Αυτός όμως δεν άλλαζε γνώμη με τίποτα. Πήρε το δεύτερο άλογο και το δεύτερο σκυλί ζήτησε την ευχή τους και ξεκίνησε.

Ακολούθησε τον ίδιο δρόμο που είχε πάρει ο αδελφός του και έφτασε και αυτός βράδυ έξω από το

σπιτάκι της γριού-
λας. Χτύπησε την πόρτα, βγήκε εκείνη και μόλις τον είδε τρελάθηκε από τη χαρά της. Δεν κατάλαβε ότι ήταν άλλο το παλικάρι που στεκόταν στην πόρτα της, γιατί τα δυο παιδιά αλλά και τα δυο σκυλιά και τα δυο άλογα ήταν ίδια σα δυο σταγόνες νερό. Τον έβαλε λοιπόν μέσα στο σπίτι και πριν εκείνος προλάβει να πει τίποτα του λέει:

-Πού ήσουν παιδί μου τόσες μέρες; Ανησυχούσα μήπως πέρασες από τη μάγισσα και σε μαρμάρωσε.

Αμέσως αυτός κατάλαβε τι είχε συμβεί στον αδελφό του. Δεν είπε όμως την αλήθεια για να μη στενοχωρήσει τη γριούλα. Είπε μόνο:

-Όχι βέβαια, δεν πήγα προς τη μάγισσα. Απλώς, όπως απομακρύνθηκα, έχασα τον δρόμο για το σπίτι σου. Όμως, πες μου ξανά, γιατί δεν θυμάμαι, ποιος είναι ο δρόμος για τη μάγισσα, για να προσέχω αύριο να μην πάω από κει.

Του είπε η γιαγιά για το μονοπάτι και τι παθαίνουν όσοι φτάνουν στην καλύβα της μάγισσας. Ύστερα έπιασε να μαγειρέψει, για να του βάλει να φάει. Βγήκε στον κήπο, μάζεψε σπανάκια, τα καθάρισε και έκανε σπανακόρυζο. Έφαγε το βασιλόπουλο και ευχαρίστησε τη γιαγιά, όμως δίψασε και ζήτησε νερό. Του έφερε αυτή σε ένα ποτήρι μια στάλα νερό. Δεν ξεδίψασε το βασιλόπουλο και ζήτησε κι άλλο. Πάλι του έφερε η γιαγιά μια στάλα νερό στο ποτήρι.

-Μα, έκανες τόσο κόπο να μου μαγειρέψεις και λυπάσαι να μου βάλεις ένα ποτήρι νερό; απόρησε.

-Αχ! Παιδί μου, είπε τότε η γιαγιά πολύ στενοχωρημένη. Το νερό στην πολιτεία μας το φυλάει ένα κακό τέρας, μια λάμια και δεν το

αφήνει να φτάσει ως εδώ.

Για να το αφήσει πρέπει να της στέλνουμε κάθε χρόνο μια νέα κοπέλα για να την φάει. Φέτος είναι η σειρά της βασιλοπού-
λας και όλοι στο παλάτι έπιασαν να πεθάνουν από τη στενοχώρια τους. Αύριο ο βασιλιάς πρέπει να τη στείλει κοντά στην πηγή.

Έπεσε ο νέος για ύπνο, όμως όσα άκουσε εκείνο το βράδυ γύριζαν στο μυαλό του και δεν τον άφηναν να κοιμηθεί. Το πρωί πήρε το άλογο και το σκύλο του, χαιρέτησε τη γριούλα και της είπε να τον περιμένει το βράδυ. Ακολούθησε την κοίτη του ποταμού, που ήταν άδεια από νερό και δεν άργησε να φτάσει κοντά στην πηγή. Εκεί στην άκρη σε ένα ξέφωτο βρήκε μια κοπέλα που καθόταν κι έκλαιγε.

-Τι έχεις και κλαις; Τη ρώτησε παρόλο που κατάλαβε ποια ήταν.

-Είμαι η κόρη του βασιλιά, είπε εκείνη και με έστειλε ο πατέρας μου με τον υπηρέτη του να με φάει η λάμια για να ελευθερώσει το νερό.

-Θα μείνω εδώ να σε βοηθήσω, είπε το παλικάρι.

Άναψαν μια φωτιά και κάθισαν δίπλα.

-Άσε με να ξαπλώσω στα πόδια σου και αν με πάρει ο ύπνος φώναξέ με μόλις φανεί το τέρας, της είπε.

Έτσι ξάπλωσε, ακούμπησε το κεφάλι του στα πόδια της και, όπως εκείνη

του χάιδευε τα μαλλιά και όπως ήταν κουρασμένος και άπνους τον πήρε αμέσως ο ύπνος.

Μόλις όμως φάνηκε από μακριά η λάμια, η βασιλοπούλα στον πανικό της, αντί να ξυπνήσει το παλικάρι, άρχισε να κλαίει. Ένα καυτό δάκρυ έπεσε στο μέτωπό του και τον ξύπνησε. Μόλις κατάλαβε αυτός τι συμβαίνει τη μάλωσε:

-Δε σου είπα να με ξυπνήσεις; Έτσι που κάνεις θα μας φάει και τους δυο το τέρας.

Πράγματι η λάμια που τους είχε δει και τους δύο από μακριά ακουγόταν να φωνάζει με ανθρώπινη φωνή:

-Τι χαρά, έναν ζήτησα δυο μου έστειλαν να φάω και όλο πλησίαζε.

Ήταν ένα φοβερό ερπετό που είχε σώμα φιδιού και εννέα κεφάλια και από κάθε στόμα έβγαινε μια μεγάλη γλώσσα.

-Σκύλε, φώναξε το βασιλόπουλο στο σκύλο του, που ήταν ένα μεγάλο και δυνατό σκυλί, πιάσε την από το λαιμό και κόψε όλα τα κεφάλια, αλλά πρόσεχε να μη χαλάσεις τις γλώσσες.

Όρμησε πράγματι ο σκύλος και άρχισε μια φοβερή μάχη με το τέρας. Όμως, μόλις κατάφερε να κόψει ένα κεφάλι, άλλο φύτευε στη θέση του. Πήρε τότε το βασιλόπουλο ένα κλαδί που ήταν κάτω το άναψε από τη μια άκρη του στη φωτιά που έκαιγε ακόμη και κρατών-

τας το από την άλλη άκρη έκαιγε κάθε λαιμό που έκοβε ο σκύλος, ώσπου το τέρας ξεψύχισε. Άρχισε τότε το βασιλόπουλο να κόβει τις γλώσσες και να τις βάζει στον τουρβά του. Όμως ξέχασε μία γλώσσα. Πήρε ύστερα τη βασιλοπούλα στο άλογό του και την άφησε κοντά στο παλάτι.

-Πήγαινε, της είπε και πες σε όλους ότι η λάμια δε θα σας ενοχλήσει ξανά.

Ο ίδιος γύρισε στο σπιτάκι της γιαγιάς και όπως ήταν κουρασμένος, έπεσε να κοιμηθεί χωρίς να πει τίποτα.

Όμως ο υπηρέτης του βασιλιά, που ήταν κρυμμένος για να δει τι θα συνέβαινε στη βασιλοπούλα, είδε ότι έγινε. Μόλις έφυγαν οι δυο νέοι πήγε και έκοψε την τελευταία γλώσσα της λάμιας. Ύστερα έτρεξε και πρόλαβε τη βασιλοπούλα πριν μπει στο παλάτι. Την άρπαξε από το λαιμό και της είπε:

-Τώρα που θα μπορούμε στο παλάτι θα πεις σε όποιον σε ρωτήσει ότι εγώ σκότωσα τη λάμια, αλλιώς θα σε σκοτώσω.

Ο υπηρέτης ήξερε τη διαταγή που είχε βγάλει από πριν ο βασιλιάς: «Όποιος καταφέρει να σκοτώσει τη λάμια θα πάρει τη βασιλοπούλα γυναίκα του». Μπήκαν λοιπόν στο παλάτι, μπροστά ο υπηρέτης, και πίσω του η βασιλοπούλα θλιμμένη. Ο υπηρέτης χοροπηδούσε χαρούμενος, κουνούσε πέρα δώθε τη γλώσσα που είχε κόψει από τη λάμια και τραγουδούσε:

-Σκότωσα τη λάμια, σκότωσα τη λάμια!

Μόλις είδε ο βασιλιάς την κόρη του ζωντανή τρελάθηκε από τη χαρά του και δεν πρόσεξε τη θλίψη της. Την αγκάλιασε και τη ρώτησε:

-Αλήθεια είναι κόρη μου ότι αυτός σκότωσε τη λάμια;

-Ναι πατέρα, αλήθεια είναι, είπε εκείνη και έσκυψε το κεφάλι.

Ο βασιλιάς τότε, κρατώντας την υπόσχεσή του ανακοίνωσε ότι αρχίζει το γλέντι του γάμου ανάμεσα στον υπηρέτη και τη βασιλο-

πούλα. Άρχισαν τα όργανα να παίζουν και έστρωσαν τα τραπέζια. Όμως η ώρα περνούσε και τα τραπέζια ήταν άδεια από φαγητά. Πήγε ο βασιλιάς στα μαγειρεία και έβαλε τις φωνές στις μαγείρισσες:

-Τι κάνετε εδώ τόσες ώρες; Οι καλεσμένοι περιμένουν να φάνε και τα φαγητά δεν φαίνονται πουθενά!

-Άρχοντά, είπαν οι μαγείρισσες, συμβαίνει κάτι περίεργο. Μόλις βγάζουμε τα ψητά έρχεται ένα μεγάλο σκυλί και τα κλέβει!

Μόλις το άκουσε αυτό ο βασιλιάς θύμωσε ακόμη πιο πολύ. Φώναξε δύο στρατιώτες και τους διέταξε:

-Μόλις εμφανιστεί ξανά αυτό το σκυλί να το ακολουθήσετε και να μου φέρετε εδώ και το σκυλί και το αφεντικό του.

Πράγματι οι στρατιώτες ακολούθησαν το σκυλί και το είδαν να μπαίνει στο σπιτάκι της γιαγιάς που φιλοξενούσε το βασιλόπουλο. Χτύπησαν την πόρτα και όταν άνοιξε η γιαγιά της είπαν:

-Πάρε το σκύλο σου και πάμε στο παλάτι γιατί ο βασιλιάς θύμωσε που τον στέλνεις και κλέβει τα φαγητά από το παλάτι.

-Δεν είναι δικό μου το σκυλί, είπε η γιαγιά και ούτε ήξερα από πού τα φέρνει τα φαγητά.

Ξύπνησε με τη φασαρία το βασιλόπουλο και τους εξήγησε ότι ο σκύλος είναι δικός του. Ανέβηκε λοιπόν στο άλογό του και μαζί με το σκύλο ακολούθησε τους στρατιώτες. Όταν έφτασαν στο βασιλιά και του εξήγησε ότι κοιμόταν όσο ο σκύλος έκλεβε τα φαγητά από το παλάτι, διέταξε ο βασιλιάς τους στρατιώτες να σκοτώσουν το σκυλί.

-Μην το σκοτώσεις, είπε το παλικάρι, γιατί αυτός ο σκύλος σκότωσε τη λάμια και απάλλαξε τον τόπο σου από αυτήν την κατάρρα.

-Τι είναι αυτά που λες; Ο υπηρέτης μου σκότωσε το τέρας και τώρα τον παντρεύω με την

κόρη μου, όπως είχα υποσχεθεί, είπε ο βασιλιάς.

-Πού είναι ο υπηρέτης να του μιλήσω, είπε το βασιλόπουλο.

Βγήκαν στην αυλή και είδαν τον υπηρέτη να χορεύει μπροστά στα όργανα και να τραγουδάει: «σκότωσα τη λάμια, σκότωσα τη λάμια» και τη βασιλοπούλα να κάθεται σε μια γωνιά αμίλητη και λυπημένη. Πάει κοντά του το βασιλόπουλο και τον ρωτάει:

-Εσύ είσαι που λες ότι σκότωσες τη λάμια;

-Ναι, εγώ, λέει ο υπηρέτης.

-Και πού είναι οι αποδείξεις σου;

-Να, λέει αυτός και βγάζει από το σάκο του τη γλώσσα της λάμιας.

-Μόνο αυτή τη γλώσσα είχε;

-Όχι, είχε κι άλλες. Βάζει τη γλώσσα μέσα στο σάκο, την ξαναβγάζει και, κάνοντας συνέχεια το ίδιο αρχίζει να μετράει: μία, δύο, τρεις, τέσσερις...

-Άπλωσέ τις όλες κάτω να τις δούμε, του λέει το βασιλόπουλο.

Ο υπηρέτης δεν ήξερε τι να κάνει. Λέει τότε το βασιλόπουλο στο σκύλο:

-Πήγαινε στο άλογο και φέρε μου τον τουρβά μου.

Μόλις τον φέρνει ο σκύλος, παίρνει και τον αδειάζει και πέφτουν από μέσα όλες οι υπόλοιπες γλώσσες.

Αρχίζει να τρέχει τότε ο υπηρέτης να σωθεί και πίσω του ο σκύλος να τον κυνηγάει μέχρι που χάθηκε και ούτε τον ξαναείδαν σε εκείνα τα μέρη. Παντρεύτηκε τότε το βασιλόπουλο με τη βασιλοπούλα και άρχισαν γλέντια και χαρές που κράτησαν μέρες και η βασιλοπούλα ήταν τώρα ευτυχισμένη.

Αφού τέλειωσε ο γάμος, σηκώθηκε το πρωί το βασιλόπουλο και είπε στη γυναίκα του:

-Θα πάω μια βόλτα να γνωρίσω τα μέρη γύρω από την πολιτεία. Θα πάρω μαζί μου μόνο το σκύλο μου.

Έφτασε στο δάσος και βρήκε το μονοπάτι που του είχε πει η γριούλα. Προχώρησε με το σκύλο σιγά και αθόρυβα και πλησίασε στην καλύβα της μάγισσας. Εκείνη τη στιγμή αυτή

ήταν σκυμμένη πάνω από μια κατσαρόλα και κάτι ανακάτευε.

-Σκύλε, πιάσε την από το λαιμό, αλλά μην την πνίξεις. Την αρπάζει ο σκύλος από το λαιμό και την κρατούσε σφιχτά.

-Ποιο είναι το φάρμακο που ξεμαρμαρώνει αυτούς που μαρμάρωσες; Τη ρώτησε το βασιλόπουλο.

-Αυτό εκεί, λέει αυτή βραχνά γιατί από το σφίξιμο του σκύλου δε μπορούσε να μιλήσει καλά. Παίρνει το βασιλόπουλο το φάρμακο, το δοκιμάζει σε μερικούς που ήταν μαρμαρωμένοι γύρω, δεν έγινε τίποτα.

-Σφίξε την πιο δυνατά, αλλά μην την πνίξεις, είπε πάλι στο σκύλο. Ποιο είναι το φάρμακο; Ξαναρώτησε τη μάγισσα. Του έδειξε αυτή ένα άλλο μπουκάλι, γιατί τώρα δεν μπορούσε να μιλήσει καθόλου. Δοκίμασε από αυτό και είδε τους ανθρώπους να ζωντανεύουν.

-Τώρα πνίξε τη και πέταξέ τη στο γκρεμό, είπε στο σκύλο και έτσι έγινε.

Έριξε ύστερα το φάρμακο και ζωντάνεψε όλους τους ανθρώπους και τα ζώα που ήταν μαρμαρωμένοι. Βρήκε ανάμεσά τους και τον αδελφό του με το άλογο και το σκύλο του. Αγκαλιάστηκαν τα δυο αδέρφια και έκλαψαν από χαρά. Αμέσως στην αυλή των γονιών τους το μαραμένο κυπαρίσσι ζωντάνεψε. Το είδαν αυτοί και χάρηκαν και περίμεναν με ανυπομονησία το γυρισμό των παιδιών τους. Στο δρόμο για το παλάτι διηγήθηκε στον αδερφό του όσα είχαν γίνει.

Μόλις έφτασαν στο παλάτι και τους είδε η βασιλοπούλα έμεινε με το στόμα ανοιχτό. Δε μπορούσε να ξεχωρίσει ποιος ήταν ο άντρας

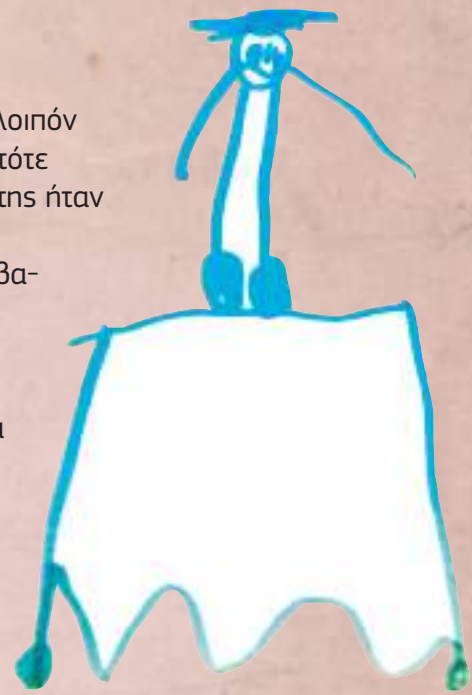
της. Της διηγήθηκε λοιπόν όλη την ιστορία και τότε έμαθε ότι ο άντρας της ήταν βασιλόπουλο.

Βρέθηκε και μια βασιλοπούλα από ένα γειτονικό βασίλειο, γιατί τον καιρό εκείνο κάθε πολιτεία είχε το δικό της βασιλιά, και παντρεύτηκε και το άλλο βασιλόπουλο και έγιναν καινούρια γλέντια.

Πήραν ύστερα τις γυναίκες τους και γύρισαν στο παλάτι του πατέρα τους. Ο βασιλιάς με τη βασίλισσα δεν ήξεραν τι να κάνουν από τη χαρά τους. Λένε ότι οι χοροί κράτησαν έναν ολόκληρο μήνα. Και βέβαια καλεσμένη ήταν και η γριούλα που φιλοξένησε τα δυο παιδιά και ύστερα την κράτησαν στο παλάτι να ζήσει ξεκούραστα τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής της.

Και έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα.

Παραδοσιακό παραμύθι από τη γιαγιά της Μαρίας Γκοντικούλη, Βαγγελή Παπαγιαννοπούλου από τη Νίκαια Λάρισας.

Αξίες - Στόχοι

- Να κατανοήσουν ότι ενηλικίωση σημαίνει αποφάσεις και ξεβόλεμα.(Για τα μεγαλύτερα ίσως παιδιά)
- Να κατανοήσουν τη σπουδαιότητα της αξιοποίησης της γνώσης και της εμπειρίας των μεγαλύτερων.
- Να αναγνωρίσουν την αξία της βοήθειας και της συνεργασίας.
- Να κατανοήσουν ότι το ψέμα έχει κοντά ποδάρια.

Δραστηριότητες

Αφήγηση του παραμυθιού από τον/την εκπαιδευτικό

Με το τέλος της αφήγησης, ξεσπά ενθουσιασμός και εκφράζεται η ανάγκη από τα παιδιά να το ξανακούσουν. Υπόσχομαι πως θα επανέλθουμε και αρχίζει στον κύκλο η συζήτηση για ό,τι τους ενθουσίασε, για τη Λάμια, τυχόν απορίες στην πλοκή του παραμυθιού κ.τ.λ..

Ζωγραφίζουμε το παραμύθι

Χωρισμός σε ομάδες των 4 ατόμων

21 παιδιά χωρίζονται:

Σε 4 ομάδες των τεσσάρων παιδιών και μία των πέντε .

Σύνολο 5 ομάδες.

Αρχικά κάθε ομάδα πρέπει να βρει ένα δικό της τίτλο για το παραμύθι.

Μοιράζονται λευκά χαρτιά και δίνονται 40 λεπτά στις ομάδες για να ολοκληρώσουν τη

συ-
νεργασία τους και
τις ζωγραφιές τους.

Η κάθε ομάδα ζωγραφίζει το παραμύθι σε 4 ενότητες-σκηνές. Κάθε παιδί της ομάδας διαλέγει ποιο κομμάτι της ιστορίας θέλει να ζωγραφίσει σε συμφωνία με τους υπόλοιπους, αρκεί να καλύψουν οι ζωγραφιές όλη την ιστορία.

Οδομέλεια

Κάθε ομάδα εξηγεί πώς δούλεψε:

Τι δείχνει κάθε ζωγραφιά, ποιον τίτλο βρήκε, τι ζωγράφισε κάθε μέλος της ομάδας. Με το τέλος κάθε παρουσίασης λύνονται και οι απορίες των άλλων παιδιών για το τι εικονίζεται εδώ κι εκεί, σχολιάζονται τυχόν ελλείψεις ή διαφορές από τον κύριο μύθο.

Τέλος πρώτου δώρου.

Υπόσχομαι να ξαναεπιστρέψω στις ζωγραφιές τους αλλά και στη Λάμια που τόσο τους άρεσε.

Δημιουργώντας επιτραπέζια παιχνίδια.....

Η ιδέα δόθηκε από ένα επιτραπέζιο παιχνίδι στο βιβλίο των μαθηματικών. Η μεγάλη ανάγκη μας να επιστρέψουμε στη Λάμια, μας έδωσε την ιδέα να κατασκευάσουμε επιτραπέζια παιχνίδια βασισμένα στην αγαπημένη μας ιστορία.

Ποια παιχνίδια όμως; Το φιδάκι κι ο γκρινιάρης ήταν στις πρώτες προτάσεις, που έγιναν αμέσως αποδεκτές με ενθουσιασμό.

Χωρισμός σε ομάδες

Συζήτηση και σχεδιασμός.

Οι ομάδες παρέμειναν οι ίδιες. Ξεκινά η σύσκεψη των μελών τους, έχοντας μπροστά τις ζωγραφιές τους. Πρέπει τώρα να ανακαλύψουν με ποιο τρόπο θα κατασκευάσουν ένα δικό τους επιτραπέζιο παιχνίδι χρησιμοποιώντας τη Λάμια με όποιον τρόπο επιθυμούν.

Μοιράζονται χαρτιά Α3 στις ομάδες, ένα για κάθε μια.

Τα παιδιά κόβουν και κολλούν τις ζωγραφιές τους πάνω στο Α3 έτσι ώστε να ξετυλίγεται σταδιακά το παραμύθι. Μετά σχεδιάζουν στα σημεία που έχουν προαποφασίσει τους αριθμούς και τις σκάλες όταν πρόκειται να ανέβουν ή να κατέβουν, όπως το φιδάκι.

Ορίζουν την αρχή-αφετηρία και το τέλος.

Σχεδιάζουν, χαράζουν τις ευθείες, τις στήλες με τα νούμερα και στο τέλος με έντονα γράμματα το όνομα του κάθε παιχνιδιού που δεν είναι άλλο από τον τίτλο που είχε δώσει η

κάθε ομάδα στο δικό της εικονογραφημένο παραμύθι.

Τρεις από τις πέντε ομάδες επέλεξαν να φτιάξουν κάρτες με ερωτήσεις, αλλά και απαντήσεις γραμμένες στην πίσω τους πλευρά που θα έπρεπε να απαντήσει ο παίκτης αν πατούσε στο συγκεκριμένο τετράγωνο, αν φυσικά θυμόταν τη λεπτομέρεια του παραμυθιού που ζητούσε η ερώτηση. Έτσι στα τρία από τα πέντε παιχνίδια υπάρχουν σταθμοί - σημαίακια που αν πατήσεις πρέπει, για να ρίξεις το ζάρι και να προχωρήσεις, ν' απαντήσεις σωστά σε μια ερώτηση που έχει σχέση με την πλοκή του παραμυθιού.

Θα χρειαστούμε επίσης πιόνια, ένα για κάθε παίκτη και ζάρι για το κάθε επιτραπέζιο παιχνίδι.

Τα επιτραπέζια έχουν τελειώσει, πλαστικοποιούνται, όπως και οι κάρτες με τις ερωτήσεις- απαντήσεις και το ραντεβού μας ανανεώνεται για την επόμενη εβδομάδα για να παίξουμε όλες οι ομάδες με τα παιχνίδια μας.

Επιτέλους παίζουμε!!

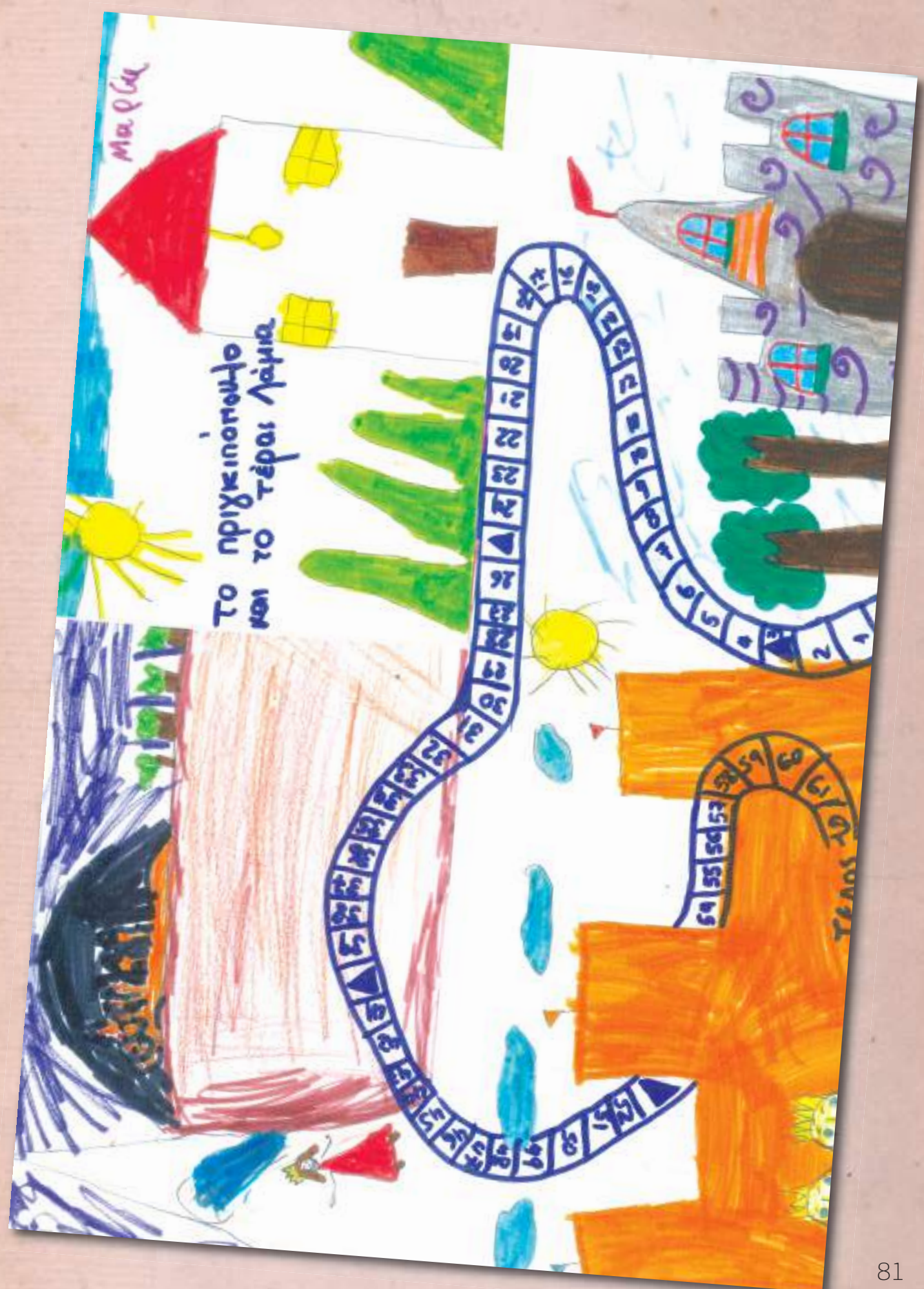
Τα παιδιά αναπλάθουν το μύθο και διασκεδάζουν !

Μα. Ρ. Γα

Το πριγκιπάκι
και το τέρας λάρμα

Παράρτημα

Προτάσεις για την επεξεργασία των παραμυθιών

1. Αφόρμηση
2. Αφήγηση
3. Αναδιήγηση
4. Δραματοποίηση
5. Έμμετρη απόδοση του παραμυθιού - δημιουργία παιχνιδιοτραγουδιού.
6. Ζωγραφική - Κατασκευές
7. Το παραμύθι αλλιώς...
8. Τα "ληρολογήματα" - λήμερικ του παραμυθιού
9. Αναστοχασμός
10. Θεατρικό Παιχνίδι
11. Καταιγισμός Ιδεών

1. ΑΦΟΡΜΗΣΗ

Πρόκειται για την πρώτη φάση, πριν την αφήγηση του παραμυθιού και κρίνεται σημαντική, καθώς στο πλαίσιο της αφόρμησης το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στο να αποσπάσουμε την προσοχή των μαθητών και να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον τους.

Κατά την αφόρμηση, προσπαθούμε να προϋδεάσουμε τους μαθητές για αυτό που θα ακολουθήσει, χρησιμοποιώντας εκπαιδευτικές τεχνικές που θα τους ξαφνιάσουν ευχάριστα και θα κινητοποιήσουν το ενδιαφέρον τους για τη συνέχεια.

Π.χ. Αφόρμηση 1ης Συνεδρίας

Το πρωί που ήρθα στο σχολείο, βρήκα στην εξώπορτα αυτό το μεγάλο και τόσο βαρύ δέμα. Χρειάστηκα τη βοήθεια του/της κου/κας., για να το φέρω μέσα στην τάξη.

Ένα παλιό μπαούλο!!!

- Τι λέτε να έχει μέσα;
- Θέλετε, να το ανοίξουμε;

Το ανοίγουμε και αρχίζουμε να ψάχνουμε. Βρίσκουμε παλιές φωτογραφίες, παλιά κεντήματα, ένα κομπολόι του παππού, κουβάρια, παλιά ρούχα και ένα κιτρινωμένο βιβλίο. Αρχίζουμε να το ξεφυλλίζουμε. Έχει παραδοσιακά παραμύθια.

2. ΑΦΗΓΗΣΗ

Μια φορά κι έναν καιρό...

Με αυτή την φράση άρχιζε πάντα το παραμύθι. Και με την ίδια φράση αρχίζουν και σήμερα. Γιατί τα παραμύθια ακόμα και σήμερα, στην εποχή της υψηλής τεχνολογίας, της τηλεόρασης και του DVD, διαδίδονται από στόμα σε στόμα και ακούγονται από τα παιδιά με την ίδια ευχαρίστηση.

Όταν τα παιδιά μαζεύονταν κάποτε γύρω από τη γιαγιά για να ακούσουν από το στόμα της το παραμύθι της ημέρας, όλα σιωπούσαν. Κανένα δεν κουνιόταν, κανένα δεν ακουγόταν, κανένα δεν διέκοπτε. Μόνο οι ανάσες τους ξεχώριζαν. Από το στόμα της γιαγιάς αποκαλύπτονταν μια φανταστική ιστορία σε αόριστο και θαμπό χρόνο. Η αφήγηση ήταν αργή, περιγρα-

φική, ζωντανή, άλλοτε χαμηλόφωνη, άλλοτε πιο έντονη και δυνατή. Εικόνες από μακρινούς τόπους και παράξενους ήρωες ξεδιπλώνονταν μπροστά στα μάτια των παιδιών, ενώ στον αέρα ελεύθερα κυκλοφορούσαν ξωτικά και μάγισσες, γοργόνες και δράκοι, σπάνια πουλιά και καλικάντζαροι, πολεμιστές και πριγκίπισσες, τέρατα και νεράιδες.

Αφήγηση παραμυθιού από τον/την εκπαιδευτικό.

Για την αφήγηση παραμυθιών σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, θα μπορούσαμε να προτείνουμε, ο/η εκπαιδευτικός να πάρει το ρόλο της γιαγιάς. Στη συνέχεια, βάζει τα παιδιά να καθίσουν στο πάτωμα σε σχήμα ημικυκλίου, κάθεται η ίδια σε χαμηλό καρεκλάκι απέναντι από τα παιδιά και αρχίζει την αφήγηση...χαμηλόφωνα, αργά, περιγραφικά...

Γενικότερα πιστεύουμε ότι δεν χρειάζονται συγκεκριμένες τεχνικές, για να αφηγηθείς τα παραμύθια.

Το πιο σημαντικό είναι, ο αφηγητής να αγαπάει τα παραμύθια για να μπορεί να αφηθεί σ' αυτά, ώστε να τα επικοινωνήσει και να επικοινωνήσει μέσω αυτών με απλότητα και κυρίως με ειλικρίνεια.

Η αφήγηση είναι σημαντική πράξη επικοινωνίας, γι' αυτό και το παραμύθι το αφηγούμαστε με ολόκληρο το σώμα μας και την ψυχή μας, δηλαδή με όλο μας τον εαυτό.

Στη συνέχεια παραθέτουμε και σας προτείνουμε κάποιες από τις απόψεις τριών παραμυθιάδων, ως γενικές κατευθύνσεις για όσους τυχόν το χρειάζονται.

Στέλιος Πελασγός

- Ζούμε τη χαρά, τον φόβο, την ανασφάλεια και τον ενθουσιασμό κάθε ήρωα, καλού ή κακού. Με την ταύτιση αυτή, τα συναισθήματα θα μεταδίδονται και στον ακροατή.

- Δεν χρειάζεται ούτε να κραυγάζουμε, ούτε να φοράμε περίεργα καπέλα.

- Δεν διαβάζουμε το παραμύθι για πρώτη φορά εκείνη τη στιγμή. Το έχουμε διαβάσει μόνοι μας προτού ξεκινήσουμε την αφήγηση.

- Διαλέγουμε ειδικό χρόνο και τόπο. Μια

γωνιά απόλυτα ήσυχη και μισοσκότεινη. Μια στιγμή της ημέρας ήρεμη. Καθιερώνουμε τον τόπο και τον χρόνο της αφήγησης ή της ανάγνωσης.

- Μετά την αφήγηση, σιωπούμε. Μόνο στη σιωπή μπορεί να δράσει το ίδιο το παραμύθι και τα σύμβολά του, η ενίσχυση της σχέσης αφηγητή - παιδιού, η τρυφερότητα της αφήγησης. (Στέλιος Πελασγός)

Μια αφήγηση γίνεται ιδιαίτερη με την αγάπη και την τρυφερότητα του αφηγητή. Ακόμα και στην περίπτωση που το παραμύθι μπορεί να είναι λίγο τρομακτικό και να προκαλεί φόβο στο παιδί, με την αγάπη και την τρυφερότητα όλα θα ξεπεραστούν και θα «ζήσουν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα».

Λίλη Λαμπρέλλη

Μπαίνουμε μέσα στις εικόνες του - γιατί με εικόνες μιλάει το Παραμύθι - με όλες μας τις αισθήσεις: Βλέπουμε τα πρόσωπα, ακούμε τις φωνές τους, μυρίζουμε, γευόμαστε... Υπάρχει μια σχέση αφής με κάθε φράση του.

Κι όταν εμείς το ζωντανεύουμε μέσα από τη μνήμη των δικών μας αισθήσεων, το ίδιο προκαλείται και σ' αυτούς που μας παρακολουθούν, και δημιουργείται η μέθεξη.

Μόνο όταν ο αφηγητής αφεθεί να μπει μέσα στο παραμύθι, μόνο τότε μπορεί αυτό να συνεπάρεται και τον ίδιο αλλά και τους ακροατές του .

Αγνή Στρομπούλη

«Η τεχνική μου είναι αυτό που είμαι»

Αφήγηση με τη βοήθεια κούκλας

Η κούκλα αναπαριστά έναν άψυχο μικρόκοσμο του σώματος του κάθε ατόμου - ήρωα, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί μια μαγική και ζωντανή ατμόσφαιρα στην αφήγηση. Πολλές φορές γίνεται ένα επικοινωνιακό πειραματικό μέσο ανίχνευσης, με το οποίο μπορούμε να εξερευνήσουμε συναισθήματα και φαντασιώσεις και να εκτονώσουμε το άγχος, τις υπαρξιακές ανησυχίες, τις εντάσεις και τους φόβους των μαθητών μας, καθώς και οτιδήποτε τους δημιουργεί ψυχικό βάρος.

Όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά, αποκομίζουν σημαντικά οφέλη από τις κούκλες ως παιδαγωγικό

- εκφραστικό μέσο, καθώς υπερβαίνουν τους φόβους κι εκφράζουν τις ανάγκες τους, μέσα από την κούκλα που προσωποποιεί τα όνειρα και τις ανησυχίες τους και εκφράζει τα βαθύτερα συναισθήματά τους. Απομυθοποιούν τέρατα και φανταστικά όντα του παραμυθιού που ίσως τους τρομάζουν κ.λ.π.

Ο/Η εκπαιδευτικός αφηγείται το παραμύθι με τη βοήθεια της κούκλας, στην οποία δίνει ρόλο, είτε εμψυχώνει ήρωα του παραμυθιού, ή παίρνει το ρόλο του μαγικού βοηθού, ή ακόμη και του προσώπου που θέτει ερωτήσεις στον/στην εκπαιδευτικό κατά τη διάρκεια της αφήγησης. Ζωντανεύει μ' αυτό τον τρόπο περισσότερο η αφήγηση, συνεπαίρνει τα παιδιά και τα εμπλέκει ακόμη περισσότερο στη διαδικασία.

Δραματοποιημένη αφήγηση (με τη βοήθεια κούκλας από τα ίδια τα παιδιά.)

Τα παιδιά που αναπαριστούν τους ήρωες του παραμυθιού, επιλέγονται τυχαία με κλήρωση, ή με όποιον άλλο τρόπο επιλέξει ο/η εκπαιδευτικός. Τα υπόλοιπα παιδιά μπορούν να έχουν ρόλους των άλλων προσώπων, ζώων, φυτών, ή και στατικών στοιχείων π.χ. βρύση, αμπέλι, δέντρο , κ.λ.π.

Για τις ανάγκες της δραματοποίησης δίνουμε στα παιδιά κορδέλες, πανιά, χαρτόνια και ότι άλλο μπορεί να συμβολίσει μέρος του σκηνικού της ιστορίας μας.

Η δραματοποίηση γίνεται βάση της αφήγησης από τους ήρωες και με εμψύχωση της κάθε κούκλας. Τα υπόλοιπα παιδιά κινούνται στο χώρο κατευθυνόμενα από την αφήγηση των ηρώων, ή με αυτοσχεδιασμούς χωρίς όμως να χαλούν τη δομή της ιστορίας.

Με τη δραματοποιημένη αφήγηση, δίνουμε στα παιδιά την ευκαιρία να συμμετάσχουν στη δράση και να βιώσουν το παραμύθι καθώς και τα στοιχεία που το αποτελούν (πρόσωπα , καταστάσεις γεγονότα, συναισθήματα). Η κούκλα στα χέρια των παιδιών παίρνει ψυχή, ταυτίζεται με τον ήρωα και γίνεται το απόλυτο εργαλείο για να προσλάβουν, να επεξεργαστούν, να αποκωδικοποιήσουν και να κατανοήσουν τα μικρά παιδιά τα μηνύματα που «στέλνουν» οι ήρωες του παραμυθιού.

3. ΑΝΑΔΙΗΓΗΣΗ

Αφού τελειώσει η αφήγηση, σιωπούμε και αφήνουμε 2-3 λεπτά να μεσολαβήσουν, ώστε το παιδί να μείνει και να αναστοχαστεί - επικοινωνήσει με το παραμύθι.

Στη συνέχεια ζητάμε από τα παιδιά να αναδιηγηθούν το παραμύθι, αναπτύσσοντας έτσι τη δική τους κριτική και αφηγηματική ικανότητα και όχι μόνο.

Ανάλογα με την ηλικία των παιδιών και την δραστηριότητα, χρειάζεται περισσότερο ή λιγότερο η βοήθεια του/της εκπαιδευτικού.

Η αναδιήγηση είναι μία τεχνική που θα μας βοηθήσει να καταλάβουμε πια είναι τα σημαντικά σημεία του παραμυθιού για τα ίδια τα παιδιά, πώς αντιλαμβάνονται τα γεγονότα από τη δική τους οπτική γωνία, πώς τα ιεραρχούν και πώς τα παρουσιάζουν.

Και στην αναδιήγηση δεν υπάρχουν συγκεκριμένες τεχνικές. Για να βοηθήσουμε κάποιους που ίσως το χρειάζονται, προτείνουμε.

1. Εικονογράφηση του παραμυθιού, από τα παιδιά, αφού τα χωρίσουμε σε ομάδες. Οι ομάδες επιλέγονται τυχαία με κλήρωση ή με κορδέλες ή όπως αλλιώς κρίνει ο εκπαιδευτικός. Αφού εικονογραφηθεί το παραμύθι γίνεται αναδιήγηση από τα ίδια τα παιδιά, χρησιμοποιώντας τις ζωγραφιές τους.

2. Ζητούμε να μας πουν τους κεντρικούς ήρωες του παραμυθιού, να τους περιγράψουν, πώς τους φαντάζονται κ.λ.π

4. ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Τα παιδιά ζωντανεύουν με κίνηση το παραμύθι. Η δραματοποίηση είναι μια απολαυστική και ιδιαίτερα αγαπητή δραστηριότητα, που μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, με διάφορους τρόπους:

1. Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι
2. Την παντομίμα
3. Το παιχνίδι ρόλων

Τα παιδιά με τη δραματοποίηση:

1. Διευρύνουν τις εμπειρίες της ζωής και της μάθησης.
2. Παίρνουν πληροφορίες.
3. Αναπτύσσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες.

4. Απελευθερώνονται από τις εντάσεις.

5. Αναπτύσσουν δημοκρατική σχέση μεταξύ τους.

6. Αισθάνονται τη χαρά της δημιουργίας.

7. Μαθαίνουν να ξεκουράζονται και να συγκεντρώνονται.

8. Πειραματίζονται με την κίνηση του σώματος.

9. Χρησιμοποιούν τις αισθήσεις τους.

10. Διεγείρουν τη φαντασία τους.

11. Το παίξιμο των ρόλων των ηρώων και αντιηρώων του παραμυθιού, μπορεί να μειώσει τους φόβους γι' αυτούς.

12. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να μάθει πολλά για τους μαθητές/μαθήτριες του (φόβους, ανησυχίες, αξίες κτλ.) και να τους γνωρίσει καλύτερα.

Τα παιδιά (σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό που συντονίζει και παράλληλα ενθαρρύνει) και ανάλογα πάντα με το παραμύθι, επιλέγουν τους ρόλους που θα παίξουν.

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να λειτουργήσει με δύο τρόπους:

1. Να χωρίσει την τάξη σε τόσες ομάδες, όσοι και οι ρόλοι. Σ' αυτή την περίπτωση τα παιδιά επιλέγουν την ομάδα σύμφωνα με το ρόλο που θέλουν να παίξουν.

2. Να χωρίσει την τάξη σε ομάδες και η κάθε ομάδα να δραματοποιήσει ολόκληρο το παραμύθι μέσα από μια εσωτερική διεργασία διανομής των ρόλων.

Οι μαθητές δραματοποιούν το παραμύθι.

Στόχος μας είναι στη δραματοποίηση του παραμυθιού να συμμετέχει όλη η τάξη-ομάδα.

5. Έμμετρη απόδοση του παραμυθιού - δημιουργία παιχνιδοτραγουδιού.

Η δραστηριότητα έχει ως εξής:

Ο/η εκπαιδευτικός δίνει το έναυσμα και τραγουδά το πρώτο στίχο της ιστορίας. Τα παιδιά καλούνται να απαντήσουν στο στίχο. Όπου δυσκολεύονται βοηθάει η παιδαγωγός.

« τρία αδέρφια περπατούν και τη τύχη τους ζητούν. Τι να ψάχνουν για να βρουν;

(τα παιδιά δίνουν απαντήσεις)

- Φαγητό, χωράφια, σπίτι, λεφτά, γυναίκα και δουλειά.

Ένα γέρο συναντούν του μιλούν και του ζητούν:

- Θέλω πρόβατα πολλά, άσπρα, μαύρα, καφετιά.

Και ο γέρος στη στιγμή με το μαγικό ραβδί, εμφανίζει πρόβατα, άσπρα μαύρα καφετιά.

Δύο αδέρφια περπατούν και τη τύχη τους ζητούν. Τι γυρεύουν για να βρουν;

(τα παιδιά απαντούν με τον ίδιο τρόπο)....

Ένα γέρο συναντούν του μιλούν και του ζητούν:

- Θέλω αμπέλια πράσινα με σταφύλια κόκκινα, για να παίρνω το ζουμί και να φτιάχνω το κρασί.

Και ο γέρος στη στιγμή με το μαγικό ραβδί εμφανίζει εκεί μπροστά, πολλά σταφύλια ζουμερά.

Ένας νέος περπατά και την τύχη του ζητά. Τι να ψάχνει για να βρεί;

(τα παιδιά δίνουν απαντήσεις...)

- Απ' τη βρύση τη μικρή, μέλι να τρέχει με ορμή. Χρυσό, γλυκό μέλι να στάζει και όποιοι σταματά, να δοκιμάζει.

Το ραβδί ο γέρος κουνά, κάνει ξανά τα μαγικά και από τη βρύση τη μικρή, μέλι τρέχει με ορμή και σκεπάει όλη τη γη.

Το παιχνιδιοτραγούδι μπορεί να δραματοποιηθεί από τα παιδιά, να προστεθούν ήρωες ανάλογα με τον αριθμό που θέλουμε να διδάξουμε, ακόμη και να παραλλαχθεί αφήνοντας τους μαθητές να ζητούν από τον ήρωα της ιστορίας ότι αυτά θέλουν. Καλό είναι να υπάρχουν επαναλαμβανόμενα έμμετρα μοτίβα για να αποστηθίζονται από τα παιδιά.

Επίσης για την καλύτερη απόδοση μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτοσχέδια μουσικά όργανα ενισχύοντας έτσι το ρυθμό αλλά και την κίνηση των παιδιών μας.

6. ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ – ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ- ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Εκατομμύρια χρόνια πριν, ο άνθρωπος ήταν δημιουργός του μύθου. Τόσο οι προφορικοί μύθοι όσο και οι γραπτοί έχουν βαθιές ρίζες στην ιστορία. Ως μορφή λόγου οι μύθοι είναι διαποτισμένοι με οπτικές εικόνες και είναι πηγή έμπνευσης για μικρούς και μεγάλους καλλιτέχνες.

Γνωρίζουμε καλά ότι η σημασία του παραμυθιού - μύθου στη ψυχολογία του ανθρώπου

είναι τεράστια. Μέσα από τα παραμύθια ο άνθρωπος δίνει εξηγήσεις για τη δύναμη της φύσης, ευελπιστεί για έναν καλύτερο κόσμο, εξηγεί το ανεξήγητο, προσεγγίζει το άπιαστο και μακρινό, διασκεδάει ή προβληματίζεται.

Το παραμύθι μπορεί και εκφράζει επιθυμίες και πόθους του καθένα μας, ξυπνά τα αισθήματα και τη φαντασία μας, αναπτύσσει την ελεύθερη σκέψη και αντιμετωπίζει το δυνάστη στις καταπιεσμένες κοινωνίες, λειτουργεί λυτρωτικά σε μεγάλους και μικρούς.

Πόσοι και πόσοι καλλιτέχνες δε χρησιμοποίησαν το παραμύθι για να εκφράσουν με το δικό τους τρόπο τα ενδόμυχα της ψυχής τους, τις ανάγκες τους, τις φοβίες τους, τα καταπιεσμένα τους αισθήματα...

π.χ. «Το βασιλόπουλον της Βενεδιάς» του Χαμπή Τσαγγάρη και

«η Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων» Σαλβαντόρ Νταλί

Με τον ίδιο τρόπο το παιδί της πρώτης σχολικής και σχολικής ηλικίας, μέσα από το παραμύθι, μπορεί να φτιάξει όμορφες εικόνες και να γεμίσει το μυαλό του με χρώματα και φαντασία ανάλογα με τη διάθεσή του. Η ίδια ανάγκη που εκφράζει τον ενήλικα καλλιτέχνη οδηγεί το κάθε παιδί ανεξαρτήτως φύλου, φυλής, κουλτούρας και πολιτισμού να ζωγραφίσει μια εικόνα του παραμυθιού, να εκφράσει το δικό του «κρυφό μήνυμα» μέσα απ' αυτή...να εμπνευστεί από το ονειρικό και το φανταστικό που κρύβεται στο υποσυνείδητό του και εύκολα βγαίνει στην επιφάνεια μετά το άκουσμα του παραμυθιού.

Το «έργο τέχνης» του λιλιπούτειου καλλιτέχνη λειτουργεί ως γλώσσα για να εκφράσει την οργή, το θυμό, τη ζήλια, την αδιαφορία, αλλά και το θαυμασμό, την αγάπη και το σεβασμό στους ήρωες του παραμυθιού.

Το πάντρεμα του λόγου με την εικαστική δημιουργία μπορεί να οδηγήσει το παιδί στην κατανόηση του κόσμου. Εξαρτάται από τον/την εκπαιδευτικό πώς θα καθοδηγήσει τον μαθητή στη διαδικασία της εικονογράφησης του παραμυθιού που αφηγήθηκε στα παιδιά της τάξης. Πώς θα βρει τον τρόπο να τονίσει και να κάνει κατανοητά στους μαθητές τα κρυμμένα μηνύματα, πώς θα ξεσκεπάσει τις βαθύτερες σκέψεις των χαρακτήρων του παραμυθιού, ξεκλειδώνοντας τα μυστήρια της ψυχής τους.

Σε ένα κόσμο φτιαγμένο από “μεγάλους” το παιδί ταυτίζεται με το ρόλο που παίρνει μέσα από το παραμύθι και τον αποτυπώνει στις ζωγραφιές του. Και όσο εμείς κοιτάμε και νιώθουμε χαμένοι στη «μετάφραση» αυτών των έργων τέχνης, οι ίδιες οι ζωγραφιές του, ανοίγουν την πόρτα στα συναισθήματα του μικρού μας ζωγράφου.

Τα παιδιά σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό, αξιοποιώντας και πλαισιώνοντας το υλικό του παραμυθιού, μπορούν να περάσουν σε δραστηριότητες που σχετίζονται με:

**ζωγραφική,
κολάζ,
κατασκευή μάσκας,
κατασκευή χάρτινης φιγούρας,
κατασκευή κούκλας,
κατασκευή παζλ,
κατασκευή επιτραπέζιων και επιδαπέδιων παιχνιδιών και
κατασκευή σκηνικών για τις ανάγκες της δραματοποίησης.**

Οι παραπάνω δραστηριότητες μπορούν να είναι, είτε αυτόνομες, είτε συμπληρωματικές.

Επίσης είναι κάποιες από τις τεχνικές που προτείνουμε και οι οποίες λειτούργησαν κατά την πιλοτική εφαρμογή του υλικού. Άρα ο ρόλος τους είναι καθαρά βοηθητικός για κάποιους εκπαιδευτικούς που ίσως το χρειάζονται. Αν δεν τις χρειάζεστε ή δεν σας ταιριάζουν, βαδίστε σύμφωνα με τις ανάγκες τις δικές σας και της τάξης-ομάδας σας.

7. Το παραμύθι αθλιώς...

Χωρίζουμε τους μαθητές σε ομάδες των 4-5 ατόμων και η κάθε ομάδα μπορεί ανάλογα με τα ενδιαφέροντά της να επιλέξει να ασχοληθεί με το ίδιο ή διαφορετικό θέμα.

Να γράψουν ένα παραμύθι παρουσιάζοντας αλλαγμένους τους ήρωες - χαρακτήρες του παραμυθιού.

Μία άλλη ομάδα μπορεί να γράψει ένα παραμύθι ή μια ιστορία που θα έχει άλλη εξέλιξη και οι ήρωες θα κάνουν άλλες επιλογές.

Κάποια άλλη ομάδα μπορεί να γράψει ένα ποίημα το οποίο μπορεί στη συνέχεια να μελοποιήσουν οι ίδιοι οι μαθητές

8. Τα «ληρολογήματα» - λίμερικ του παραμυθιού

Λίμερικ ονομάζεται ένα είδος ποίησης, που αποτελείται από μια χιουμοριστική στροφή πέντε στίχων και έχει ομοιοκαταληξία που ακολουθεί τον κανόνα αα-ββ-α, δηλαδή ο 1ος στίχος ομοιοκαταληκτεί με τον 2ο και τον 5ο στίχο και ο 3ος με τον 4ο.

Είναι ποιήματα σύντομα, σατιρικά ή απλώς κωμικά, α-νοηματικά/ά-λογα.

Τα λίμερικ πρωτοδημοσιεύτηκαν στην Αγγλία, με ρίζες από παραδοσιακές - λαϊκές ποιητικές φόρμες στα 1719. Αναγνωρίστηκαν ως δόκιμο ποιητικό είδος το 1846, με το έργο του Εδουάρδου Ληρ: «Το βιβλίο των ανοησιών» (The book of nonsense). Το έργο αυτό πρόσφερε στην Ποίηση μια ανάλαφρη, παιχνιδιάρικη διάσταση και μια πρωτόγνωρη ελευθερία.

Τον Ληρ τον μιμήθηκαν μεγάλοι συγγραφείς, όπως ο Σουίνμπερν, ο Τένυσον, ο Κίπλινγκ, αλλά μάλλον δεν μπόρεσαν να τον φτάσουν.

Στην Ελλάδα, πρώτος που αποπειράθηκε να γράψει λίμερικ είναι ο Γιώργος Σεφέρης. Μάλιστα, πήγε να αποδώσει τον όρο στα ελληνικά με τη λέξη «ληρολόγημα», συνδυάζοντας το όνομα του Ληρ με τη λέξη «λήρος», που σημαίνει τρελή κουβέντα, ασυνάρτητα λόγια. Το 1975 εξέδωσε μια συλλογή από λίμερικ, με τον τίτλο «Ποιήματα με ζωγραφιές σε μικρά παιδιά».

Οι πρώτοι μελετητές της Ιστορίας της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας (Δ. Δάκος και Χ. Σακελλαρίου) αντιμετώπισαν το λίμερικ επιφυλακτικά έως και απορριπτικά. Υποστήριζαν ότι αφήνει τελικά στη ψυχή του παιδιού ένα κενό και δεν οικοδομεί μέσα του κάτι θετικό.

Σύγχρονοι μελετητές (Β. Αναγνωστόπουλος, Αλ. Ακριτόπουλος), όμως, επισημαίνουν την αξία του μέσα στις δυνατότητες της λογοπλασίας, του χιούμορ και του ρυθμού που το διακρίνουν.

Ο Gianni Rodari, το θεωρεί ως ιδανικό ποιητικό είδος στη σχολική τάξη, τόσο ως ακρόαση, απαγγελία- αποδοχή, όσο και ως τρόπο δημιουργικής έκφρασης από τα παιδιά.

Τα «ληρολογήματα» μπορούμε να τα φτιάξουμε ακολουθώντας τον παρακάτω πίνακα που προτείνεται από τους συγγραφείς του Ανθολό-

γιου Λογ. Κειμένων της Α' και Β' Δημοτικού:

1. Ήταν .....(κάποιος-παρουσίαση του πρωταγωνιστή)
2. που .....(κάτι του συνέβαινε ή αποκαλύπτεται η ιδιότητά του)
3. όμως.....(κάτι έκανε)
4. και..... (κάτι είπε),
5. ....(βρες ένα περίεργο επίθετο για αυτόν)

Ακολουθώντας τον παραπάνω πίνακα, ενθαρρύνουμε τα παιδιά να φτιάξουν τα δικά τους λίμερικ, χρησιμοποιώντας πρόσωπα, αντικείμενα και καταστάσεις του παραμυθιού.

Μερικά ληρολογήματα των παιδιών:

Ένας άνθρωπος φτωχός, έψαχνε να βρει δουλειά

Για καλή του τύχη όμως βρήκε μια κρυφή σπηλιά

Κι όταν μπήκε μέσα εκεί

Γέμισε γρήγορα το σακί

Με πολλά πολλά φλουριά.

9. Αναστοχασμός

Μπαίνουμε στον κύκλο και ζητάμε από τα παιδιά να σκεφτούν αν το παραμύθι που άκουσαν, τους θύμισε κάποιο άλλο παραμύθι ή κάποια ιστορία που διάβασαν ή άκουσαν από τους γονείς τους, τους παππούδες τους, ή από κάποιον δικό τους, ή κάτι που έζησαν.

Επίσης, στο πλαίσιο του αναστοχασμού, ζητάμε από τους μαθητές να μας πουν, αν γνωρίζουν (αν δεν γνωρίζουν οι ίδιοι, μπορούν να συμβουλευτούν τους γονείς ή τους παππούδες τους) παροιμίες που το νόημά τους ταιριάζει με το νόημα – νοήματα του παραμυθιού.

Σ' αυτή τη δραστηριότητα μπορούν να συμμετέχουν και οι εκπαιδευτικοί.

10. Θεατρικό παιχνίδι

Το θεατρικό παιχνίδι είναι ένα παιδαγωγικό μέσο που βοηθά το παιδί να αναπτύξει την παρατηρητικότητα του, να ανακαλύψει τις ψυχοσωματικές του δυνατότητες, να κατακτήσει την αυτογνωσία, να εξωτερικεύσει τον εσωτερικό του κόσμο, να υπερβεί τις αναστολές και τις αδυναμίες του, να επικοινωνήσει γνήσια με τον εαυτό του και το περιβάλλον, να διοχετεύσει δημιουργικά τις συναισθηματικές του εντάσεις και να κατακτήσει την ψυχοπνευματική του ισορροπία. Αποτελεί δυναμικό, μεθοδολογικό και εμπειρωτικό εργαλείο στα χέρια του δασκάλου.

Είναι ένα καθαρά δημιουργικό συμβάν που προσφέρει στα παιδιά άμεση ικανοποίηση. Δεν υπάρχει ακριβής κώδικας που να καθορίζει τι ακριβώς μπορεί να είναι ένα δημιουργικό συμβάν. Το παιδί ανακαλύπτει μόνο του ένα ρόλο, διαλέγοντας έτσι έμμεσα έναν τρόπο επικοινωνίας και έκφρασης.

Το παιχνίδι είναι η πρώτη μύηση του παιδιού στην τέχνη. Ειδικότερα το θεατρικό παιχνίδι μείνει το παιδί στο θεατρικό φαινόμενο. Το παιδί παίζει ΔΙΑ του θεάτρου και όχι ΜΕ το θέατρο. Σκοπός μας δεν είναι να διδάξουμε στα παιδιά θέατρο, ούτε να τα μετατρέψουμε σε ηθοποιούς και τους εκπαιδευτι-

κούς σε σκηνοθέτες. Μας ενδιαφέρει περισσότερο το πώς λένε κάτι, το πώς το εκφράζουν, παρά το τι λένε, γιατί το λένε πόσο σωστά ή λάθος το πράττουν.

Το Θ.Π δεν είναι παράσταση. Αντίθετα μια παράσταση μπορεί να είναι ένα θεατρικό παιχνίδι.

Ένα ολοκληρωμένο θεατρικό παιχνίδι διεξάγεται σε 3 ή 4 φάσεις.

Α΄ φάση: Απελευθέρωσης

Στη φάση αυτή βοηθούμε τα παιδιά :

- Να απελευθερωθούν από αναστολές και δισταγμούς.
- Να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Το παιδί κινείται και εκφράζεται ελεύθερα στο χώρο. Με τα παιχνίδια σωματικής έκφρασης το παιδί οξύνει την παρατηρητικότητά του, χαλαρώνει, αυτοσυγκεντρώνεται, αποκτά πιο έντονα την αίσθηση του χώρου και του χρόνου.

Β΄ φάση: το παιχνίδι των ρόλων

Πρόκειται για το στάδιο της αναπαραγωγής.

Τα παιδιά στη φάση αυτή ανακαλύπτουν ρόλους, αναπαράγουν και συνθέτουν σύντομους διαλόγους, «μύθους», μέσω των οποίων οι ρόλοι λειτουργούν. Βρίσκουν λύσεις, οδηγούνται σε συγκρούσεις και προβαίνουν σε διάφορες συνθέσεις. Μεταμφιέζονται και αλλάζουν τα σημεία όψης ανάλογα με το ρόλο που επέλεξαν. Διαμορφώνουν ένα περιβάλλον δράσης με διάφορους τρόπους και υλικά. Παίζουν διάφορους ρόλους ανάλογα με το πώς αισθάνονται.

Γ΄ φάση : σκηνικός αυτοσχεδιασμός

Είναι το στάδιο ανάπτυξης και εκτέλεσης ενός θεματολογικού άξονα. Η φαντασία τους ασκείται με έναν εποικοδομητικό τρόπο σε κάτι συγκεκριμένο. Με την κίνηση ή και το λόγο φτάνουν σ' ένα σκηνικό αυτοσχε-

διασμό, συνθέτοντας τους ρόλους, τις σκηνές και τα θέματα που τα απασχόλησαν. Επιλέγουν τα μουσικά, ηχητικά ακούσματα, τα σκηνικά αντικείμενα και προχωρούν στην τέλεση ενός δρώμενου που παρήγαγαν τα ίδια.

Δ΄ φάση : Ανάλυση – συζήτηση

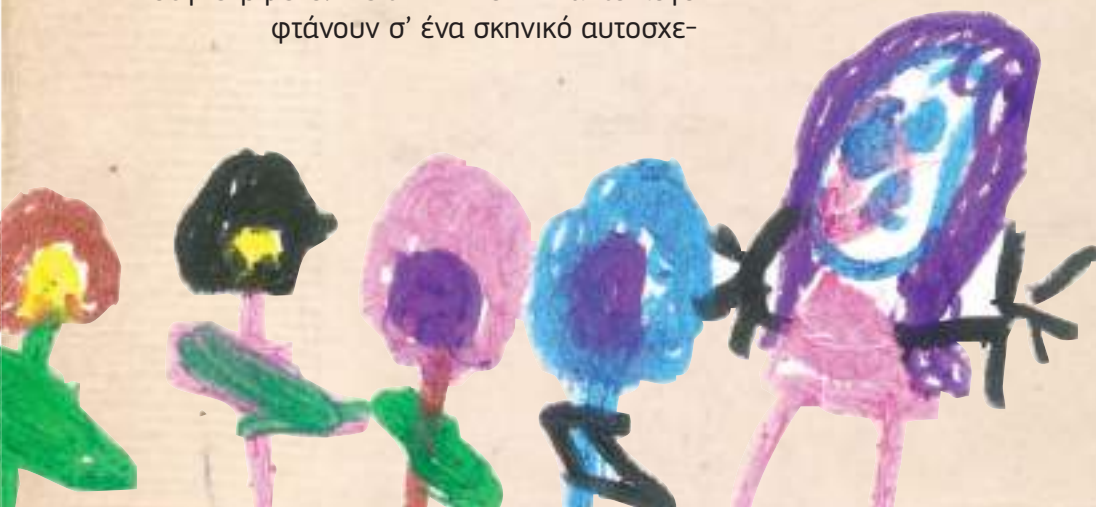
Είναι το στάδιο μιας πολλαπλής επεξεργασίας. Το θεατρικό παιχνίδι μπορεί να τελειώσει με το τέλος της τρίτης φάσης. Μπορεί όμως και να ακολουθήσει συζήτηση και ανάλυση επάνω στις δραστηριότητες που προηγήθηκαν, στον τρόπο που παίχτηκαν οι διάφοροι ρόλοι και τα θέματα. (Απόσπασμα από κείμενο της Μαρίνας Α. Νάσαινα από τη ΔΙΗΜΕΡΙΔΑ 28 ΟΛΟΗΜΕΡΩΝ ΠΙΛΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ)

11. Καταιγισμός Ιδεών

Ο καταιγισμός ιδεών (brainstorming) είναι ένα ιδιαίτερα χρήσιμο εργαλείο για τον/την εκπαιδευτικό και ταυτόχρονα εύκολα εφαρμόσιμο, αφού δεν απαιτεί από τους μαθητές να έχουν ειδικές γνώσεις για το προς μελέτη ζήτημα και δεν χρειάζεται ιδιαίτερη προετοιμασία από τον/την εκπαιδευτικό. Οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία ανακαλώντας και εκφράζοντας ελεύθερα (χωρίς το άγχος της αξιολόγησης ή της κριτικής) προϋπάρχουσες γνώσεις ή αντιλήψεις για το θέμα. Πολλές φορές οι έννοιες που αναφέρονται ίσως και να έχουν λίγη ή καθόλου σχέση με το θέμα, αλλά με αυτό τον τρόπο συλλέγονται ιδέες που ίσως να αξιοποιηθούν σε μεταγενέστερο στάδιο (Courau, 2000 οπ. αναφ. στο Βασάλα και Φλογατη, 2002)

Η τεχνική εφαρμόζεται συνήθως στο πλαίσιο μιας τάξης με συντονιστή τον/την

εκπαιδευτικό. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί στα αρχικά στάδια διερεύνησης ενός ζητήματος, με στόχο τη διερεύνηση των ποικίλων διαστάσεων του, τη διασαφήνιση μιας ή περισσότερων εννοιών, τη διαπί-

στώση του επιπέδου των μαθητών, αλλά και την ανάδειξη τυχόν παρανοήσεων που πιθανόν να έχουν για το θέμα. Μπορεί επίσης να εφαρμοστεί και κατά τη διάρκεια μιας δραστηριότητας διερεύνησης ή επίλυσης προβλήματος (Βασάλα και Φλογατη, 2002) για καθορισμό της μετέπειτα πορείας.

Σύμφωνα με τους Lahiry et al (1988, οπ. αναφ. στη Δημητρίου, 2009), η εφαρμογή του καταγισμού ιδεών εξελίσσεται στα ακόλουθα τέσσερα στάδια:

1) Οι μαθητές/τριες ενημερώνονται για τη μέθοδο που θα ακολουθηθεί και προσδιορίζεται ο χρόνος ολοκλήρωσης της.

2) Η διαδικασία ξεκινάει με την εισαγωγή ενός θέματος. Δεν ενδιαφέρει αν οι μαθητές/τριες κατέχουν ή όχι το θέμα, το ζητούμενο είναι να ανακαλέσουν σχετικές προϋπάρχουσες ιδέες τους. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν εικόνες, λέξεις, φράσεις, μικρά κείμενα, σύντομη προβολή ταινίας που αφορά ένα πρόβλημα. Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους μαθητές/τριες να εκφραστούν γι αυτό γρήγορα, με λέξεις ή σύντομες εκφράσεις ενώ ο ίδιος σημειώνει όλες τις ιδέες στον πίνακα, αποφεύγοντας να υποδείξει τις δικές του ιδέες (Βασάλα και Φλογατη, 2002). Στο στάδιο αυτό δεν επιτρέπονται σχόλια ή παρατηρήσεις, όλες οι ιδέες είναι σεβαστές και καταγράφονται σε κλίμα συνεργασίας σεβασμού και αποδοχής της διαφορετικής άποψης

3) Στη συνέχεια γίνεται συζήτηση κατά την οποία αναλύονται, σχολιά-

ζονται και αξιολογούνται οι απόψεις που έχουν καταγραφεί, απορρίπτονται κάποιες που δεν σχετίζονται άμεσα με το θέμα και προτείνονται νέες. Ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους μαθητές/τριες να προτείνουν κριτήρια ομαδοποίησης και να προχωρήσουν σε ταξινόμηση των ιδεών που προέκυψαν από τον καταγισμό και να τις ξαναγράψουν σε στήλες : π.χ. αιτίες, αποτελέσματα, συναισθήματα κλπ. Μ' αυτόν τον τρόπο θα αναδειχθούν οι πολλαπλές διαστάσεις του θέματος. Σ' αυτό το στάδιο ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να προχωρήσει σε επεξεργασία των θεμάτων που προέκυψαν και να αναθέσει στους μαθητές/τριες μια δραστηριότητα ατομικής εργασίας ή εργασίας σε μικρές ομάδες. (Δημητρίου, 2009).

4) Τέλος γίνεται μια αποτίμηση της εμπειρίας και αξιολογούνται οι γνώσεις και οι εμπειρίες που αποτίμησαν οι μαθητές/τριες, αλλά και οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν. Μέσα από τη σύγκριση των ιδεών τους «πριν» και «μετά» συζητούνται οι μεταβολές που έχουν εμφανιστεί σε γνώση, αισθήματα, αξίες κτλ.

Δραστηριότητες

Τα παρακάτω δραστηριότητες, παιχνίδια και ασκήσεις είναι κάποιες από τις πολλές που υπάρχουν για παιδιά που συμμετέχουν σε ομάδες που δουλεύουν βιωματικά. Μπορεί να αποδειχθούν πολύ ωφέλιμες όταν χρησιμοποιούνται με προγραμματισμό και οργάνωση, βοηθώντας την γνωριμία, την ενίσχυση της εμπιστοσύνης, της κατανόησης και της συνεργασίας.

Στο διαδίκτυο μπορείτε να βρείτε πολύ περισσότερα. Δουλέψτε με αυτά που εσείς αισθάνεστε καλά να εφαρμόσετε.

1. Δραστηριότητες για το χωρισμό των παιδιών σε ζευγάρια

Μπορείτε:

- να χωρίσετε τα παιδιά ανά δύο.
- να βάλετε τα παιδιά στη σειρά σύμφωνα:
- με το μήνα γέννησής τους,
- το αρχικό γράμμα του ονόματός τους,
- το ύψος τους κλπ. και να τα χωρίσετε.
- να μοιράσετε ζευγάρια με κάρτες στην τύχη, π.χ. «Τομ» και «Τζέρι»,
- κάρτες με αθροίσματα - μία κάρτα με την πράξη, μία με το αποτέλεσμα,
- να ταιριάξετε γράμματα, σημάδια, σχήματα, διακοσμητικές κάρτες (παλιές ευχετήριες κάρτες κομμένες στα δύο), κάρτες με ζώα που ταιριάζουν, ή να βρείτε ζευγάρια μιμούμενοι τις φωνές ζώων.
- να ζητήσετε από τα παιδιά να βρουν κάποιον με τον οποίο έχουν κάτι κοινό, π.χ. ίδιο χρώμα ματιών, ρούχων, μαλλιών.
- να μοιράσετε κομμάτια σπάγκο σε διαφορετικά μήκη, δύο από το καθένα, και να βάλετε τα παιδιά να τα ταιριάξουν.
- να βάλετε τα παιδιά να σχηματίσουν κύκλο. Αρχίστε να μετράτε κυκλικά και ζητήστε από τα παιδιά να βρουν ένα άτομο του οποίου το νού-

μερο όταν προστεθεί στο δικό τους δίνει άθροισμα κατά ένα μεγαλύτερο από το σύνολο των ατόμων.

- να ζητήσετε από τα παιδιά να σχηματίσουν ζευγάρια με κάποιον που δεν έχουν συνεργαστεί ξανά στο παρελθόν.

2. Δραστηριότητες για το χωρισμό των παιδιών σε τριάδες/μικρές ομάδες

Μπορείτε:

- να χρησιμοποιήσετε τις περισσότερες από τις στρατηγικές που αναφέραμε.
  - να μοιράσετε οικογένειες σχημάτων, π.χ. τρίγωνα, κύκλους... στις ομάδες για να τα ταιριάξουν.
  - να φτιάξετε παζλ από παλιές ευχετήριες κάρτες που οι ομάδες θα πρέπει να τις συμπληρώσουν.
  - να ζητήσετε από τα παιδιά να γυρνάνε στο δωμάτιο ωστόσο διευκρινίσετε εσείς πόσα άτομα θέλετε στην κάθε ομάδα και να αφήσετε τα παιδιά να τις σχηματίσουν.
  - να ονομάζετε το κάθε παιδί από τον κύκλο με το όνομα ενός συστατικού για σαλάτα, μετά τα παιδιά θα πρέπει να φτιάξουν σαλάτες που η καθεμιά θα περιέχει τα συστατικά από μία φορά.
  - να μοιράσετε κάρτες με ονόματα τραγουδιών, τα παιδιά να τραγουδούν τη μουσική για να βρουν τις ομάδες.
  - να φτιάξετε κάρτες με γράμματα και τα παιδιά να σχηματίσουν λέξεις τριών, τεσσάρων κλπ. γραμμάτων.
  - Να χρησιμοποιήσετε τα λαχνίσματα.
- Τα λαχνίσματα**
(από το αρχαιοελληνικό ρήμα λαγχάνω= λαμβάνω κάτι με κλήρο) ή κληρωσιές όπως τις

έλεγαν αλλιώς, είναι σύντομα παιδικά τραγούδια που συνηθίζονταν στην έναρξη των δεκάδων ομαδικών παιχνιδιών που παίζονταν στις αλάνες και στις γειτονιές.

Ο βασικός σκοπός τους ήταν να καθορισθεί, με δίκαιο και παιγνιώδη τρόπο, η σειρά με την οποία τα παιδιά θα μπου σε ένα παιχνίδι η σύνθεση της κάθε ομάδας, η ομάδα που θα παίξει πρώτη και άλλα ζητήματα τέτοιου τύπου. Τα λαχνίσματα αποτελούν σημαντικό μέρος της προφορικής παράδοσης των λαών της γης (συναντούμε λαχνίσματα σε πολλές χώρες που μάλιστα μοιάζουν μεταξύ τους σε πολλές περιπτώσεις).

Βασικά χαρακτηριστικά των λαχνισμάτων:

-«Να τα βγάλουμε;». Αυτό είναι το ερώτημα που τίθεται πάντα πριν ξεκινήσει ένα λάχνισμα.
-Τα περισσότερα λαχνίσματα ξεκινάνε με τη μαγική λέξη μπουφ που προφανώς δε σημαίνει μπούφος...

-Όλα τα λαχνίσματα λέγονται συλλαβιστά και κάθε συλλαβή αντιστοιχεί και σε ένα παιδί.

-Ο κλήρος είναι η τελευταία συλλαβή του λαχνίσματος

Α μπε μπα μπλομ

Α μπε μπα μπλομ του κίθε μπλομ α μπε μπα μπλομ του κίθε μπλομ μπλιμ μπλομ. Που θα πας εκεί, στη Βόρεια Αμερική, να βρεις και τον ελέφαντα που παίζει μουσική, μ'ένα κόκκινο βρακί.

Άκατα μάκατα

Άκατα μάκατα σούκουτου μπε άμπε φάμπε ντομινέ άκατα μάκατα σούκουτου μπε άμπε φάμπε βγε.***

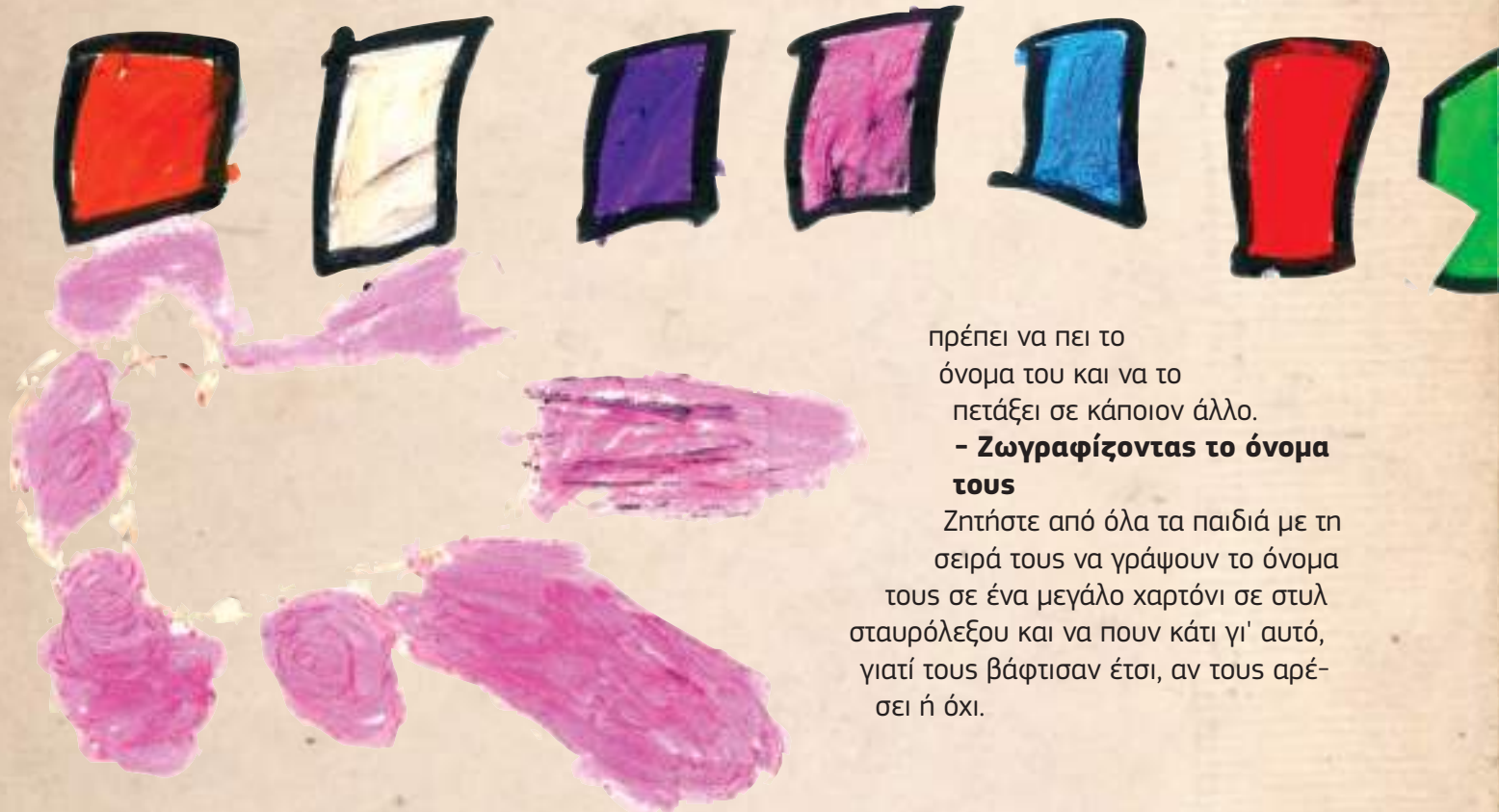
Ανέβηκα στην πιπεριά

Ανέβηκα στην πιπεριά να κόψω ένα πιπερί κι η πιπεριά τσακίστηκε και μου 'κοψε το χέρι. Δωσ' μου το μαντηλάκι σου το χρυσοκεντημένο να δέσω το χεράκι μου που είναι ματωμένο.

3. Παιχνίδια με ονόματα

- Ακίνητοι στο ίδιο σημείο

Πετάτε ένα μικρό μπαλάκι σε κάποιο παιδί από τον κύκλο που

πρέπει να πει το όνομα του και να το πετάξει σε κάποιον άλλο.

- Ζωγραφίζοντας το όνομα τους

Ζητήστε από όλα τα παιδιά με τη σειρά τους να γράψουν το όνομα τους σε ένα μεγάλο χαρτόνι σε στυλ σταυρόλεξου και να πουν κάτι γι' αυτό, γιατί τους βάφτισαν έτσι, αν τους αρέσει ή όχι.

4. Κινητικές ασκήσεις / Ενεργητικές δραστηριότητες

Δείχνω τα συναισθήματα μου

Τα παιδιά προχωρούν γύρω γύρω στο δωμάτιο δείχνοντας πώς νιώθουν εκείνη τη στιγμή - χαρούμενα, θυμωμένα, σκεφτικά, και ούτω καθ' εξής.

Η ορχήστρα

Τα παιδιά σχηματίζουν κύκλο και εσείς ζητάτε από κάθε παιδί να κάνει έναν ήχο. Στο τέλος βάλτε όλα τα παιδιά μαζί να κάνουν τους ήχους τους.

Αν κάποιος...

Φωνάζετε δυνατά «Αν κάποιος..... π.χ. παρακοιμήθηκε σήμερα το πρωί, έφαγε ένα αυγό για πρωινό κλπ..... να αλλάξει θέση». Συνεχίστε όσο χρειάζεται για να αλλάξουν θέση τουλάχιστον μία φορά όλα τα παιδιά.

Το μαγικό κουτί

Βάλτε ένα υποθετικά «μαγικό κουτί» στο κέντρο του κύκλου. Ζητήστε από όλα τα παιδιά με τη σειρά να βγάλουν κάτι από το κουτί και να κάνουν νοήματα στους άλλους για να μαντέψουν τι είναι.

5. Δραστηριότητες που καθιερώνουν την εμπιστοσύνη

Τυφλή εμπιστοσύνη

Έχουμε κλείσει τα μάτια στο ένα από τα δύο παιδιά κάθε ζευγαριού, και το άλλο πρέπει να το οδηγήσει μέσα από ένα χώρο γεμάτο εμπόδια. Ένα παιδί δίνει οδηγίες σε ένα άλλο που έχει τα μάτια κλειστά προσέχοντας ώστε αυτός/ή να μην αγγίξει τα εμπόδια.

Ολόκληρη η ομάδα σχηματίζει ένα λαβύρινθο και ένας ένας με τη σειρά προσπαθεί να βγει από αυτόν με μάτια κλειστά.

Μαντεύοντας το πρόσωπο

Τα παιδιά κινούνται μέσα στο δωμάτιο με τα μάτια κλειστά, σταματούν και ψηλαφούν το πρόσωπο κάποιου που είναι δίπλα τους προσπαθώντας να μαντέψουν ποιος είναι.

Φτιάχνοντας γλυπτά

Σε ζευγάρια ο ένας Α και ο άλλος Β τα παιδιά, με τη σειρά «πλάθουν» το ένα το άλλο, φτιάχνοντας αγάλματα στα οποία δίνουν ονόματα.

Αγγίζω

Καλή κινητική άσκηση. Ο αρχηγός φωνάζει: «Όλοι να αγγίζουν, π.χ. ένα βραχιόλι, ένα χέρι, την πλάτη κάποιου άλλου, κάτι μπλε κλπ.»

6. Παιχνίδια συνεργασίας

Κόμποι

Τα παιδιά στέκονται σε κύκλους των οκτώ ατόμων και σταυρώνουν τα χέρια μπροστά τους. Με μάτια κλειστά πιάνουν σφιχτά τα χέρια άλλων παιδιών στην τύχη σχηματίζοντας έναν ανθρώπινο κόμπο. Η ομάδα μετά πρέπει να «λύσει» τον κόμπο χωρίς να αφήσει τα χέρια.

Μουσικά γόνατα

Σαν τις μουσικές καρέκλες, αλλά όταν η μουσική σταματάει και η μία καρέκλα βγαίνει όλοι πρέπει να βρουν μία καρέκλα ή γόνατα για να κάτσουν. Κανείς δεν βγαίνει από το παιχνίδι κι έτσι όλοι καταλήγουν να κάθονται πάνω στα γόνατα κάποιου!

Χρωματιστές Βούλες στο κεφάλι

Κολλήστε χρωματιστές βούλες στο μέτωπο ή την πλάτη των παιδιών χωρίς αυτά να δουν το χρώμα. Κανείς δεν πρέπει να μιλήσει. Πρέπει να βρουν την ομάδα τους σιωπηλά με τη βοήθεια των άλλων, οι οποίοι μπορούν να κάνουν νοήματα με τα χέρια, τα μάτια, το πρόσωπο. Η επιτυχία του παιχνιδιού εξαρτάται από τη συνεργασία.

Πάζλ με συνεργασία

Μπερδέψτε κομμάτια από πάζλ φτιαγμένα από παλιές ευχετήριες κάρτες, ένα πάζλ για κάθε παιδί. Μοιράστε ίσο αριθμό κομματιών στην τύχη. Τα παιδιά χρειάζεται να συμπληρώσουν τα πάζλ αλλά δεν μπορούν να ζητήσουν κομμάτι από άλλον, μονάχα να τους το δώσουν. Είναι σημαντικό να μάθουν να φροντίζουν τους άλλους. Υπάρχουν πολλές ακόμη δραστηριότητες που μπορεί να γίνουν μέσα στην τάξη για το χωρισμό των παιδιών σε ζευγάρια και ομάδες. TACADE & ΚΕΘΕΑ (2003)

Βαλίτσες και φύγαμε...

Τσιτάτα Βασιδική

Κοινωνιολόγος - Στέλεχος Πρόληψης του Κέντρου Πρόληψης Π.Ε. Λάρισας - Ο.ΚΑ.ΝΑ.
Συντονίστρια Ομάδας

Τα παραμύθια ασκούσαν πάνω μου μια ιδιαίτερη γοητεία από μικρό παιδί. Όταν η γιαγιά μου έλεγε τη μαγική φράση» ...μια φορά κι έναν καιρό...»αυτόματα μεταφερόμουν σε έναν άλλο κόσμο. Ένα κόσμο μαγικό, γεμάτο νεράιδες, μάγισσες, δράκους, μαγεμένα βασιλόπουλα και βασιλοπούλες, σ' έναν κόσμο κατάδικό μου. Το αδύνατο γινόταν δυνατό κι αυτό με πύχαζε, με έκανε να πιστεύω πως, όπως ο ήρωας του παραμυθιού, έτσι και γω θα τα καταφέρω τελικά, ακόμα κι αν περάσω από «40 κύματα». Μου δίδαξαν αξίες χωρίς συμβουλές, δίνοντάς μου παράλληλα την ελευθερία να βρω και να βαδίσω το δικό μου δρόμο.

Με αφετηρία το Κέντρο Πρόληψης, όχημα τα παραδοσιακά παραμύθια και οδηγούς

16 εμπνευσμένες εκπαιδευτικούς, τα παραμύθια της γιαγιάς πήγαν σχολείο!

Η μεγάλη μας αγάπη για τα παιδιά και **η μεγάλη μας αγάπη** για τα παραμύθια, μας έδειξαν το δρόμο. Το δρόμο των αξιών και δεξιοτήτων - ικανοτήτων, που συναντήθηκαν και στροβιλίστηκαν στο μαντάκι των σχέσεων αλληλεπίδρασης.

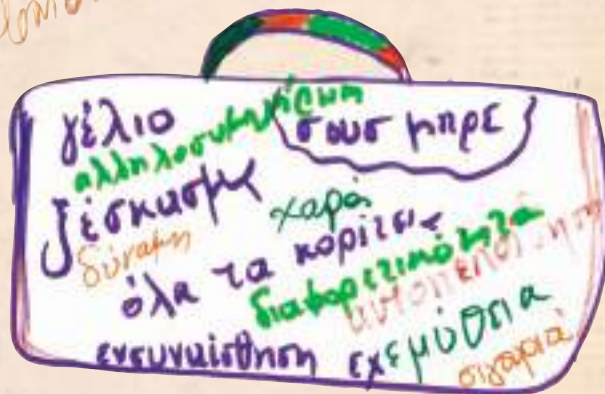
Δεν είμαστε το άθροισμα δεκαέξι εκπαιδευτικών και μιας συντονίστριας.

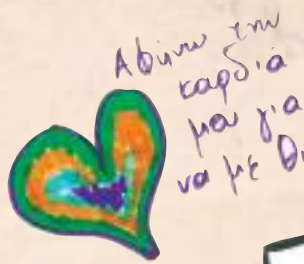
Είμαστε οι σχέσεις που αναπτύξαμε. Συναντηθήκαμε, συνηχίσαμε, συγκινηθήκαμε, εργαστήκαμε με μεράκι, πιεστήκαμε, κουραστήκαμε, χάσαμε τον προσανατολισμό... Ακουμπήσαμε η μία στην άλλη, εμπιστευτήκαμε, αγγιχτήκαμε, στηριχτήκαμε, γελάσαμε, προχωρήσαμε... Προτείνουμε...

Προτείνουμε ένα σχολείο που η γνώση θα συνηχεί με τη φαντασία και τη δημιουργικότητα. Ένα σχολείο που η γνώση θα περνάει μέσα από τις καρδιές των μαθητών και θα τις αγγίζει απαλά σαν δροσερό ενεργοποιητικό αεράκι...

*Συστάει's
αβελονόμια*

*άσχοι
για να
σπληνιστεί
η Σαλαμί*

Παρκάριστα

Αμπελώμου Ματρώνη -

Νηπιαγωγός 30ο Νηπιαγωγείο
Λάρισας

Τελειώνοντας, μετά από αρκετά χρόνια κοινής πορείας στα μονοπάτια της γνώσης, αποφασίσαμε να περιπλανηθούμε στον μαγικό κόσμο των παραδοσιακών παραμυθιών. Και αυτή τη μαγεία με τον τρόπο που η κάθε μια από μας ξέρει, τη μετέφερε μέσα στην τάξη της. Τα παιδιά με μεγάλο ενδιαφέρον άκουσαν, δούλεψαν, δημιούργησαν, διασκέδασαν. Εμείς από την άλλη, συνεργαστήκαμε, ανταλλάξαμε απόψεις, καταθέσαμε τις αγωνίες, αλλά και τους φόβους μας, τις ανησυχίες και τους προβληματισμούς μας και τελικά νομίζω ότι τα καταφέραμε!! Αυτή η εμπειρία ήταν μάθημα ζωής σ' αυτήν την ατέρμονη αναζήτηση του εκπαιδευτικού για γνώση.

Γκοντικούλη Μαρία -

Δασκάλα 22ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας
(Γ' τάξη)

Να δημιουργήσουμε δικό μας υλικό συναισθηματικής αγωγής με βάση το παραδοσιακό παραμύθι!!! Μου ακούστηκε σαν μια ασυνήθιστη πρόκληση. Δεν είχα καν επίγνωση πόσο απαιτητικό θα ήταν αυτό το εγχείρημα! Στην πορεία όμως οι όποιες δυσκολίες σιγά σιγά εξομαλύνθηκαν. Αφ' ενός λόγω της οικειότητας, της υποστήριξης, της συνεργασίας, της ανταλλαγής ιδεών στην ομάδα εργασίας και αφ' ετέρου χάρη στη δυναμική της τάξης, που πάντα μπορεί να οδηγήσει σε απρόβλεπτα και δημιουργικά μονοπάτια. Σήμερα, τέσσερα σχεδόν χρόνια μετά, κοιτάζοντας το ολοκληρωμένο υλικό, δεν μπορώ να πω με βεβαιότητα

Χρόνος

ποιο

είναι το πιο έντονο συναίσθημα. Η συγκίνηση, η ευγνωμοσύνη, το αίσθημα πληρότητας. Σίγουρα η απόκτηση μιας μοναδικής εμπειρίας με κάνει να νιώθω τυχερή, που ήμουν μέλος αυτής της ομάδας. Και να ελπίζω σε μια ενδιαφέρουσα συνέχεια...

Γρίβα Τασούλα -

Νηπιαγωγός Νηπιαγωγείο Δένδρων

Ένα όμορφο ταξίδι ολοκληρώθηκε. Η διαδρομή, μας γέμισε συναισθήματα χαράς, αγωνίας, απογοήτευσης, περηφάνειας... Φτάσαμε στον προορισμό μας με πυξίδα την φαντασία και ζήσαμε από κοινού εμπειρίες που μόνο ο μαγικός κόσμος του παραμυθιού μπορεί να μας προσφέρει. Η σχέση μας δυνάμωσε και απέκτησε γερά θεμέλια. Αυτό που δημιουργήσαμε μας συγκίνησε, μας ικανοποίησε και νιώθουμε την ανάγκη να σας το επικοινωνήσουμε...

Ζιώγα Εδισσάβη -

Νηπιαγωγός 2ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

Ένα ταξίδι ξεκίνησε πριν από δύο χρόνια στο μαγικό κόσμο των παραμυθιών. Ένα ταξίδι με τρικυμίες, με μπουνάτσα, με μποφόρια, με αέρηδες και με νηνεμιά. Μία υπέροχη περιπλάνηση. Ένα ανεπανάληπτο ταξίδι που τελειώνοντας άφησε πάνω μου τη σφραγίδα του. Ένα ταξίδι που με μεταμόρφωσε και γέμισε ευωδίες τη ζωή μου. Ένα ταξίδι που μ'έκανε να λύσω τα σχοινιά και να βγω έξω απ'το λιμάνι.

Καραούλη Γεωργία (Γιούλα) -

Νηπιαγωγός 3ο Νηπιαγωγείο Λάρισας

Ξεκίνησε σαν παραμύθι.

Η αρχή ήταν δύσκολη, στη συνέχεια όμως ταξιδέψαμε σε κόσμους μαγικούς, κόσμους παραμυθένιους, μου δόθηκε η ευκαιρία να συνεργαστώ, να ανταλλάξω απόψεις, να δημιουργήσω, να προχωρήσω ένα βήμα παραπάνω, να εξερευνήσω ακόμα και τον ίδιο μου τον εαυτό.

Το τέλος όμως της διαδρομής με γέμισε πολλά ανάμεικτα συναισθήματα, μπορεί να νιώθω ικανοποιημένη, αλλά υπάρχει μια πίκρα στο στόμα, ένα αγκάθι στην καρδιά, δυστυχώς όμως όλα τα ωραία πράγματα έχουν ένα τέλος, αλλιώς δεν θα ήταν ωραία. Ήταν ένα υπέροχο ταξίδι που πάντα θα θυμάμαι με νοσταλγία και αγάπη

Κονδυλοπούλου Μαρίνα -

Νηπιαγωγός 6ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

Κρατάει χρόνια αυτή η ομάδα μου και κρατάει καλά και γερά!!! Ως εδώ φτάσαμε βήμα βήμα, αργά, δειλά, αλλά σταθερά, βοηθώντας και συμπληρώνοντας η μια την άλλη, και ενισχύοντας σε δύσκολες στιγμές. Είναι αυτή η ομάδα μου, που με έμαθε να πατάω καλά, - γερά, σταθερά στα πόδια μου και να διαχειρίζομαι καταστάσεις, είτε σε προσωπικό, είτε σε επαγγελματικό επίπεδο. Δεν θα μου είναι ποτέ αρκετά αυτά που πήρα και θα ήθελα να συνεχίσουμε να αλληλεπιδρούμε έτσι, η μια πάνω στην άλλη και που ξέρετε μπορεί να δημιουργήσουμε πάλι...

Κορκιδάκη Κων/να -

Δασκάλα 13ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας

(Δ' τάξη)

12-1-2017

Αυτό το ταξίδι υπήρξε η αφορμή να ψάξω ξανά στα παραμύθια, άλλες φορές με τη ματιά του ενήλικα/ εκπαιδευτικού, άλλες με τις προσδοκίες του παιδιού για να βρει το αγαπημένο του παραμύθι. Ήταν ένα ταξίδι συναρπαστικό, μοναδικό, με τις δυσκολίες του, τις ανατροπές, την κούραση, τις ευχάριστες εκπλήξεις, τις πρωτότυπες ιδέες και δράσεις, μα πάνω απ' όλα ήταν ένα ταξίδι συντροφικό, παρεϊστικό, πολλές φορές και λυτρωτικό σαν απαλή βροχούλα μετά από χιόνι. Δεν ξέρω αν κερδήθηκε το στοίχημα του να φτιάξουμε όμορφες δράσεις με τα παιδιά για τα παραμύθια του τόπου μας, να τους τα γνωρίσουμε και να τ' αγαπήσουν, όπως και ν' αντιμετωπίσουν τους φόβους τους ή να ξεδιπλώσουν τη φαντασία τους. Ξέρω όμως, πως μέσα από τέτοιες συντονισμένες ομαδικές δράσεις, γινόμαστε καλύτεροι συνεργάτες, εκπαιδευτικοί, καλύτεροι ακροατές, ανθεκτικότεροι στους φόβους και στις μικρές καθημερινές μας δυσκολίες, καλύτεροι φίλοι, πλουσιότεροι σε εμπειρίες και γνώση και τελικά - ΕΛΠΙΖΩ - λίγο καλύτεροι άνθρωποι.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην ομάδα μου.

Αλήθεια, και το χρόνο να γύριζα πίσω, δε θα άλλαζα τίποτα.

Κική μου, ένα μεγάλο ευχαριστώ!

Λάππα Αραδιά -

Νηπιαγωγός 19ο Νηπιαγωγείο Λάρισας

Όταν άκουσα την ιδέα ότι θα ασχοληθούμε με τα λαϊκά παραμύθια στο σχολείο και θα τα επεξεργαστούμε σαν ομάδα αισθάνθηκα άγχος, αγωνία αλλά και πρόκληση να τολμήσω να κάνω καινούργια πράγματα. Το πρώτο που δοκίμασα ήταν η αφήγηση. Καλή εμπειρία, φοβερή αμεσότητα με τα παιδιά χωρίς να παρεμβαίνει το βιβλίο και η εικόνα που μέχρι τώρα

συνήθιζα. Ήρθα πιο κοντά στα λαϊκά παραμύθια. Έβλεπα ότι δεν είναι δυσνόητη η λαϊκή γλώσσα, δεν φοβίζει τα παιδιά το κακό τέρας, ο θάνατος κ.τ.λ. Άρχισα να ψάχνω πως θα συγκινήσω περισσότερο τα παιδιά που με κοίταζαν με ανοικτό στόμα.

Στην ομάδα η ανταλλαγή απόψεων μου έδινε φτερά, όρεξη για δουλειά, με κινητοποιούσε, ένιωθα ικανοποίηση σαν εκπαιδευτικός ότι τα καταφέρνω καλά. Αναπτυσσόταν μεταξύ μας μια θετική άμιλλα για πρωτότυπες και δημιουργικές δραστηριότητες. Στο τέλος υπήρξε ένας προβληματισμός, πως θα συγκεντρώσουμε το υλικό και πως θα το αξιοποιήσουμε. Η δύναμη της ομάδας έδωσε τη λύση και αυτή τη φορά.

Μάγγου Ελένη (Λέλλα) -

Νηπιαγωγός 2ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

Βλάστησα μέσα από τα παραμύθια της γιαγιάς Στυλιανής. Μέσα από τη λαϊκή γλώσσα, τη «φορτωμένη» με ανάμεικτα συναισθήματα, χαράς, αγωνίας, θλίψης, λύτρωσης. Διακόννησα λέξεις και εικόνες με πλούσια μνημονική και τις μετέφερα αυτούσιες στα παιδιά μου και αργότερα στους μαθητές μου.

Από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου ζω και αναπνέω μέσα από τα παραμύθια, χωρίς να παραμυθιάζομαι. Βιώνω συνεχώς στάσεις και πράξεις των παντοτινών ηρώων μου, σφραγίζω το λόγο μου με φαντασία, περιπλανιέμαι στο χθες, στο αύριο, στο μαγικό και απόκοσμο, υπενθυμίζοντας συχνά και σθεναρά τον εαυτό μου «πως η ζωή είναι αλλού».

Και χωρίς να αλλάξω σκηνικό αντάμωσα κι άλλες λάτρες των παραμυθιών και πορεύτηκα μαζί τους. Βάδισα με την Κική, την Έλση, τη Μαρίνα, την Αργυρώ κι άλλες φίλες και ρουφήξαμε ξανά τις ομορφιές των παραμυθιών που μας ανάθρεψαν, μας έπλασαν και δεν άφησαν τις ψυχές μας να γεράσουν....

Μαρούδα Θεονίτσα -

Δασκάλα 19ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας (ΣΤ΄ τάξη)

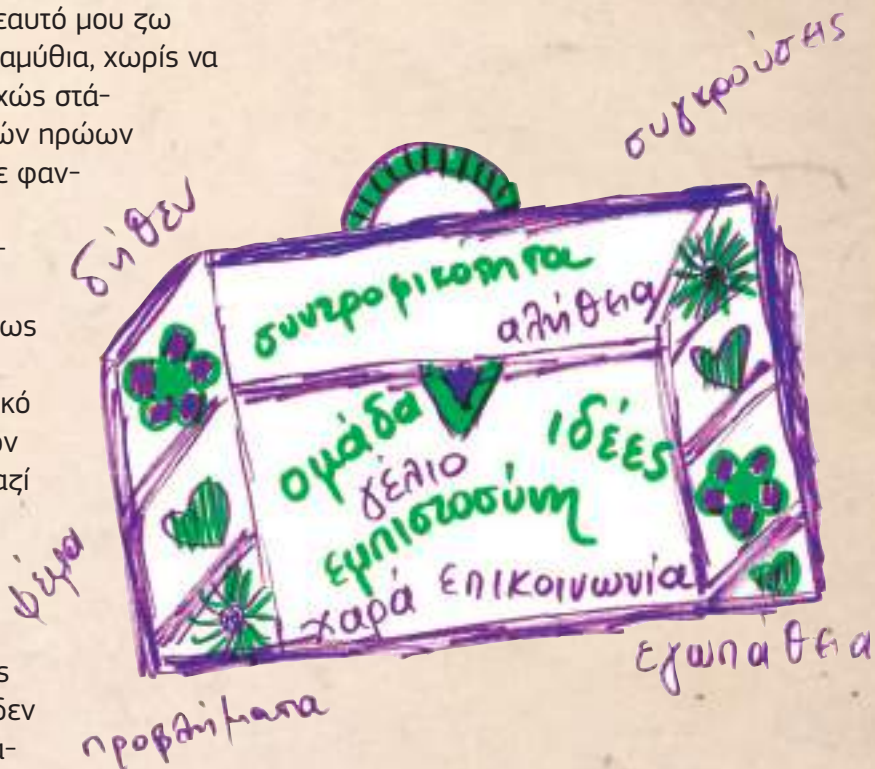
Όταν αρχίσαμε να συγκεντρώνουμε το υλικό των παραμυθιών - κάποια από αυτά με τη βοήθεια των μαθητών μας - δε μου περνούσε από το μυαλό ότι οι αξίες της υπομονής, του θάρρους, της φιλίας, της συνεργασίας, της αδερφικής αγάπης, της φιλοξενίας θα ήταν τόσο εύκολο να γίνουν κατανοητές από τα παιδιά.

Αυτά διασκέδασαν, έπαιξαν, δραματοποίησαν, τραγούδησαν, ζωγράρισαν, προβληματίστηκαν, διαφώνησαν, συμφώνησαν μέσα από τα παραμύθια τόσο φυσικά τόσο αυθόρμητα.

Δύσκολα μπορούν να μεταφερθούν όλα όσα έζησα με τους μαθητές μου. Κάθε φορά που τελειώναμε τις συναντήσεις μας κι έβλεπα στα μάτια τους ικανοποίηση, λάμψη κι ευχαρίστηση, έπαιρνα περισσότερη δύναμη και κουράγιο να συνεχίσω την προσπάθεια.

Ευχαριστώ τους μαθητές μου που με εμπιστεύτηκαν.

Ευχαριστώ την ομάδα μου που μου έδωσε την ευκαιρία να ταξιδέψω σε άγνωστους προορισμούς και να δημιουργήσω μαζί της.

Σελήνη

χωρίς αυτήν δε θα 'βγαινες στο δρόμο 'Αλλα δεν έχει να σε δώσει πια" όπως λέει και ο Καβάφης.

Ταμπάρη Ελένη -

Νηπιαγωγός 2ο Νηπιαγωγείο Αμπελών

...Η πολύ καλή συνεργασία των μελών της ομάδας μας, η πολύτιμη συμβολή, η αμέριστη βοήθεια και ο άσφογος συντονισμός της αγαπημένης μας εμπυχώτριας Κικής Τσιτάτα είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία αυτού του εκπαιδευτικού έργου με θέμα: «Τα παραμύθια της γιαγιάς πάνε σχολείο». Ο καθένας απ' τη μεριά του αλλά και συλλογικά, εκφράσαμε ιδέες ,βάλουμε στόχους , υλοποιήσαμε δράσεις, βιώσαμε συναισθήματα και κυρίως ταξιδέψαμε στον μαγικό κόσμο των παραμυθιών....ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΟΝΕΙΡΙΚΟ....Σας ευχαριστώ

Σουτζούκη Ελίσσάβητ -

Νηπιαγωγός 6ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

«Τα παραμύθια της γιαγιάς πάνε σχολείο». Έτσι ήρθαν και στο δικό μας. Παίξαμε, γελάσαμε, προβληματιστήκαμε, ζωγραφίσαμε. Μας μάγεψαν και μας και τα παιδιά. Μας έφεραν θύμισες από κείνα τα χρόνια τα παλιά, που μικρά ακόμα καθισμένα στα γόνατα της γιαγιάς, μιλάγαμε για δράκους και νεράιδες. Για μάγους καλούς και λύκους κακούς και όταν φοβόμασταν κρυβόμασταν κάτω από το μακρύ της φόρεμα. Αλλά η αλήθεια είναι ότι ακόμα μας μαγεύουν, ακόμα μας ταξιδεύουν, ακόμα μας διδάσκουν. Τι κι αν πέρασαν χρόνια, μας κάνουν να αισθανόμαστε και πάλι παιδιά, και τα παιδιά -ω τι μαγικό- τα κάνει τους μεγαλύτερους σοφούς, σοφούς που μπορούν να σε οδηγήσουν σε μονοπάτια αλήθειας, που μόνο όμως αυτά μπορούν να βρουν. Θα' θελα να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην ομάδα του ΟΚΑΝΑ, για τη βοήθεια και στήριξη στα μέλη της.

Κική σε ευχαριστούμε για όλα όσα μας έμαθες αυτά τα χρόνια που πορευόμαστε μαζί.

Στρουζιώτου Ελένη -

Δασκάλα Δημοτικό Σχολείο Δένδρων

Οι σκέψεις μου για το ταξίδι που κάναμε!!!!

Το ταξίδι, μας αλλάζει, μας μεταμορφώνει και αυτό γιατί μας βγάζει από τα όριά μας.

" Η Ιθάκη σ' έδωσε τ' ωραίο ταξίδι

Τάσσου Σούλα -

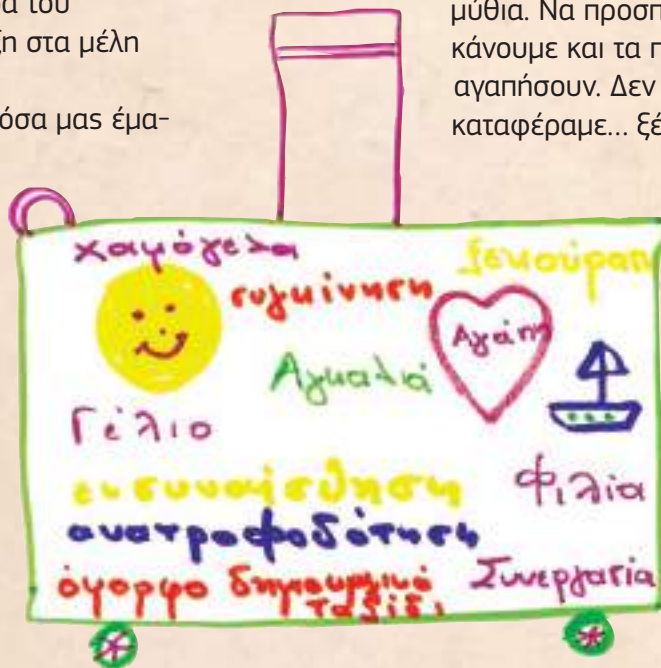
Δασκάλα 43ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας (Γ' τάξη)

Παραμύθι, παραμύθι!!!!!!

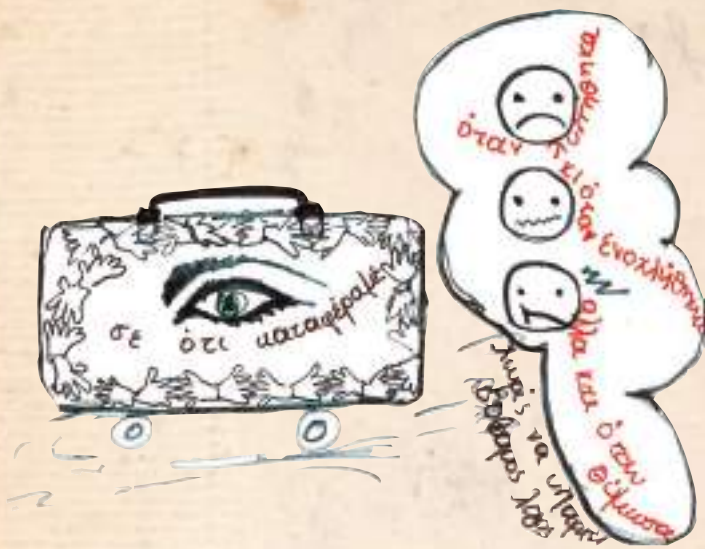
Όλοι μας μεγαλώσαμε έχοντας ακούσει στα παιδικά μας χρόνια κάποια παραμύθια... και μετά... τα ξεχάσαμε... μας ρούφηξε η καθημερινότητα!

Και πριν από δυο χρόνια έπεσε η ιδέα να ασχοληθούμε πάλι με τα παραμύθια. Να προσπαθήσουμε να κάνουμε και τα παιδιά να τα αγαπήσουν. Δεν ξέρω αν το καταφέραμε... ξέρω όμως ότι

εμείς ξαναγίναμε παιδιά! Ακούσαμε γνωστά και άγνωστα παραμύθια, ανταλλάξαμε όμορφες ιδέες, αναλύσαμε και συζη-

τήσαμε ,γελάσαμε και βγήκαμε μέσα από όλη αυτή τη διεργασία (θέλω να πιστεύω) λίγο πιο σοφοί, περισσότερο συνειδητοποιημένο... Μακάρι να μην τελειωνε αυτό το υπέροχο ταξίδι!!!

Τσιτσιρίγκου Αργυρώ -

Νηπιαγωγός 6ο Νηπιαγωγείο Τυρνάβου

Η εμπειρία μοναδική....

Το ταξίδι στη δράση, τη φαντασία και το όνειρο ανεπανάληπτο, μαγευτικό...

Ένωσα καπετάνισσα σε ένα καράβι αλώβητο από φουρτούνες και ταραχές...

Εδώ είναι η δυναμική της ομάδας μας.... νιώθω ευγνωμοσύνη για τα διδάγματα και τις εμπειρίες που απέκτησα και αισθάνομαι πιο δυνατή...

Ήταν ένα ταξίδι μοναδικό, ιδιαίτερο και στο ημερολόγιο του καραβιού μας ευτυχώς καταγράφηκαν όλα όσα ζήσαμε και βιώσαμε με τα παιδιά μας και την ομάδα μας...

Ευχαριστώ από καρδιάς...

Χαυτίκα Αντιγόνη -

Δασκάλα 29ο Δημοτικό Σχολείο Λάρισας (Β΄ τάξη)

Άλλο ένα ταξίδι τελείωσε... Κι ενώ περιμένεις με αγωνία το τέλος, όταν εκείνο έρχεται, σου μένει ένα μικρό κενό. Νοσταλγείς το πώς ξεκίνησες, μετράς τις πολλές και πρωτόγνωρες εμπειρίες που μάζεψες.

Τα παραμύθια συγκεντρώθηκαν, η συνάντηση έγινε και η ερώτηση έρχεται αυθόρμητα: «Τώρα τι κάνουμε;». Η απάντηση δια στόματος

Κικής: « Δεν ξέρω ... Θα δούμε...» Γροθιά στο στομάχι για μένα που θέλω να βαδίζω στα σίγουρα. « Θα δούμε...» Τι θα δούμε; Πώς θα ξεκινήσουμε; Πώς θα δουλέψουμε τα παραμύθια; Θα έχουμε σαφείς οδηγίες; Κι όμως το αποτέλεσμα ήταν, για μας που στην αρχή ανησυχούσαμε, εκπληκτικό! Πώς μπόρεσαν να προκύψουν τόσες δημιουργικές προτάσεις από παραδοσιακά παραμύθια που δεν είχαμε ξαναδουλέψει. Πώς τα παιδιά με μικρή καθοδήγηση κατάφεραν να δημιουργήσουν φανταστικά παιχνίδια και να αποτυπώσουν με καταπληκτικές ζωγραφιές εικόνες των παραμυθιών;

Τώρα ξέρουμε τι σήμαινε : «θα δούμε...»

Βιβλιογραφία

- Μέγα, Γ.Α. (2014). Τα δώδεκα αδέρφια που εγίνονταν πουλιά. Από τη συλλογή «Ελληνικά Παραμύθια». Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της «ΕΣΤΙΑΣ».

- Κλιάφα, Μ. (2005). Ο γεωργός κι ο λύκος. Από τη συλλογή «Παραμύθια της Θεσσαλίας». Εκδόσεις Κέδρος.

Μέγα, Γ.Α. Ο γέρος και τα τρία αδέρφια Διαδίκτυο: www.paramythades.org

Η Κάλλω και οι Καλλικάντζαροι. Διαδίκτυο: www.paramythades.org

- Κλιάφα, Μ. (2005). Ο Λιόντος. Από τη συλλογή «Παραμύθια της Θεσσαλίας». Εκδόσεις Κέδρος.

- Μέγα, Γ.Α. (2014). Η Κουδούνα. Από τη συλλογή «Ελληνικά Παραμύθια». Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της «ΕΣΤΙΑΣ».

- Μέγα, Γ.Α. (2014). Οι τρεις καλές συμβουλές. Από τη συλλογή «Ελληνικά Παραμύθια». Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της «ΕΣΤΙΑΣ».

- Αγγελοπούλου, Α (2014). Δεσποινί. Από τη συλλογή «Ελληνικά Παραμύθια Α΄ οι Παραμυθοκόρες». Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της «ΕΣΤΙΑΣ».

- Να σου πω για τις μίρες. Παραδοσιακό παραμύθι από τον παπού της μαθήτριας Κων/νας Στρεμμένου της Ε2΄ τάξης του 19ου Δημοτικού Σχολείου Λάρισας Στρεμμένο Κων/νο από τη Σκουτερά Αγρινίου.

- Η λάμια. Παραδοσιακό παραμύθι από τη γιαγιά της Μαρίας Γκοντικούλη, Βαγγελή Παπαγιαννοπούλου από τη Νίκαια Λάρισας.

- TACADE & ΚΕ.ΘΕ.Α (2003). Εκπαιδευτικό Υλικό Πρόληψης «Δεξιότητες για παιδιά του Δημοτικού». Εκδόσεις σχήμα & χρώμα.

- Κουρμούση, Ν., Κούτρας Β. (2011). Πρόγραμμα Ατομικών & Κοινωνικών Δεξιοτήτων για το Νηπιαγωγείο «Βήματα για τη ζωή». Εκδόσεις Παπαζήση.

- Liaudet J. C. (2012). ο Φρόνιτ με απλά λόγια: Εξηγώντας τον Φρόνιτ στους γονείς. Εκδόσεις: Πατάκης.

- Pervin, A., Oliver, J.P. (2001). Θεωρίες Προσωπικότητας. Εκδόσεις Τυπωθήτω/ Δαρδάνος.

- Λίλη Λαμπρέλλη. 2010. Λόγος εύθραυστος κι αθάνατος. Εκδόσεις Πατάκη

- Τα ληρολογήματα - λίμερικ της ΣΤ΄ Τάξης. Διαδίκτυο: www.parranna.wordpress.com/2012/02/25.

- Μάγγου Ελένη. Εργασία με θέμα «Λαϊκό παραμύθι» στο πλαίσιο του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών « Παιδαγωγικό Παιχνίδι και Παιδαγωγικό Υλικό στην Πρώτη Παιδική Ηλικία.

- Μαρίνα Α. Νάσαινα. Για θεατρικό παιχνίδι, κείμενο από διημερίδα 28 Ολοήμερων Πιλοτικών Σχολείων.

- Βασάλα, Π. και Φλογατη, Ε. (2002). Ο καταγισμός ιδεών ως διδακτική τεχνική για την προσέγγιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων. Πρακτικά 1ου Περιβαλλοντικού Συνεδρίου Μακεδονίας, 1-4 Μαρτίου 2002, Θεσσαλονίκη.

- Δημητρίου, Α. (2009). Περιβαλλοντική εκπαίδευση: περιβάλλον, αειφορία. Θεωρητικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Έγινε κάθε δυνατή προσπάθεια ανεύρεσης και αναφοράς των πηγών από τις οποίες πάρθηκαν τα αναδημοσιευμένα αποσπάσματα. Για όπου αυτό δεν κατέστη δυνατό, ζητάμε συγγνώμη, παρακαλούμε επικοινωνήστε μαζί μας και θα επανορθώσουμε.

Κέντρο Πρόληψης Νομού Λάρισας

Το Κέντρο Πρόληψης νομού Λάρισας ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1998.
Είναι αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία και συγχρηματοδοτείται
από τον ΟΚΑΝΑ, την Περιφερειακή Ενότητα Λάρισας,
όλους τους Δήμους του νομού και πολλούς φορείς της περιοχής.

Στελεκώνεται από ειδικούς επιστήμονες
(ψυχολόγους εγκληματολόγους & κοινωνιολόγους)
κατάλληλα εκπαιδευμένους σε θέματα πρόληψης.

Το Κέντρο Πρόληψης απευθύνεται σε όλους τους κατοίκους του νομού Λάρισας.

Διανέμεται δωρεάν

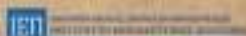
Εξοπλισμένο με τον
Ορατικό Κώδικα των Ηλκρωτικών

OKANA

Κέντρο Πρόληψης
των Ελαττώσεων & Προαγωγής
της Ψυχοκοινωνικής Υγείας
Π.Ε. Λάρισας

Μανωλάκη 11Δ, 41222 Λάρισσα
Τηλ: 2410.555935 & 2410.555940, Fax: 2410.555938
www.kplaris.gr, e-mail: kplaris@otenet.gr

ISBN 978-618-83140-0-9